Inspectie van het Onderwijs
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

IN- EN DOORSTROOMMONITOR 2008-2017

Toegang van studenten in het hoger onderwijs: wie wel en wie niet?

Utrecht, juni 2018

Voorwoord

Wie stroomt er het hoger onderwijs in? En hoeveel studenten maken de overgang van het hbo naar het wo, zoals een van de doelen was toen de bachelor-masterstructuur werd ingevoerd? Wie gaat er voor zijn master naar een andere instelling? En maakt het dan nog uit, bijvoorbeeld, of een opleiding daarbij nog aanvullende eisen stelt?
Als inspectie willen we goed in beeld houden hoe het staat met de toegankelijkheid van het hoger onderwijs, en tijdig kunnen signaleren indien de toegankelijkheid onder druk komt te staan. Daarom observeren en analyseren we de studentenstromen. De resultaten staan in deze derde editie van de in- en doorstroommonitor, die gaat over de periode 2008-2017.

Eerst enig verwachtingsmanagement: een monitor als deze biedt een zeer brede en rijke verzameling van gegevens en informatie. Daardoor spitst deze monitor zich niet toe op een enkele conclusie of een enkelvoudige aanbeveling. Het samenvattende hoofdstuk Bevindingen in vogelvlucht biedt u weliswaar een overzicht van de opvallendste bevindingen, maar ik nodig u graag uit om u eens te verdiepen in enkele afzonderlijke thema's. Bent u betrokken bij een instelling voor hoger onderwijs, of u bent bijvoorbeeld beleidsmaker, dan kunt de monitor wellicht goed gebruiken als naslagwerk. Wat betekenen de getoonde ontwikkelingen voor uw eigen instelling, of uw beleidsvoornemens? En verder ligt de gebruikswaarde in de combinatie die we hebben gemaakt tussen de verschillende bevindingen, die samen een completer beeld geven van de toegankelijkheid van het hoger onderwijs.

Dan een paar van de bevindingen. Allereerst, staat de toegankelijkheid momenteel onder druk? Nee en ja. Nemen we de bachelorfase als ijkpunt, dan is de algehele toegankelijkheid op dit moment gewaarborgd. Maar in opleidingen waar decentraal wordt geselecteerd zien we nog steeds dat bepaalde groepen studenten beter zijn vertegenwoordigd dan andere groepen. En het is ook niet altijd eenvoudig vast te stellen of vervolgens alle studenten ook op de juiste plaats komen, of op de plaats die ze ambiëren. Zo zien we minder studenten naar de wo-master doorstromen vanuit de hbo- en wo-bachelor, en relatief meer studenten instromen vanuit het buitenland. We zullen nader onderzoeken of de toegankelijkheid van het masteronderwijs daarmee onder druk komt te staan. Meer in het algemeen zien we verder dat verschillen tussen groepen van studenten in hun toegang tot het hoger onderwijs weliswaar niet groot zijn, maar wel hardnekkig.

Het zijn enkele van de constateringen in deze monitor. Het hoger onderwijs moet toegankelijk zijn voor wie er de capaciteiten en de ambitie voor heeft. Dat is van belang voor Nederland, en voor elke individuele student. Daarom blijven wij als inspectie nauwlettend volgen in hoeverre dat het geval is, en waar nodig zullen we dit breed onder de aandacht brengen. De resultaten blijven wij graag met u delen. Zodat u als hogescholen, universiteiten en beleidsmakers kunt blijven zorgdragen voor de toegankelijkheid van het hoger onderwijs.

drs. Monique Vogelzang
Inspecteur-generaal van het Onderwijs

INHOUD

Voorwoord 2

1 Samenvatting: Bevindingen in vogelvlucht 5
1.1 Ontwikkelingen in in- en doorstroom in het hoger onderwijs 5
1.2 Verschillen tussen groepen studenten in in- en doorstroom in het hoger onderwijs 8
1.3 Resumerend 11

2 Verantwoording 13
2.1 Achtergrond meerjarig programma 13
2.2 Vraagstelling in- en doorstroommonitor 14
2.3 Eerdere publicaties in het kader van de in- en doorstroommonitor 15
2.4 Doelgroepen 15
2.5 Begripsdefinities en afbakening 15
2.6 Leeswijzer 21

3 Doorstroom vanuit mbo4, havo en vwo naar het hoger onderwijs 22
3.1 Diploma's en totale en directe doorstroom 22
3.2 Op- en afstroom vanuit de havo 24
3.3 Doorstroom naar studentkenmerken 26
3.3.1 Doorstroom naar vooropleiding mbo4-gediplomeerden 26
3.3.2 Doorstroom naar sekse 27
3.3.3 Doorstroom naar migratieachtergrond 29
3.3.4 Doorstroom naar gemiddeld eindexamencijfer 32
3.3.5 Doorstroom naar opleiding ouders 34
3.3.6 Doorstroom naar inkomen ouders 37

4 Instroom in het bacheloronderwijs: tussenjaren 40

5 Doorstroom binnen het hoger onderwijs 44
5.1 Doorstroom binnen hbo en naar wo 44
5.1.1 Diploma's hbo en direct aansluitende doorstroom 44
5.1.2 Doorstroom naar studentkenmerken 45
5.2 Doorstroom van wo-bachelor naar wo-master 47
5.2.1 Diploma's wo-bachelor en totale en direct aansluitende doorstroom 47
5.2.2 Ongediplomeerde doorstroom 49
5.2.3 Doorstroom naar studentkenmerken 51
5.3 Mobiliteit tussen instellingen 56
5.3.1 Direct aansluitende mobiliteit 56
5.3.2 Mobiliteit naar studentkenmerken 57
5.3.3 Redenen voor mobiliteit 61

6 Instroom in het masteronderwijs: internationalisering en taal 66
6.1.1 Internationalisering 66
6.1.2 Engelstalige en Nederlandstalige masteropleidingen 67

7 Selectie in bacheloropleidingen 70
7.1 Aantal bacheloropleidingen met selectie 70
7.1.1 Aantal numerus fixus opleidingen 70
7.1.2 Aantal numerus fixus opleidingen naar sector 2018 71

7.1.3 Aantal opleidingen met aanvullende eisen naar sector 72
7.1.4 Aantal opleidingen met kleinschalig intensief onderwijs en University Colleges 73
7.2 Instroom en samenstelling van selecterende bacheloropleidingen 75
7.2.1 Directe instroom in opleidingen met selectie 75
7.2.2 Samenstelling van opleidingen met selectie 76

8 Instroomkansen voor en na instellen numerus fixus 86
8.1 Instroom in fixusopleidingen over de periode 2010-2017 samen 86
8.2 Instroom in fixusopleidingen per instroomjaar 87

9 Selectie in masteropleidingen 91
9.1 Aantal masteropleidingen met selectie 91
9.1.1 Aantal master opleidingen met aanvullende eisen 91
9.1.2 Aantal master opleidingen met aanvullende eisen naar sector 92
9.1.3 Aantal masteropleidingen met aanvullende eisen naar instelling 97
9.2 Doorstroom naar selecterende masters 98
9.3 Doorstroom naar studentkenmerken 100

Overzicht van geraadpleegde literatuur 103

Bijlage I University Colleges 104

1 Samenvatting: Bevindingen in vogelvlucht

In dit hoofdstuk zetten we de belangrijkste ontwikkelingen in de in- en doorstroom van studenten in het hoger onderwijs op een rij. Daarmee krijgen we inzicht in hoe de toegankelijkheid van het hoger onderwijs in Nederland zich over de tijd voor verschillende doelgroepen ontwikkelt.

Eerst beschrijven we de ontwikkelingen in de in- en doorstroom van studenten in het hoger onderwijs. Vervolgens gaan we in op verschillen tussen groepen van studenten.

1.1 Ontwikkelingen in in- en doorstroom in het hoger onderwijs

Hoe ziet de in- en doorstroom in het hoger onderwijs aan het begin van een collegejaar er uit? En welke ontwikkelingen zien we over de tijd? Stromen er bijvoorbeeld na het behalen van een mbo-diploma meer studenten door naar het hbo in 2017 dan in 2009? En in hoeverre zijn deze ontwikkelingen te relateren aan maatregelen van opleidingen die de toegang tot het hoger onderwijs beïnvloeden, zoals bijvoorbeeld decentrale selectie?

Aantal diploma's van onderwijs voorafgaand aan hoger onderwijs stabiliseert

Om aan een opleiding in het hoger onderwijs te mogen starten is minstens een mbo4-, havo- of vwo-diploma of een buitenlands equivalent daarvan vereist. Vandaar dat we hier beginnen met een beschrijving van het aantal gediplomeerden in het toeleverend onderwijs.

Aantal diploma's mbo4, havo en vwo
Het aantal vwo-diploma's is al geruime tijd stabiel. Het aantal havo-diploma's steeg jarenlang, maar is in het jaar 2016-2017 voor het eerst gedaald.
Het aantal mbo-diploma's is de laatste jaren licht gestegen. In het studiejaar 2016-2017 is dit fors toegenomen. Dit komt door het verkorten van de opleidingsduur van ruim 90 procent van de mbo4-opleidingen van 4 naar 3 jaar. Hierdoor zijn mbo-studenten die in 2013 begonnen aan hun opleiding tegelijkertijd gediplomeerd als studenten die in 2012 zijn gestart.

Totaal aantal Nederlandse diploma's stabiliseert
De totale Nederlandse toestroom (het potentieel uitgedrukt in het aantal gediplomeerden) tot het hoger onderwijs is de laatste tien jaar toegenomen, maar lijkt nu – met éénmalige uitzondering van de mbo-aanwas – te stabiliseren (paragraaf 3.1).

Aantal buitenlandse diploma's neemt toe
Het hoger onderwijs heeft daarnaast te maken met een groeiende groep geïnteresseerde en gekwalificeerde aspirant-studenten uit het buitenland. We zien dan ook dat de het aantal studenten met een buitenlands diploma in met name het wo-bacheloronderwijs toeneemt (hoofdstuk 4).

Aantal bachelorsdiploma's neemt toe
Het aantal associate degree- en hbo-bachelorsdiploma's stijgt al jaren op een rij (paragraaf 5.1.1). Dit geldt – in een minder snel tempo – ook voor het aantal wo-bachelorsdiploma's (paragraaf 5.2.1). De laatste vijf jaar is er een steeds grotere groep Nederlandse gediplomeerde hbo- en wo-bachelor-studenten gekwalificeerd voor de wo-master. Het aandeel hiervan dat daadwerkelijk ook doorstroomt naar een wo-master neemt overigens af (paragraaf 5.1.1 en 5.2.1).

Toename doorstroom vanuit onderwijs voorafgaand aan hoger onderwijs

Mbo
Het aandeel studenten dat vanuit het mbo doorstroomt naar het hbo is na een jarenlange daling in 2017 voor het eerst toegenomen. Gegeven de aantrekkende arbeidsmarkt is dit een opvallende ontwikkeling (paragraaf 3.1). De snelle ontwikkeling van de associate degree-opleidingen en het feit dat deze sinds 1 januari 2018 zelfstandig zijn doet verwachten dat de mbo doorstroom verder toe zal nemen.

Havo
Samen met deze ontwikkeling zien we dat de doorstroom van havisten naar het hbo is afgenomen. Dit wordt deels verklaard door een toename van havo-gediplomeerden die het vwo instromen. Interessant is om in vervolgonderzoek na te gaan of deze havo-vwo-stroom uiteindelijk in het wo terecht komt, of alsnog aan een opleiding in het hbo begint.

Vwo
De vwo-doorstroom naar het wo neemt toe ten opzichte van de doorstroom van het vwo naar het hbo. Steeds minder vwo-gediplomeerden kiezen voor een hbo-opleiding (paragraaf 3.1). Ook zien we dat vwo-gediplomeerden met een laag eindexamencijfer vaker doorstromen naar het hbo (paragraaf 3.3.4).

(Weer) steeds vaker een tussenjaar
Zowel tussen het voortgezet onderwijs en het hoger onderwijs (hoofdstuk 4), als tussen de wo-bachelor en de wo-master wordt steeds vaker een tussenjaar genomen (paragraaf 5.2). Mbo4-gediplomeerden nemen veel minder frequent een tussenjaar tussen diplomering en instroom in het hbo.

Tussenjaar tussen havo/vwo en ho
We zien dat het aandeel gediplomeerden uit mbo, havo en vwo dat een tussenjaar neemt sterker fluctueert dan het aandeel met een tussenjaar tussen wo-bachelor en wo-master. Dit zien we bijvoorbeeld terug in de reactie op (aangekondigde) beleidsmaatregelen, zoals de langstudeerboete en de invoering van het sociale leenstelsel. De keuze van studenten om een tussenjaar te nemen lijkt hier mede van af te hangen, en neemt de laatste twee jaar duidelijk toe.

Tussenjaar wo-bachelor en wo-master
Het aandeel studenten met een jaar tussen wo-bachelor en wo-master groeit al jaren gestaag. Dit is onder andere een consequentie van de verzelfstandiging van de masteropleidingen, één van de doelen van het invoeren van de bachelor-masterstructuur.

Tussenjaar verschilt tussen groepen studenten
Een tussenjaar is niet voor alle groepen studenten even vanzelfsprekend. We weten dat bepaalde groepen studenten vaker voor een tussenjaar kiezen dan andere. Vrouwen hebben bijvoorbeeld vaker een jaar tussen het voortgezet onderwijs en het

hoger onderwijs dan mannen. Ook vwo-ers kiezen vaker voor een tussenjaar dan havisten, en studenten uit de hogere inkomensgroepen doen dit vaker dan studenten uit de lagere inkomensgroepen. Vwo-gediplomeerden met hoogopgeleide ouders kiezen vaker voor een tussenjaar (paragraaf 3.3.5). ResearchNed heeft dit in opdracht van Nuffic verder onderzocht (Warps, 2017).

Aantal opleidingen met aanvullende eisen in de bachelor neemt af, in de master neemt dit toe

De toegang van studenten tot het hoger onderwijs wordt mede bepaald door de (aanvullende) eisen om tot een opleiding te worden toegelaten. Als deze vereisten toenemen, dan wordt de toegang tot deze opleidingen voor sommige studenten minder vanzelfsprekend.

Hbo-bachelor

In de bachelorfase is het aantal fixusopleidingen, waarbij sprake is van een beperkt aantal plaatsen, fors gedaald. Dit is met name het geval na de overgang van centrale loting naar decentrale selectie (paragraaf 7.1.1), waarbij opleidingen met een fixus hun eigen aanvullende eisen kunnen stellen. Deze daling is het meest zichtbaar in het hbo. Vooral in de sector economie en de sector onderwijs is het aantal fixusopleidingen afgenomen (paragraaf 7.1.2). De overige hbo-bacheloropleidingen met aanvullende eisen, zoals de kunstopleidingen of hotelonderwijs, is al jaren min of meer constant (paragraaf 7.1.3).

Wo-bachelor

In het wo is de daling van het aantal fixusopleidingen meer geleidelijk verlopen dan in het hbo. Ook hier is de afname vooral zichtbaar in de sector economie. Opvallend is verder dat het aantal fixusopleidingen in de sector techniek in het wo is toegenomen (paragraaf 7.1.2). Ook zien we dat het aantal University Colleges toeneemt, waar eveneens aanvullende eisen worden gesteld (paragraaf 7.1.4).

De daling van het aantal fixusopleidingen in hbo en wo heeft tot gevolg dat het aandeel bachelorstudenten dat begint aan een opleiding met selectie verder afneemt (paragraaf 7.2.1).

Toegankelijkheid wo-masteronderwijs onder druk?

Tegengesteld aan de afname van opleidingen met aanvullende eisen in de hbo- en wo-bachelor, worden er in de wo-master steeds vaker extra obstakels opgeworpen. Vergeleken met 2016 zijn er in 2017 ruim 60 masteropleidingen bijgekomen die aanvullende eisen stellen aan alle studenten die aan de opleiding willen starten (paragraaf 9.1.1). Daarnaast wordt het Nederlandse wo-masteronderwijs steeds vaker Engelstalig. In 2017 is bijna driekwart van de masters Engelstalig. Dat werpt mogelijk nog een extra obstakel op (paragraaf 6.1.2). Hoe meer studenten moeten voldoen aan aanvullende eisen, des te minder toegankelijk het masteronderwijs wordt.

Tot nu toe zijn er geen signalen dat deze ontwikkelingen leiden tot een situatie waarin studenten geen masteronderwijs meer kunnen volgen (zie ook *De master van joúw keuze?* IvhO, 2018b). Universiteiten hebben zich gecommitteerd aan de afspraak dat studenten altijd een masterplaats moeten kunnen krijgen.

De doorstroom van hbo naar wo en van wo-bachelor naar wo-master daalt

Hbo-bachelor naar wo
Het percentage hbo-studenten dat na het behalen van het bachelorsdiploma het wo instroomt (bachelor of master) is over een langere tijdsperiode bezien afgenomen[1]. De laatste vier jaren lijkt er echter weer sprake te zijn van een lichte toename in de doorstroom van hbo-bachelor naar de wo-master. We moeten afwachten of dit zich verder zal voortzetten in de komende jaren (paragraaf 5.1.1).

Wo-bachelor naar wo-master
De relatieve doorstroom van de wo-bachelor naar de wo-master neemt af en dit komt niet alleen omdat studenten een jaar laten vallen tussen hun wo-bachelor en wo-master. Ook als we rekening houden met één of meerdere tussenjaren, zien we een afname van het aandeel studenten dat doorstroomt van de wo-bachelor naar de wo-master (paragraaf 5.2.1). Waar deze studenten dan wel terechtkomen is op basis van onze beschikbare informatie niet te achterhalen. Het is belangrijk dat wordt nagegaan of deze studenten de arbeidsmarkt betreden. Dit was een van de doelen van de invoering van de bachelor-masterstructuur.

Wo-studenten steeds mobieler
In tien jaar tijd is het percentage studenten dat na de wo-bachelor een master aan een andere instelling gaat volgen, toegenomen van ruim 7 procent in 2007 naar ruim 18 procent in 2017. Bijna een vijfde van de wo-bachelor-gediplomeerden verhuist dus van instelling (paragraaf 5.3.1). Studenten geven het meest als reden op dat ze van instelling veranderen omdat ze graag van studiestad willen wisselen en dat de master van de andere instelling beter staat aangeschreven (paragraaf 5.3.3). Ook de mobiliteit tussen sectoren neemt in diezelfde tijdsperiode toe: van 6 procent tot 13 procent in 2017 (paragraaf 5.2.1). Steeds meer studenten behalen een bachelorsdiploma in de ene sector, bijvoorbeeld taal en cultuur en vervolgen hun master in een andere sector, bijvoorbeeld gedrag en maatschappij. Beide bewegingen staven de zelfstandigere positie van het wo-masteronderwijs.

1.2 Verschillen tussen groepen studenten in in- en doorstroom in het hoger onderwijs

In deze paragraaf beschrijven we de verschillen tussen groepen studenten in hun toegang tot het hoger onderwijs. Daarnaast bekijken we in hoeverre deze gerelateerd zijn aan aanvullende eisen die opleidingen stellen. We vatten de hoofdbevindingen samen per specifieke groep studenten. Aanvullende informatie staat in de hoofdstukken 3 tot en met 9.

Vrouwen kunnen beter?

Van mbo4, havo en vwo naar ho
Het heersende beeld is dat vrouwen steeds meer oververtegenwoordigd zijn in het hoger onderwijs. Als we kijken naar de verdeling man-vrouw in zowel hbo- als wo-bachelor, dan is dat inderdaad zo. Als we echter kijken naar het potentieel vanuit het aanleverend onderwijs, dan kantelt dit beeld. Uit het mbo stroomt een groter aandeel mannen dan vrouwen het hbo in en ook vanuit het vwo stromen er naar verhouding meer mannen het wo in dan dat vrouwen dat doen[2] (paragraaf 3.3.2).

1 De verschillende vormen van schakeltrajecten die hbo-gediplomeerden kunnen doorlopen maakt het niet mogelijk om het onderscheid tussen doorstroom in wo-bachelor of wo-master te maken. Sommige hbo-ers kunnen direct een master instromen, anderen volgen een schakeltraject aan de hbo-instelling en weer anderen een schakeltraject aan een universiteit.

2 Opvallend is dat percentueel gezien meer vrouwen dan mannen met een vwo diploma het hbo instromen.

Vanuit hbo-bachelor naar wo
Ook vanuit de hbo-bachelor naar het wo zijn het met name de mannen die het wo instromen (paragraaf 5.1.2). Waarom vrouwen achterblijven bij de mannen als het gaat om de route naar het hoogst bereikbare diploma is uit deze cijfers niet te halen.

Nader onderzoek gewenst?
Spelen vrouwen meer op safe of maken vrouwen een keuze die minder gebaseerd is op het 'hoogst mogelijke', maar meer op basis van andere criteria? Vervolgonderzoek zou hier meer licht op kunnen werpen.

Studiesucces
Ondanks deze ogenschijnlijke stagnatie in de doorstroom van vrouwen in het hoger onderwijs, weten we tegelijkertijd dat ze minder vaak uitvallen, minder vaak van opleiding veranderen en sneller een diploma halen (IvhO, 2018b).

Opleidingen met aanvullende eisen
Ook weten we dat ze naar verhouding meer kans maken om een opleiding met aanvullende eisen in te stromen. Zowel in fixusopleidingen in hbo als wo, in overige hbo-opleidingen met aanvullende eisen als in University Colleges stromen er meer vrouwen dan mannen in (paragraaf 7.2.1, 8.1, 8.2). Dit geldt ook voor wo-masters die aanvullende eisen stellen (paragraaf 9.3). Daarnaast zijn vrouwen mobieler dan mannen in die zin dat ze vaker dan mannen van instelling wisselen na het behalen van hun wo- bachelorsdiploma (paragraaf 5.3.2).

Alternatieve routes voor studenten met een migratieachtergrond drogen op
We zien verschillende ontwikkelingen in de in- en doorstroom van studenten met een migratieachtergrond die zorgen baren. Met name omdat deze op verschillende doorstroommomenten plaats lijken te vinden en daarmee een versterkend negatief gevolg kunnen hebben op de uiteindelijke onderwijspositie van deze studenten. Vooral als we focussen op de zogenaamd alternatieve routes in het hoger onderwijs, van mbo naar hbo (in plaats van havo naar hbo) en van hbo naar wo (in plaats van wo-bachelor naar wo-master), zien we zorgwekkende ontwikkelingen.

Van mbo naar hbo
Zo was de mbo-doorstroom naar het hbo van studenten met een niet-westerse migratieachtergrond van oudsher groot. Deze is echter sneller afgenomen dan de doorstroom van studenten met een Nederlandse achtergrond (paragraaf 3.3.3).

Van hbo-bachelor naar wo
Als we vervolgens verder kijken naar de doorstroom van hbo-bachelor naar het wo zien we tevens een zeer sterke afname van studenten met een niet-westerse migratieachtergrond (paragraaf 5.1.2). Dit wordt niet gecompenseerd door een toename van deze groep studenten die via de wo-bachelor een wo-master instroomt (paragraaf 5.2.3).

Opleidingen met aanvullende eisen
Als we deze ontwikkelingen combineren met de kleinere instroom van studenten met een migratieachtergrond in hbo-fixusopleidingen, en - in iets mindere mate – in wo-fixusopleidingen (paragraaf 7.2.1, 8.1, 8.2), en in Engelstalige masteropleidingen (paragraaf 6.1.2), dan lijkt de doorstroom van deze groep in het hoger onderwijs op allerlei vlakken te stagneren of zelfs af te nemen.

Nader onderzoek gewenst?
Juist studenten met een migratieachtergrond hebben relatief vaker een minder goede uitgangspositie en de alternatieve routes zouden een kans moeten bieden om op het niveau uit te komen dat bij hen past. Het verdient aanbeveling om op korte termijn nader onderzoek te verrichten naar deze ontwikkeling. Ondanks het feit dat deze alternatieve routes – ook die van de hbo-propedeuse naar het wo – nog steeds relatief veel worden genomen door studenten met een niet-westerse migratieachtergrond, neemt het relatieve gebruik hiervan door deze studenten in een rap tempo af, zonder dat daar een 'bypass' tegenover lijkt te staan.

Belang van vooropleiding neemt toe

Van mbo naar hbo: vooropleiding
Meteen al bij de mbo4-gediplomeerden zien we dat de groep met een hoge vooropleiding (vmbo-(g)t of hoger) naar verhouding vaker doorstroomt naar het hbo dan mbo-ers met een lagere vooropleiding (paragraaf 3.3.1). We zien ook dat in de loop van de jaren de vooropleiding van een mbo-er steeds bepalender wordt om naar het hbo te gaan. Dit blijkt heel duidelijk uit de toename van mbo-ers die doorstromen naar het hbo: in 2016 en 2017 bestaat deze toename geheel uit mbo-ers met een hoge vooropleiding.

Van mbo naar hbo: eindexamencijfer
Een vergelijkbaar patroon zien we bij mbo-ers die op het vmbo of de havo een hoog eindexamencijfer hebben behaald. Hoe hoger het eindexamencijfer, des te groter de doorstroom van het mbo naar het hbo. Ook hier zijn het de mbo-ers met de hogere eindexamencijfers die de toename in doorstroom van mbo naar hbo voor hun rekening nemen (paragraaf 3.3.4).

Van vwo naar hbo en wo
Ook voor vwo-gediplomeerden is het behaalde eindexamencijfer medebepalend voor de doorstroom naar het ho. De scholieren met hoge eindexamencijfers gaan doorgaans naar het wo, de scholieren met lage eindexamencijfers naar het hbo (paragraaf 3.3.4). Uiteraard is dit niet één op één het geval, maar de verschillen tussen vwo-gediplomeerden zijn fors. Naast de veelgehoorde verklaring dat een vwo-er voor het hbo kiest omdat de opleiding alleen in het hbo gevolgd kan worden (zoals fysiotherapie), speelt ook het eindexamencijfer een rol bij deze keuze. Opvallend is wel dat het belang van het eindexamencijfer lijkt in te boeten. Ook vwo-gediplomeerden met een laag eindexamencijfer kiezen steeds minder vaak voor het hbo en stromen in plaats daarvan steeds meer het wo in.

Van hbo naar wo
Ook in het hbo of wo zelf maakt vooropleiding en eerdere prestaties op het eindexamen verschil. Hbo-ers met een havo-vooropleiding stromen vaker dan hbo-ers met een mbo-vooropleiding van hbo door naar wo, zowel met een propedeuse- als met een bachelorsdiploma (paragraaf 5.1.2). En hbo-bachelorsgediplomeerden met een vwo-vooropleiding stromen naar verhouding het vaakst door naar het wo. Het vwo-diploma is daar in belang alleen maar toegenomen.

Opleidingen met aanvullende eisen
Ook het behaalde eindexamencijfer op het vwo is bepalend voor de soort opleiding waar de student terecht komt. Een hoger eindexamencijfer op het vwo gaat samen met een hogere doorstroom naar de University Colleges en fixusopleidingen (paragraaf 7.2.2, 8.1 en 8.2).

Sociaal economische status maakt verschil

Van mbo, havo en vwo naar ho
Zowel voor de doorstroom van mbo naar hbo als van vwo naar wo maakt het opleidingsniveau van de ouders verschil. De doorstroom van mbo-studenten en vwo-scholieren met hoog opgeleide ouders is hoger dan die van mbo-studenten en vwo-scholieren met laag opgeleide ouders. Vwo-gediplomeerden met lager opgeleide ouders stromen vaker door naar het hbo. Voor havisten maakt de opleiding van de ouders geen verschil (paragraaf 3.3.5). Ook het inkomen van ouders maakt verschil bij de doorstroom van mbo naar hbo. Hier zien we dat met name de mbo4-studenten uit de lagere inkomensgroep vaker het hbo instromen dan mbo4-studenten uit de hogere inkomensgroepen. Vermoedelijk zien we hier de relatief hoge instroom van studenten met een niet-westerse migratieachtergrond in terug. Vanuit het vwo zien we vooral zowel de hoogste als de laagste inkomensgroep het wo instromen (paragraaf 3.3.6).

Van wo-bachelor naar wo-master
Voor de doorstroom van de wo-bachelor naar de wo-master maakt de opleiding van de ouders niet uit. Het inkomen van de ouders maakt daarentegen wel een (klein) verschil. De hoogste inkomensgroepen stromen relatief vaker door dan de lagere inkomensgroepen. Dit verschil is behoorlijk hardnekkig over de jaren heen (paragraaf 5.2.3). Als we kijken naar de mobiliteit van studenten zien we verschillen tussen studenten met hoog en laag opgeleide ouders en tussen studenten uit de hogere en de lagere inkomensgroepen en beide kenmerken lijken in belang toe te nemen (paragraaf 5.3.2). Studenten met hoog opgeleide ouders en uit de hogere inkomensgroepen kiezen vaker voor een andere universiteit om daar een master te gaan volgen.

Opleidingen met aanvullende eisen
Ten slotte maakt het inkomen en opleidingsniveau van ouders verschil voor toegang tot bachelor- en masteropleidingen die aanvullende eisen stellen. In dergelijke hbo-opleidingen is zowel de opleiding van de ouders als hun inkomen van belang: In het hbo stromen de hogere inkomensgroepen en de studenten met hoog opgeleide ouders vaker een opleiding in nadat er een fixus is ingesteld dan in diezelfde opleiding voordat die fixus is ingesteld (paragraaf 8.1 en 8.2).

In het wo is het vooral de opleiding van de ouders die verschil uitmaakt en niet zozeer inkomen. Daar stromen tweedegeneratie studenten vaker een opleiding met aanvullende eisen in dan eerste generatie studenten, de groep waarvan de ouders geen ervaring in het hoger onderwijs hebben. Daarbij geldt ook dat opleiding van de ouders in het wo in belang is toegenomen. Eerste generatie studenten zijn slecht vertegenwoordigd in de University Colleges.
Voor de doorstroom van wo-bachelorgediplomeerden naar masters met aanvullende eisen maakt het inkomen en de opleiding van de ouders geen verschil (paragraaf 9.3).

1.3 Resumerend

Hoe ontwikkelt de toegankelijkheid van het hoger onderwijs in Nederland zich over de tijd voor verschillende doelgroepen?

Het algemene beeld van de in- en doorstroom in het hoger onderwijs is gevarieerd. We zien zowel positieve als mogelijk minder positieve ontwikkelingen als we de toegankelijkheid als uitgangspunt nemen.

De toegankelijkheid van de bachelor
De toegankelijkheid van de bachelor in het hoger onderwijs neemt weer toe: het aantal opleidingen met decentrale selectie is afgenomen, zowel in hbo als wo. Daarmee is het aantal vereisten waaraan studenten aanvullend moeten voldoen gereduceerd. Tegelijkertijd zien we een toename van het aantal University Colleges en is het aantal overige opleidingen met aanvullende eisen zoals opleidingen in de kunsten al jaren stabiel. Het totale beeld van de doorstroom van studenten in het hoger onderwijs vanuit het toeleverend onderwijs (havo, vwo, mbo) laat geen zorgwekkende ontwikkeling zien.

Verschillen tussen doelgroepen zijn er wel, maar deze zijn de laatste tien jaar redelijk constant. We zien weinig ontwikkelingen op dat gebied. Er zijn echter een aantal uitzonderingen:

- Het aandeel studenten dat doorstroomt van het hbo naar het wo neemt met name af onder studenten met een niet-westerse migratieachtergrond.
- In wo-opleidingen met een fixus zien we een toename van het aandeel tweedegeneratie studenten.

De toegankelijkheid van de wo-master
De toegankelijkheid van de wo-master neemt af. Dit zien we bijvoorbeeld aan de toename van het aantal masteropleidingen met aanvullende eisen. Maar ook aan de afname van de doorstroom van het hbo naar het wo. En ook de doorstroom van de wo-bachelor naar de wo-master neemt af. Dit laatste is al langere tijd gaande.

Verschillen tussen groepen studenten zijn niet opvallend toe- of afgenomen als het gaat om de overgang naar de wo-master. Kijken we echter in meer detail naar deze overgang en nemen we de mobiliteit tussen instellingen onder de loep, dan zien we dat studenten met hoger opgeleide ouders en ouders met een hoog inkomen vaker hun master aan een andere instelling gaan volgen dan studenten met lager opgeleide ouders en ouders met een lager inkomen. Ook zien we de internationale instroom toenemen. Of dit laatste de toegankelijkheid beperkt, weten we niet op basis van deze cijfers.

Bachelor en master in wo steeds meer een eigenstandig karakter
Verschillende maatregelen, zoals de invoering van het bachelor-masterstructuur, de harde knip en het afschaffen van de doorstroommaster hadden als doel dat zowel de bachelor als de master eigenstandige opleidingen moesten worden. Het wo-bachelorsdiploma zou bijvoorbeeld – zoals in het hbo gebruikelijk is – een directe toegang tot de arbeidsmarkt moeten kunnen verschaffen.
We zien ontwikkelingen in studentstromen naar de wo-master die het ontstaan van een eigenstandige wo-bachelor en wo-master onderbouwen. De doorstroom van de wo-bachelor naar de wo-master daalt en de mobiliteit van wo-studenten tussen instellingen en tussen sectoren neemt toe. Ook de toename van het aantal masteropleidingen met aanvullende eisen is mede een consequentie van dit eigenstandige karakter.

2 Verantwoording

Dit is de derde editie van de in- en doorstroommonitor (IDM). Deze rapportage is bedoeld als naslagwerk en maakt onderdeel uit van de meerjarige monitor Selectie en Toegankelijkheid in het hoger onderwijs.

2.1 Achtergrond meerjarig programma

Het hoger onderwijs kent een structurele spanning tussen toegankelijkheid enerzijds en het streven naar kwaliteit en studiesucces anderzijds. Instellingen richten zich op verhoging van de kwaliteit van het onderwijs en de inrichting daarvan en willen een betere allocatie van studenten realiseren via gerichte intake en matching. In het verlengde daarvan zien we een toename van selectieve maatregelen, zoals decentrale selectie, toegangsselectie bij met name excellente opleidingen, een strenger bindend studieadvies (BSA) en veranderingen in de doorstroommaster en de schakelende programma's. De cumulatie van dergelijke selectieve maatregelen roept de vraag op of dit gevolgen heeft voor de toegankelijkheid van het hoger onderwijs, zowel voor de bachelor- als de masterfase, en in het bijzonder voor specifieke groepen zoals studenten met een niet-westerse migratieachtergrond, studenten uit lagere sociaaleconomische milieus en voor mbo-ers.

Opdracht meerjarige monitor

De meerjarige monitor wordt uitgevoerd op verzoek van de minister van OCW. In haar kamerbrief van 11 december 2015 geeft de minister het volgende aan:

'Het meerjarig onderzoek van de inspectie is met deze rapporten niet afgesloten. Het is goed dat de inspectie selectie en toegankelijkheid van het hoger onderwijs blijft monitoren. Daarbij zal de aandacht ook uitgaan naar de toegankelijkheid voor groepen, onder andere uit de zwakkere sociaaleconomische milieus, en naar de effecten van selectie op kwaliteit van opleidingen. (…) Ik zal u blijven informeren over de komende rapportages. Ook in de komende Onderwijsverslagen zal over het onderzoek worden gerapporteerd'

De inspectie voert deze meerjarige monitor uit om selectie en toegankelijkheid in het bekostigd hoger onderwijs te volgen. De monitor bestaat uit verschillende samenhangende deelprojecten. Het onderzoek is er op gericht te inventariseren welke selecterende maatregelen instellingen invoeren, op welke manier(en) ze dat doen en wat de uitwerking van deze maatregelen is. De hoofdactiviteiten in het onderzoek zijn:

- themaonderzoek(en) naar de mate waarin instellingen selecterende maatregelen uitvoeren;
- onderzoek naar de effecten van die maatregelen op de toegankelijkheid; monitoring van studentenstromen, in het bijzonder van specifieke groepen zoals studenten met een functiebeperking, studenten met een vooropleiding in het mbo, studenten met een niet-westerse migratieachtergrond.

Doel in- en doorstroommonitor

Een jaarlijks terugkerend deelproject binnen de meerjarige monitor is de in- en doorstroommonitor hoger onderwijs. Om de toegankelijkheid van het hoger onderwijs kwantitatief in kaart te brengen, heeft de inspectie deze in- en doorstroommonitor opgezet. Deze monitort de toegankelijkheid van het hoger onderwijs door in- en doorstroompatronen in het hoger onderwijs in kaart te brengen en daar waar mogelijk in verband te brengen met maatregelen gericht op

selectie. Verder vat de monitor de opvallende ontwikkelingen samen die agenderend kunnen zijn voor vervolgonderzoek binnen de meerjarige monitor selectie en toegankelijkheid.
Deze derde editie van de in- en doorstroommonitor bevat nog geen indicatoren over het studiesucces van (subgroepen) studenten zoals diplomarendement, uitvalcijfers of wisselingen van opleidingen (switch). De ambitie is om deze monitor steeds verder uit te breiden met doorstroomgegevens binnen het hoger onderwijs en op termijn gegevens over studiesucces van selecterende opleidingen te vergelijken met die van niet-selecterende opleidingen. Uiteraard met specifieke aandacht voor de verschillen tussen subgroepen. We nemen aspecten van studiesucces in een volgende monitor mee.

2.2 Vraagstelling in- en doorstroommonitor

De centrale vraag in deze en voorgaande edities van de in- en doorstroommonitor luidt:

Hoe ontwikkelt de toegankelijkheid van het hoger onderwijs in Nederland zich over de tijd voor verschillende doelgroepen?

De centrale vraag is uitgewerkt in een drietal deelvragen:

1. Hoe ziet de kwantitatieve in- en doorstroom in het hoger onderwijs aan het begin van een collegejaar er uit?
2. Welke ontwikkelingen zien we in de in- en doorstroom in het hoger onderwijs over de tijd? In hoeverre zijn deze ontwikkelingen te relateren aan (beleids)maatregelen van instellingen en opleidingen gericht op selectie?
3. Welke verschillen in in- en doorstroom in het hoger onderwijs zijn er tussen doelgroepen? In hoeverre zijn deze verschillen te relateren aan (beleids)maatregelen van instellingen en opleidingen waaronder de maatregelen gericht op selectie?

Figuur 1.1 Patronen van in- en doorstroom in het hoger onderwijs

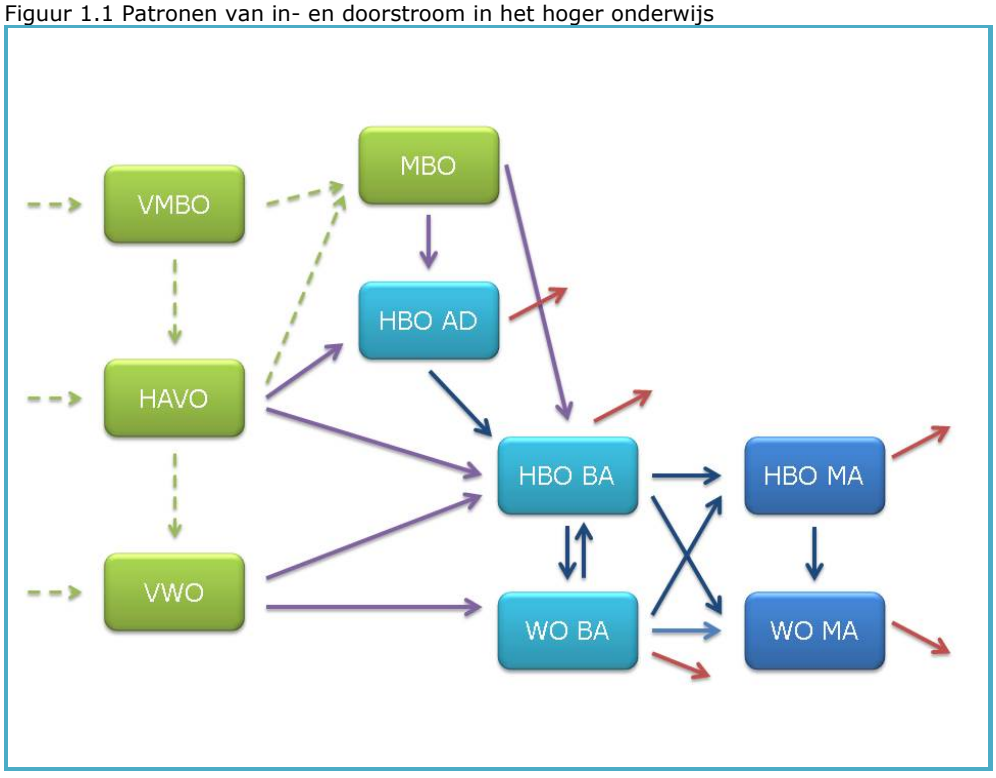

Figuur 1.1 is een vereenvoudiging van de verschillende patronen van in- en doorstroom zoals ze in deze monitor worden onderscheiden. De doorgetrokken lijnen geven stromen *in* (paars), *binnen* (blauw) en *uit* (rood) het hoger onderwijs weer. De onderbroken lijnen betreffen ontwikkelingen in de toestroom naar het hoger onderwijs, die ook van invloed zijn op de toegankelijkheid van het HO zelf. Ook deze ontwikkelingen worden voor zover mogelijk in de monitor opgenomen.

De in- en doorstroommonitor heeft zich tot nu toe beperkt tot instroom in het hoger onderwijs (paarse lijnen). In deze editie van de monitor hebben we daar doorstroom binnen het hoger onderwijs aan toegevoegd (blauwe lijnen). De uitstroom uit het hoger onderwijs blijft buiten beschouwing.

2.3 Eerdere publicaties in het kader van de in- en doorstroommonitor

In 2015, 2016, 2017 en 2018 zijn reeds (delen van) de in- en doorstroommonitor gepubliceerd:

- De verschillen en ontwikkelingen in de instroom in het bekostigd voltijd bacheloronderwijs (rapport IvhO, 2015);
- Staat van het Onderwijs over 2014-2015 (2016, cijfermateriaal);
- Tussenbericht Selectie van voltijd masteropleidingen in het wetenschappelijk onderwijs en studentenstromen, december 2016;
- Staat van het Onderwijs over 2015-2016 (2017, cijfermateriaal)
- Selectie: meer dan cijfers alleen (rapport IvhO, 2017);
- Tussenbericht Selectie in de wo-master, eerste resultaten van het lopende onderzoek studiejaar 2017-2018 (maart 2018);
- De master van joúw keuze?: selectie in bekostigde wo-masteropleidingen (inspectierapport, te verschijnen in 2018).

2.4 Doelgroepen

De doelgroepen van de in- en doorstroommonitor zijn de volgende:

- Instellingen (bekostigd hbo en wo);
- Diverse projectgroepen binnen de Inspectie van het Onderwijs;
- Vo-scholen;
- Mbo-instellingen;
- Studentenorganisaties ISO en LSVb;
- De koepels VSNU, Vereniging Hogescholen;
- OCW.

2.5 Begripsdefinities en afbakening

In deze paragraaf beschrijven wij de belangrijkste definities en inkaderingen die in deze monitor gehanteerd worden.

Toegankelijkheid

In de in- en doorstroommonitor verstaan we onder toegankelijkheid van het hoger onderwijs:

De mate waarin toegang tot het HO wordt bepaald door een geldig bewijs van toegestane vooropleiding (bijvoorbeeld een diploma havo of vwo, een specifiek profiel, een diploma mbo niveau 4, hbo-bachelor, wo-bachelor, et cetera) als indicatie van voldoende (passende) vaardigheden.

De toegankelijkheid neemt af naarmate er aanvullend op de wettelijk toegestane vooropleiding extra eisen aan de aspirant-student worden gesteld om aan een opleiding in het hoger onderwijs te beginnen. Ook maatregelen in het

onderwijsstelsel die (onbedoeld) een verschuiving van instroom en doorstroom veroorzaken in de tijd of tussen groepen studenten - onafhankelijk van deze vaardigheden -, kunnen mogelijk van invloed zijn op de toegankelijkheid.

Op grond van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW) geldt, voor hen die de vereiste vooropleiding bezitten, het beginsel van algemene toegankelijkheid van het hoger onderwijs. Met andere woorden zij zijn toelaatbaar tot het hoger onderwijs.[3] Wel kunnen instellingen maatregelen toepassen waarbij selectie van studenten aan de orde is. De toegankelijkheid van het hoger onderwijs kan verschillen tussen jaren (veranderen in de tijd) maar ook tussen groepen. In de in- en doorstroommonitor kijken we naar veranderingen over de tijd en tussen (sub)groepen.

Selectie

We onderscheiden verschillende soorten selecterende opleidingen in het hoger onderwijs. Voor de bacheloropleidingen zijn dat :

- opleidingen met een numerus fixus, i.c. een maximaal vastgesteld aantal studentplaatsen;
- opleidingen die aanvullende eisen stellen die geen onderdeel uitmaken van het curriculum van de vooropleidingen in het voortgezet onderwijs en mbo, bijvoorbeeld een sportkeuring voor de lerarenopleiding lichamelijke opvoeding. Opleidingen met deze aanvullende eisen komen alleen voor in het hbo;
- opleidingen met het bijzonder keurmerk kleinschalig en intensief onderwijs, waaronder de University Colleges.

Voor de masteropleidingen in het wo is gekeken naar :

- opleidingen met een capaciteitsbeperking;
- opleidingen die aanvullende eisen stellen aan ***alle*** studenten bovenop de eis van een verwant bachelorsdiploma;
- opleidingen die aanvullende eisen stellen bovenop een verwant bachelorsdiploma aan ***ten minste een groep*** studenten, bijvoorbeeld studenten van een andere instelling.

De masteropleidingen in het hbo blijven in deze monitor buiten beschouwing. De verschillen tussen de vormen van selectie in de masterfase zijn verder uitgewerkt in het rapport 'de master van joúw keuze' (IvhO, 2018).

Specifieke groepen

Met specifieke groepen bedoelen wij een indeling van (aspirant-)studenten in groepen naar individuele kenmerken zoals migratieachtergrond of sekse. Deze studentkenmerken zouden niet mogen bepalen of een student wordt toegelaten tot een opleiding, maar lijken wel een rol te spelen in de in- en doorstroomkans van groepen. De specifieke groepen die we in de monitor onderscheiden zijn, ingedeeld naar kenmerken[4]:

- Migratieachtergrond (niet-westers versus westers/Nederlands; niet-westers 1e generatie, niet westers 2e generatie, westers en Nederlands);
- Sekse (mannen en vrouwen);

3 In het juridisch kader m.b.t. toegankelijkheid worden naast vooropleidingseisen nog genoemd: financiële voorwaarden (collegegeld en examengeld zijn voldaan) en administratieve voorwaarden (inschrijvingsplicht).

4 Het thema studenten met een functiebeperking komt in een apart deelproject van het meerjarenprogramma Selectie en Toegankelijkheid in het hoger onderwijs aan de orde. In de gebruikte databronnen is dit kenmerk niet opgenomen.

- Armoedeprobleemcumulatiegebied (apcg: wel of niet afkomstig uit postcodegebied met armoedeprobleemcumulatie zoals hoge werkloosheid, hoge migratieachtergrond, veel armoede);
- Soort vooropleiding (vmbo, mbo, havo, vwo, Europees Baccalaureaat, bachelorsdiploma hbo of wo, diploma behaald in het buitenland dat equivalent is aan een mbo 4-, havo-, vwo- of bachelorsdiploma (verder genoemd internationaal diploma), bachelor van een University College);
- Gemiddeld eindexamencijfer (CE lager versus hoger dan 7 gemiddeld; CE in percentielgroepen);
- Opleiding ouders (eerste versus tweedegeneratie student; maximaal mbo2, mbo3-mbo4, hbo-wo);
- Inkomen ouders (percentielgroepen: laagste 20 procent tot en met hoogste 20 procent van de totale bevolking).
- Nationaliteit (Nederlands versus internationaal; waarvan de laatste groep bestaat uit studenten met een niet-Nederlandse nationaliteit die geen Nederlandse vooropleiding mbo, havo of vwo hebben gevolgd)

Afhankelijk van de opleiding waar een student instroomt (bachelor of master), richten we onze aandacht op relevant veronderstelde kenmerken.

Doorstroom versus instroom
Met de term doorstroom bedoelen we de doorstroom in het hoger onderwijs vanuit een bekende afgebakende diplomapopulatie. Bijvoorbeeld de doorstroom van alle havo-gediplomeerden in 2016 in het hbo, of van alle hbo-bachelor-gediplomeerden in 2016 in het wo. *Doorstroompercentages vergelijken groepen die wel en die niet doorstromen.* Bij doorstroom maken we een onderscheid tussen ***direct aansluitende doorstroom en totale doorstroom***. In het eerste geval stroomt de gediplomeerde direct aansluitend door in het hoger onderwijs, zonder tussenjaar. In het tweede geval zitten er ook één of meer jaren tussen diplomering en doorstroom in het hoger onderwijs.

Met instroom bedoelen we de instroom in het hoger onderwijs vanuit een niet afgebakende groep. Hierin zitten bijvoorbeeld ook studenten waarvan we de vooropleiding niet kennen en/of die direct vanuit het buitenland het hoger onderwijs instromen. *Instroompercentages vergelijken groepen die het hoger onderwijs zijn ingestroomd.* Bij instroom maken we onderscheid tussen ***directe en totale instroom***. In het eerste geval bestaat de instroom alleen uit studenten die niet eerder een inschrijving in het hoger onderwijs hebben gehad, doorgaans komen zij net van het middelbaar onderwijs. In het tweede geval betreft het studenten die zowel direct als indirect, via een eerdere ho-inschrijving, het hoger onderwijs instromen. De indirecte instromers zijn dus eigenlijk eerdere switchers in het hoger onderwijs.

Het begrip ***nieuwe instroom*** gebruiken we bij de instroom in de masteropleidingen. Dit is de directe instroom in de masters.

Examenjaar/diplomajaar versus instroomjaar/inschrijvingsjaar
Het examen- of diplomajaar is het jaar waarin het diploma is gehaald of het examen is afgelegd. Examenjaar 2016 betekent dat er een diploma is behaald in het studiejaar 2016-2017. Gediplomeerden die direct aansluitend naar het ho doorstromen, doen dit dan in het instroomjaar 2017.

Het instroom- of inschrijvingsjaar is het jaar waarin de student begint aan de ho-opleiding. Het instroomjaar 2017 betekent dat de student op 1 oktober 2017 een

inschrijving had in het hoger onderwijs en dat het jaar 2017-2018 zijn eerste collegejaar is voor die opleiding. Bij doorstroomcijfers refereren we doorgaans aan het diploma- of examenjaar, dat is dan het jaar waarvandaan we verder in de tijd kijken. Bij instroomcijfers refereren we aan het instroom- of inschrijvingsjaar. Dat is dan het jaar waarvandaan we terug in de tijd kijken.

Voor- en nametingen

Voor de in- en doorstroommonitor hebben we verschillende analyses uitgevoerd om zicht te krijgen op de invloed van bepaalde maatregelen, de zogenoemde voor- en nametingen. We zijn van bijvoorbeeld alle bacheloropleidingen die in de periode 2010-2017 de overgang naar een numerus fixus hebben meegemaakt, nagegaan wie deze opleiding is ingestroomd vóór de numerus fixus is ingesteld en wie daarna. Zo is van een opleiding die in 2013 een numerus fixus heeft ingesteld de instroom van het jaar 2012 vergeleken met de instroom van het jaar 2013.

Ter illustratie: van het totaal aantal studenten met een niet-westerse migratieachtergrond die in de periode 2010-2017 is ingestroomd in de groep onderzochte opleidingen (die in die periode de overgang hebben gemaakt naar een numerus fixus), is 39 procent ingestroomd nadat de numerus fixus is ingesteld en 61 voordat de numerus fixus is ingesteld (zie tabel 1.1). We noemen dit ook wel de instroomkans.

Tabel 1.1 Percentage instroom vanuit migratieachtergrond in bacheloropleidingen voor en na instellen numerus fixus, periode 2010-2017

	Voor	**Na**	**Totaal**
Nederlandse en westerse migratieachtergrond	57%	43%	100%
Niet-westerse migratieachtergrond	61%	39%	100%

Ook hebben we de samenstelling van de studentenpopulatie voor en na het instellen van een fixus berekend. De populatiesamenstelling van vóór de overgang naar een numerus fixus is vergeleken met die daarna (zie tabel 1.2). Ter illustratie: voordat opleidingen een numerus fixus hadden ingesteld had 20 procent van de studenten een niet-westerse migratieachtergrond. Na het instellen van een numerus fixus is dat 17 procent. We noemen dit ook wel de populatiesamenstelling en dit zegt iets over de afspiegeling of diversiteit van de populatie.

Tabel 1.2 Relatieve samenstelling studentenpopulatie in bacheloropleidingen voor en na instellen numerus fixus, naar migratieachtergrond, periode 2010-2017

	Voor	**Na**
Nederlandse en westerse migratieachtergrond	80%	83%
Niet-westerse migratieachtergrond	20%	17%
Totaal	**100%**	**100%**

In de voor- en na-analyses is de overgang na het instellen van een numerus fixus onderzocht in een periode van 8 jaar. Vanaf 2017 is de centrale loting afgeschaft en is decentrale selectie voor de bacheloropleidingen ingevoerd. Dit betekent dat zowel opleidingen met centrale loting als opleidingen die (deels) decentraal selecteren bij elkaar genomen zijn. We hebben om die reden ook een trendanalyse gedaan, waarbij we per jaar hebben gekeken welke opleidingen een fixus hadden en hoe de situatie van deze opleiding was voordat de fixus was ingesteld. Zo hebben we de

situatie in 2017, waar alle opleidingen verplicht decentraal selecteerden, vergeleken met voorgaande jaren.

Tijdreeksen
De periode waarover wordt gerapporteerd kan verschillen. We gaan in principe uit van tijdreeksen van 5 of 10 jaar. Bij elke figuur is aangegeven op welke jaren de gegevens betrekking hebben.

Databronnen
Voor de in- en doorstroommonitor is gebruik gemaakt van diverse databronnen. Deze staan hier kort toegelicht.

CROHO (Centraal Register Opleidingen Hoger Onderwijs)
Croho wordt beheerd door DUO (Dienst Uitvoering Onderwijs) en is door de inspectie bewerkt tot een telbestand over een reeks van jaren waarbij per jaar het opleidingen aanbod, inclusief de bijbehorende opleidingskenmerken in croho, per 1 oktober van jaar t wordt geteld. Opleidingen die na 1 oktober van een bepaald jaar zijn gestart, tellen pas een jaar later mee.

RASP (Registratie Aanmelding Selectie Plaatsing)
Dit was het registratiesysteem van het Centraal Bureau Aanmelding en Plaatsing (CBAP) waarin tot en met het collegejaar 2016-2017 onder meer de aanmeldingen van lotingsopleidingen werden geregistreerd en van waaruit de gegevensleveringen aan de onderwijsinstellingen plaatsvonden. Lotingsgegevens uit RASP werden per collegejaar door DUO aan de inspectie beschikbaar gesteld. De gegevens uit RASP werden vervolgens gekoppeld aan het opleidingentelbestand dat uit croho is aangemaakt. Vanaf het collegejaar 2017-2018 worden lotingsgegevens niet bij in RASP geregistreerd, maar zijn deze te vinden in Studielink. De lijst met fixusopleidingen wordt gepubliceerd op de website van Studiekeuze123.

1cijferHO
Het 1cijferHO is een bewerking van BRON HO (Basis Register Onderwijs HO) en wordt beheerd door DUO (Dienst Uitvoering Onderwijs). In 1cijferHO zijn alle studenten en resultaten van studenten in het hoger onderwijs opgenomen, vanaf 1982 tot en met 1 oktober van het afgelopen jaar. De inspectie bewerkt het 1cijferHO tot een cohortbestand, een inschrijvingenbestand en een diplomabestand.

1cijferVO en 1cijferMBO
Deze bestanden zijn gebruikt om de gediplomeerden van het toeleverende onderwijs te selecteren en vervolgens te koppelen aan 1cijferHO. Zie verder 1cijferHO.

CBS microdata
Om de relatie met ouderlijk milieu in kaart te brengen zijn bewerkingen van 1cijferHO gekoppeld aan CBS-microdata. Hierdoor hebben we ook gegevens over het opleidingsniveau en inkomen van de ouders van studenten. Opleidingsniveau van de ouders definiëren we als het hoogst behaalde opleidingsniveau van de hoogst opgeleide ouder. We gebruiken de standaard onderwijsindeling 2006 (SOI 2006[5]) voor het opleidingsniveau en maken daar vervolgens verschillende indelingen van. Als maat voor inkomen hanteren we het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen, waar we met quintielgroepen werken.

5 http://www.cbs.nl/NR/rdonlyres/7C94DE33-621C-4355-928A-8B90F9F5D777/0/2006soiniveauindeling201213.pdf

Vragenlijst masterstudenten
In het najaar van 2017 is een vragenlijst uitgezet onder 5.903 masterstudenten die in 2016 zijn begonnen aan een voltijdmaster in het wetenschappelijk onderwijs. We vroegen de studenten naar de motieven voor hun keuze voor een masteropleiding, hun ervaringen met de aanmeld- en toelatingsprocedure tot de masteropleiding en hun mening over selectie en de informatie hierover. Resultaten uit deze vragenlijst zijn eerder in een tussenbericht gepubliceerd (IvhO, 2018a) en enkele bevindingen met betrekking tot mobiliteit tussen wo-bachelor en wo-master zijn in deze in- en doorstroommonitor opgenomen.

Inventarisatie bij bekostigde universiteiten
In 2016 en in 2017 is een uitvraag gedaan onder de dertien Nederlandse bekostigde universiteiten naar het stellen van aanvullende eisen voor de toelating tot masteropleidingen. Post-initiële masteropleidingen zijn buiten beschouwing gelaten. Hetzelfde geldt voor opleidingen waar geen studenten zijn ingestroomd. Ook de opleidingen van de theologische en humanistische instellingen zijn buiten beschouwing gelaten. Het totaalaantal opleidingen in de inventarisatie van 2017 bedraagt 689. Enkele bevindingen uit deze inventarisatie zijn eerder in het tussenbericht gepubliceerd (IvhO, 2018a).

Beleidsmaatregelen
Verschillende beleidsmaatregelen kunnen mogelijk van invloed zijn op de ontwikkeling van de in- en doorstroom van groepen studenten in het hoger onderwijs. In de Monitor Beleidsmaatregelen 2016-2017 is een overzicht van verschillende maatregelen opgenomen. Er kunnen geen strikt causale verbanden worden gelegd omdat een deel van de maatregelen effecten beogen die elkaar kunnen overlappen (ResearchNed, 2017).
In onderstaand overzicht staan maatregelen die van invloed kunnen zijn op de in- en doorstroom van studenten in het hoger onderwijs. Dit is geen uitputtend overzicht van alle beleidsmaatregelen die in genoemde jaren zijn ingevoerd.

Overzicht beleidsmaatregelen:
- 2012 Invoering langstudeermaatregel;
- 2012-2013 Invoering harde knip bachelor – master. Een student dient eerst de bachelor afgerond te hebben alvorens aan een master te kunnen beginnen;
- 2013 Wet kwaliteit in verscheidenheid hoger onderwijs, deze wet regelt onder andere:
    - 2013-2014 vervallen toelatingsrecht hbo-propedeuse tot de wo-bachelor;
    - 2015 afschaffen automatisch toelatingsrecht doorstroommaster
    - 2015 nadere vooropleidingseisen mbo-ers;
    - 2015 aanvullende eisen pabo;
    - 2015 invoering studievoorschot in plaats van basisbeurs;
    - 2017 afschaffen centrale loting voor numerus fixus opleidingen en vervangen door decentrale selectie.

In de eerder geformuleerde deelvragen is er ook sprake van (beleids)maatregelen. Hierbij wordt bedoeld maatregelen van instellingen en opleidingen gericht op selectie. Dit is bijvoorbeeld de instelling van een fixus, de start van een University College, het stellen van aanvullende eisen et cetera.

2.6 Leeswijzer

De in- en doorstroommonitor is een naslagwerk. In de samenvatting hebben we de belangrijkste en opvallendste bevindingen en ontwikkelingen uit de in- en doorstroommonitor opgenomen.
In de daarop volgende hoofdstukken gaan we dieper in op de verschillende transitiemomenten van studenten in het hoger onderwijs.
In hoofdstuk 3 kijken we naar de ontwikkeling van doorstroom van studenten die toelaatbaar zijn tot het hoger onderwijs, namelijk de gediplomeerde mbo4-ers, havisten en vwo-ers. Hoofdstuk 4 gaat in op tussenjaren. De meeste scholieren en deelnemers beginnen direct na het behalen van een diploma aan een vervolgopleiding in het hoger onderwijs. Echter een deel van de gediplomeerden kiest ervoor om eerst een jaar iets anders te doen. De omvang daarvan varieert.
Hoofdstuk 5 beschrijft de doorstroom binnen het hoger onderwijs, zoals de ontwikkeling van de doorstroom van het hbo naar het wo, van wo-bachelor naar wo-master en de mate van mobiliteit tussen instellingen.
Hoofdstuk 6 kijkt naar twee aspecten bij de instroom in het masteronderwijs, namelijk internationalisering en het aantal Engels- en Nederlandstalige opleidingen.
Vanaf hoofdstuk 7 ligt de focus op selectie in het hoger onderwijs en de samenstelling van de populatie van opleidingen met selectie. In hoofdstuk 7 betreft dit het aantal bacheloropleidingen in hbo en wo naar de verschillende vormen van selectie, zoals numerus fixus en kleinschalig intensief onderwijs.
In hoofdstuk 8 kijken we naar de ontwikkeling van de instroomkansen van verschillende groepen studenten in bacheloropleidingen met selectie.
Hoofdstuk 9 tenslotte richt zich op de masteropleidingen met aanvullende eisen. Hoeveel masteropleidingen stellen aanvullende eisen en hoe is de doorstroom vanuit de specifieke groepen van bachelorgediplomeerden naar dergelijke masters.

Tot slot wordt in de bijlage afzonderlijk aandacht besteed aan de University Colleges. Met de beschrijving van de ontwikkeling van de instroom en de samenstelling van de populatie van University Colleges beschrijven we de ontwikkelingen binnen deze vorm van kleinschalig en intensief onderwijs. Dit is gedaan vanwege de wens van de Eerste Kamer om geïnformeerd te worden over de ontwikkelingen van het intensief onderwijs met een hoger collegegeld.

3 Doorstroom vanuit mbo4, havo en vwo naar het hoger onderwijs

Een mbo4-, havo- of vwo- diploma biedt toegang tot het hoger onderwijs. In deze paragraaf laten we zien welk aandeel van de gediplomeerden zowel direct aansluitend als na een tussenjaar het hoger onderwijs instroomt. Ook kijken we in hoeverre doorstroompercentages verschillen tussen groepen gediplomeerden.

3.1 Diploma's en totale en directe doorstroom

Het aantal diploma's havo, vwo en mbo4 geeft aan wat de omvang van de potentiele instroom is. De omvang van overige groepen die toegang hebben tot het hoger onderwijs, zoals degene met een Europees Baccalaureaat, is bij ons niet bekend en wordt in deze paragraaf niet behandeld.

Figuur 3.1 Aantal diploma's mbo4, havo en vwo, 2007-2016

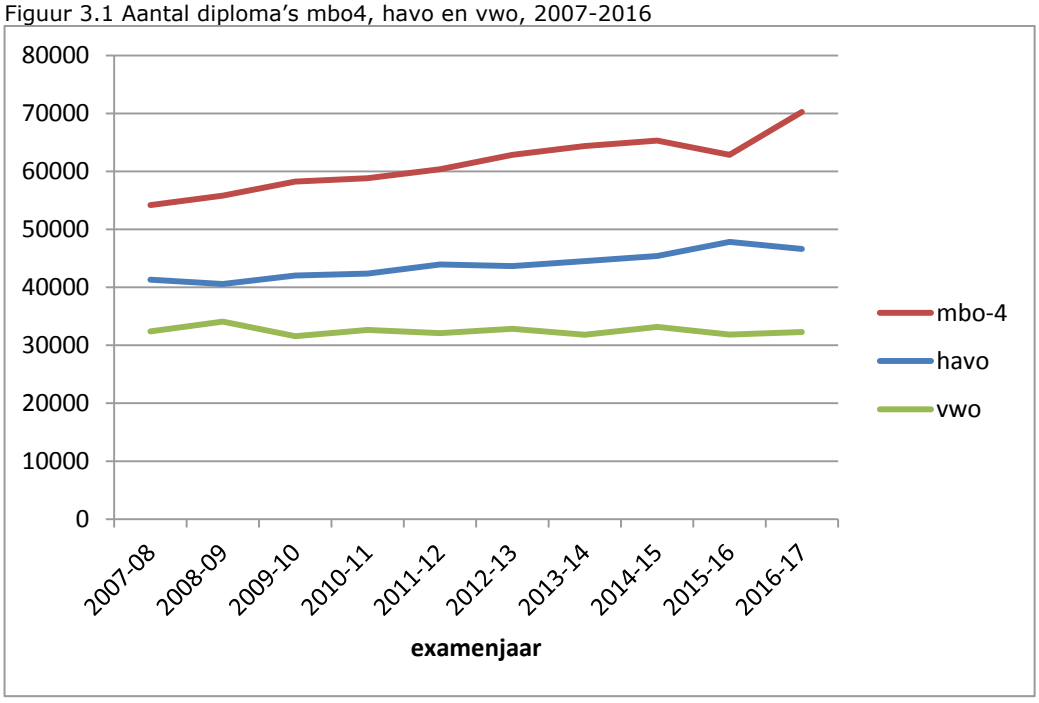

Bron: 1cijferMBO, 1cijferVO / populatie: gediplomeerden mbo4 en vo van een examenjaar

- Het aantal mbo4-diploma's is in 2017 fors gestegen vergeleken met 2016. Dit komt omdat in de Wet doelmatige leerwegen geregeld is dat per 1 augustus 2014 het mbo4- programma niet 4 maar 3 jaar duurt. Dat betekent dat de gediplomeerden in 2017 zowel gestart zijn in 2013 als in 2014. Dit effect zal naar alle waarschijnlijkheid tijdelijk zijn.
- Het aantal havo-gediplomeerden is in het meest recente jaar enigszins afgenomen.
- Het aantal vwo-gediplomeerden is over een reeks van tien jaren stabiel.

Figuur 3.2 Percentage totale en direct aansluitende doorstroom mbo4, havo en vwo naar hbo en wo, 2007-2016

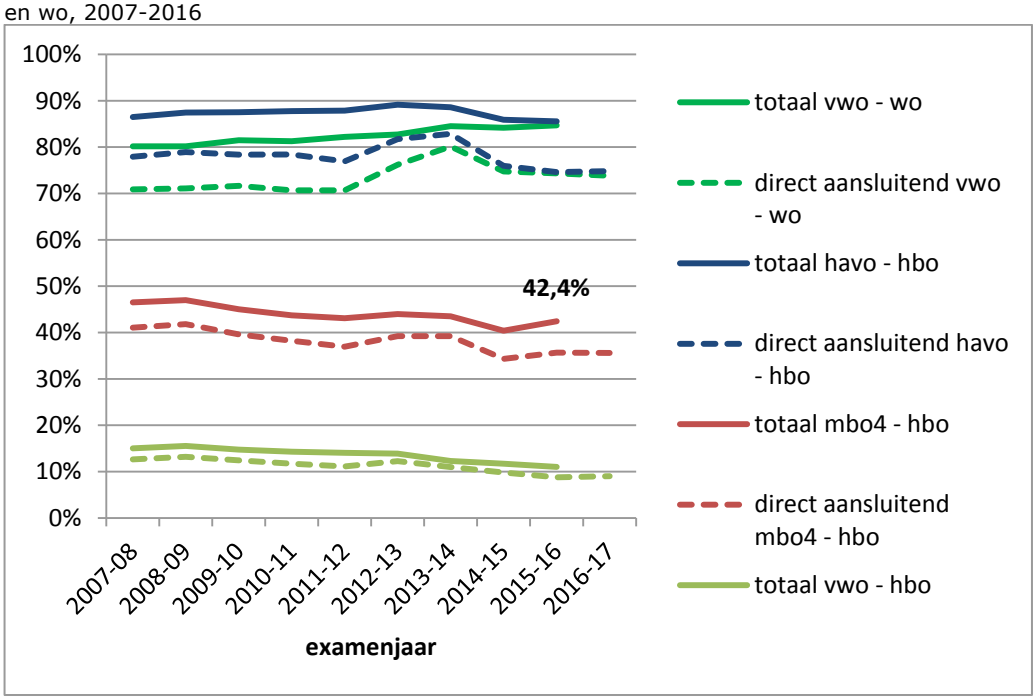

Bron: 1cijferMBO, 1cijferVO, 1cijferHO / populatie: gediplomeerden mbo4 en vo van een examenjaar

- De totale doorstroom van mbo4 gediplomeerden in het hbo is toegenomen. Van het cohort dat in 2015-2016 het mbo4-diploma heeft behaald, is 42,4 procent direct aansluitend of na een tussenjaar het hbo ingestroomd.
- De doorstroom van havo naar hbo stagneert. Gegeven de eerdere constatering dat het aantal havo-gediplomeerden is afgenomen, stromen er absoluut gezien minder havisten het hbo in dan voorheen. Dit geldt niet voor de absolute instroom van mbo4- en vwo-gediplomeerden.
- Vwo-gediplomeerden stromen naar verhouding steeds minder vaak door naar het hbo. Daar staat tegenover dat de vwo-doorstroom naar het wo toeneemt.
- De totale doorstroom van het vwo naar het hoger onderwijs (hbo en wo samen) is al jaren op een rij stabiel rond de 96 procent (niet in deze figuur, samenvoeging van de lijnen totaal vwo-wo en totaal vwo-hbo).

Figuur 3.3 Percentage mbo4, havo en vwo naar hbo en wo na een tussenjaar, 2007-2016

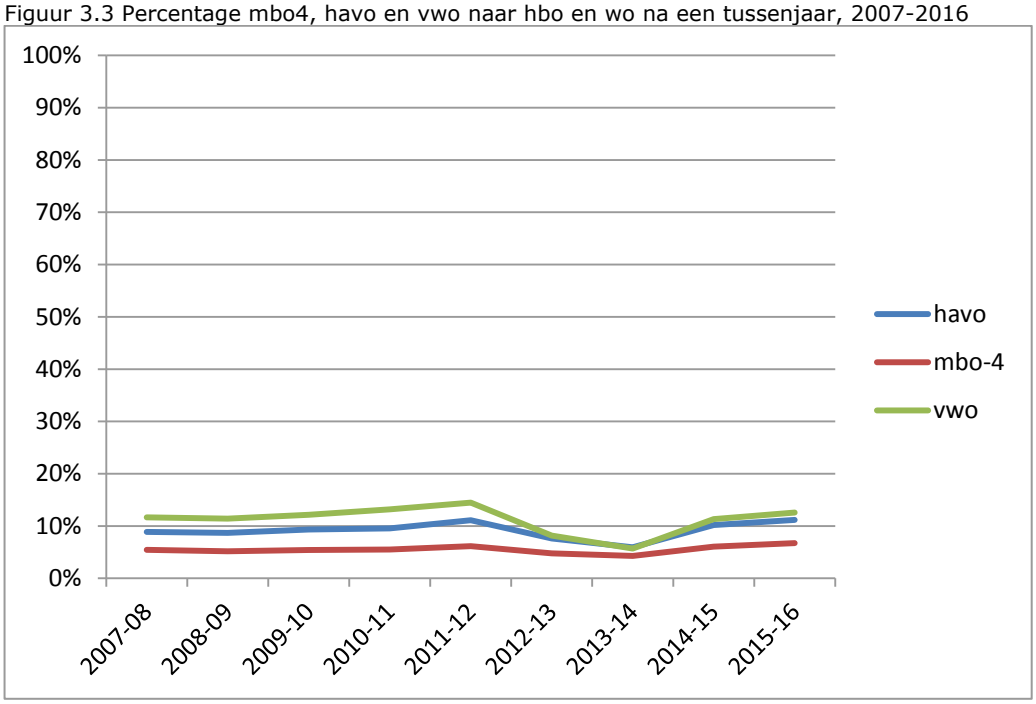

Bron: 1cijferMBO, 1cijferVO, 1cijferHO / populatie: gediplomeerden mbo4 en vo van een examenjaar

- Na een dip in 2013-2014 neemt het percentage gediplomeerden dat na een tussenjaar het ho instroomt weer toe. De sterke afname in 2013-2014 is waarschijnlijk de anticipatie op het studievoorschot. Instromers in 2013-2014 waren het studievoorschot voor, wat financieel voordeliger was dan een jaar later in te stromen.
- Vwo-gediplomeerden nemen naar verhouding vaker een tussenjaar dan havisten en mbo4-gediplomeerden. Dit geldt overigens niet voor vwo-gediplomeerden die het hbo instromen[6].

3.2 Op- en afstroom vanuit de havo

In de vorige paragraaf blijkt dat – ook als we rekening houden met een tussenjaar – 14,2 procent[7] van de havo-gediplomeerden uit het examenjaar 2015-2016 niet het hoger onderwijs instroomt. Dit geldt voor slechts 4,3 procent van de vwo-gediplomeerden en 57,6 procent van de mbo4-gediplomeerden. Omdat het mbo4-niveau direct opleidt voor de arbeidsmarkt verwachten we dat veel mbo4-gediplomeerden niet het hbo instromen. De havo biedt geen einddiploma, in de zin dat deze direct toegang biedt tot de arbeidsmarkt. We zijn daarom geïnteresseerd waar deze 14,2 procent heen gaat.

6 Er is in eerder onderzoek van ResearchNed geen samenhang gevonden tussen studenten die een tussenjaar nemen en studiesucces. Een betere studiekeuze is een belangrijke reden voor studenten om een tussenjaar te nemen. Bijna de helft van de studenten die niet werken maar reizen of andere bezigheden hebben in het tussenjaar, geven aan dat de bezigheden in de tussenperiode inhoudelijk zinvol zijn voor de opleiding die zij daarna beginnen (Warps, 2017).

7 Zo'n 0,4% stroomt vanuit de havo het wetenschappelijk onderwijs in. Deze doorstroomroute komt nauwelijks voor en is niet in de figuur opgenomen. Het betreft mogelijk havo-gediplomeerden die in het tussenjaar een vwo diploma aan een niet-bekostigde instelling hebben behaald of die via een colloquium doctum zijn toegelaten

Figuur 3.4 Percentage totale en direct aansluitende doorstroom havo naar mbo, 2007-2016

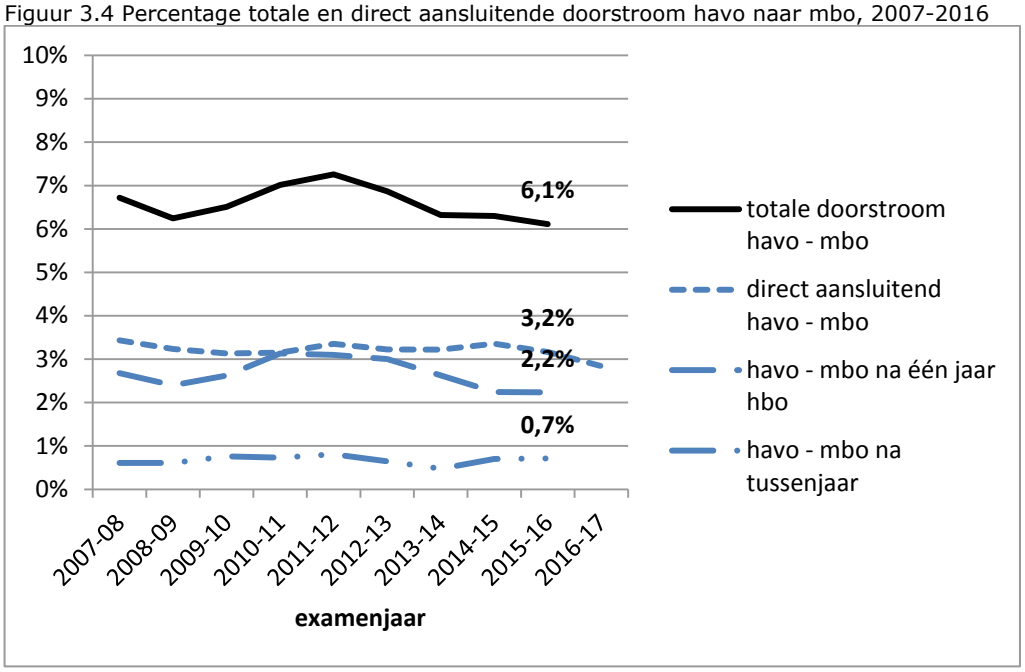

Bron: 1cijferMBO, 1cijferVO / populatie: gediplomeerden havo van een examenjaar

- 3,2 procent stroomde direct na de havo het mbo in. Nog geen procent deed dit na een tussenjaar (0,7%). Van de 14,2 procent die vanuit de havo niet het ho instroomt hebben we 3,9 procent in het mbo teruggevonden (3,2% direct aansluitend en 0,7% na een tussenjaar).
- In totaal komt ongeveer 6 procent van het cohort dat in 2015-2016 het havo-diploma behaalde in het mbo terecht, want nog eens ruim 2 procent stroomt het mbo in na een jaar in het hbo gestudeerd te hebben.

Figuur 3.5 Percentage direct aansluitende doorstroom havo naar vwo, 2008-2015

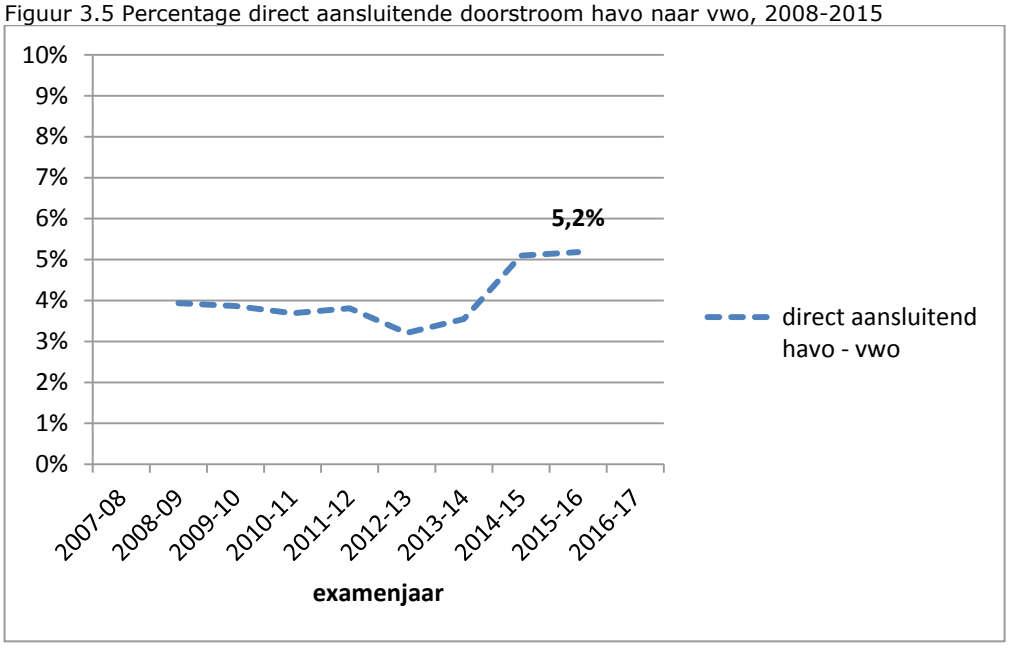

Bron: (VO) stromenbestand DUO, maatwerk IvhO / populatie: gediplomeerden havo van een examenjaar

- Een deel van de havo-gediplomeerden stroomt op naar het vwo. Dit percentage is sinds de lichting uit 2012-2013 flink toegenomen. Van het cohort havo-gediplomeerden uit examenjaar 2015-2016 stroomde rond de 5 procent door naar het vwo.

3.3 Doorstroom naar studentkenmerken

3.3.1 Doorstroom naar vooropleiding mbo4-gediplomeerden

Mbo-gediplomeerden hebben voorafgaand aan het mbo per definitie nog een andere opleiding anders dan het basisonderwijs gehad, namelijk het voortgezet onderwijs. Dit geldt in de regel niet voor havisten en vwo-ers. Deze laatste twee groepen komen hier niet aan de orde.

Figuur 3.6 Percentage totale en direct aansluitende instroom mbo4 – hbo[8], naar vooropleiding, 2007-2016

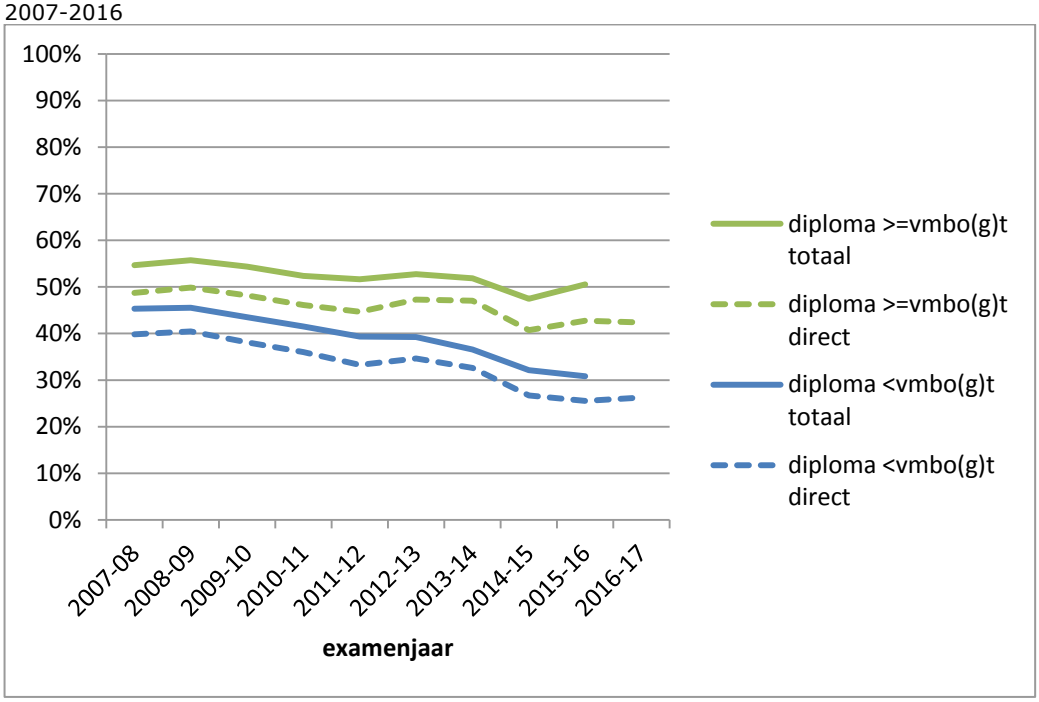

Bron: 1cijferMBO, 1cijferHO / populatie: gediplomeerden mbo4 van een examenjaar

- Van de mbo4-gediplomeerden die voorafgaand aan het mbo een vmbo(g)t of hoger hebben afgerond stroomt een hoger percentage door naar het hbo dan van de mbo4-gediplomeerden die een opleiding lager dan het vmbo(g)t heeft afgerond.
- Dit verschil is toegenomen over de tijd, de vooropleiding voorafgaand aan het mbo is de laatste tien jaar bepalender gaan worden voor de doorstroom naar het hbo.

8 Dit betreft voltijd, deeltijd, ad en ba hbo.

3.3.2 *Doorstroom naar sekse*

Figuur 3.7 Percentage totale en direct aansluitende instroom mbo4 – hbo, naar sekse, 2007-2016

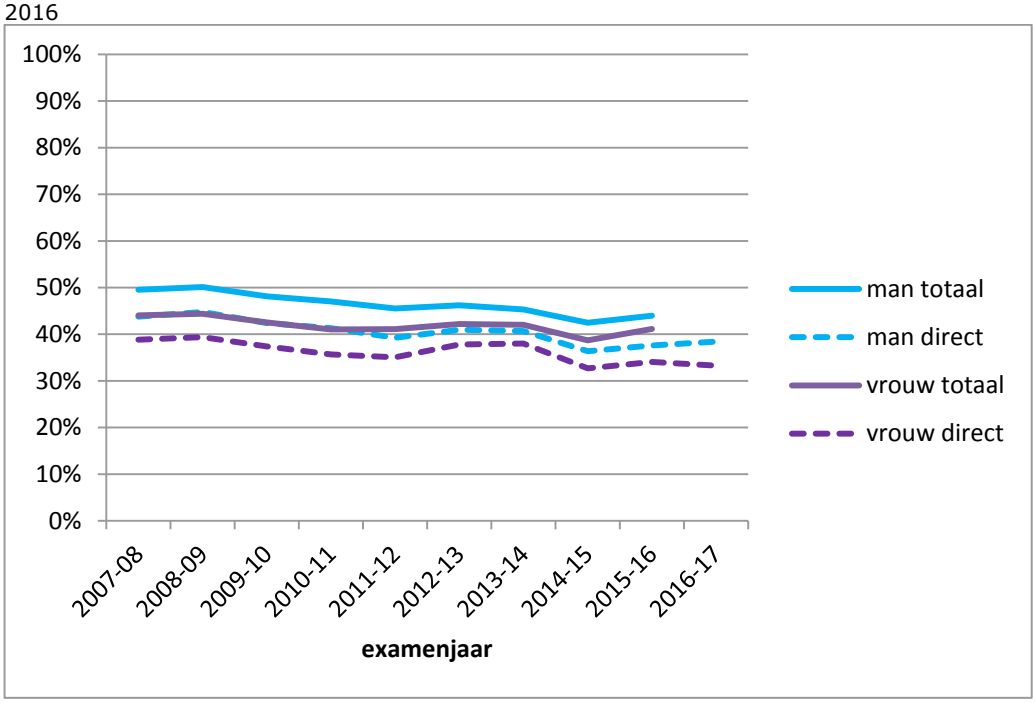

Bron: 1cijferMBO, 1cijferHO / populatie: gediplomeerden mbo4 van een examenjaar

Figuur 3.8 Percentage totale en direct aansluitende instroom havo – hbo, naar sekse, 2007-2016

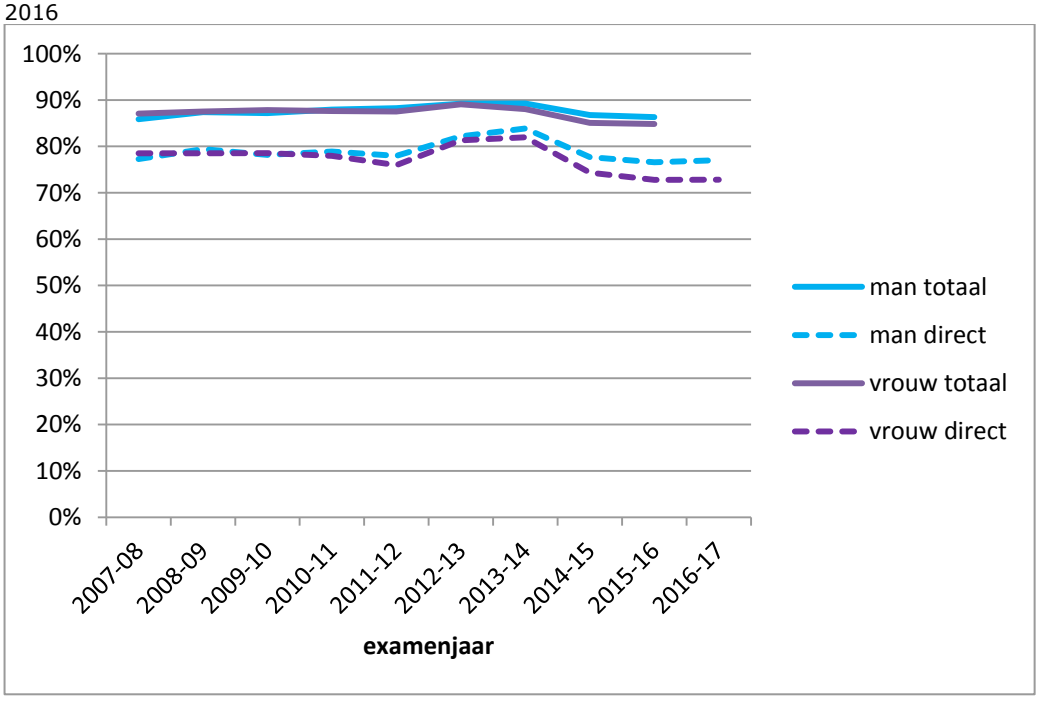

Bron: 1cijferVO, 1cijferHO / populatie: gediplomeerden havo van een examenjaar

Figuur 3.9 Percentage totale en direct aansluitende instroom vwo – wo, naar sekse, 2007-2016

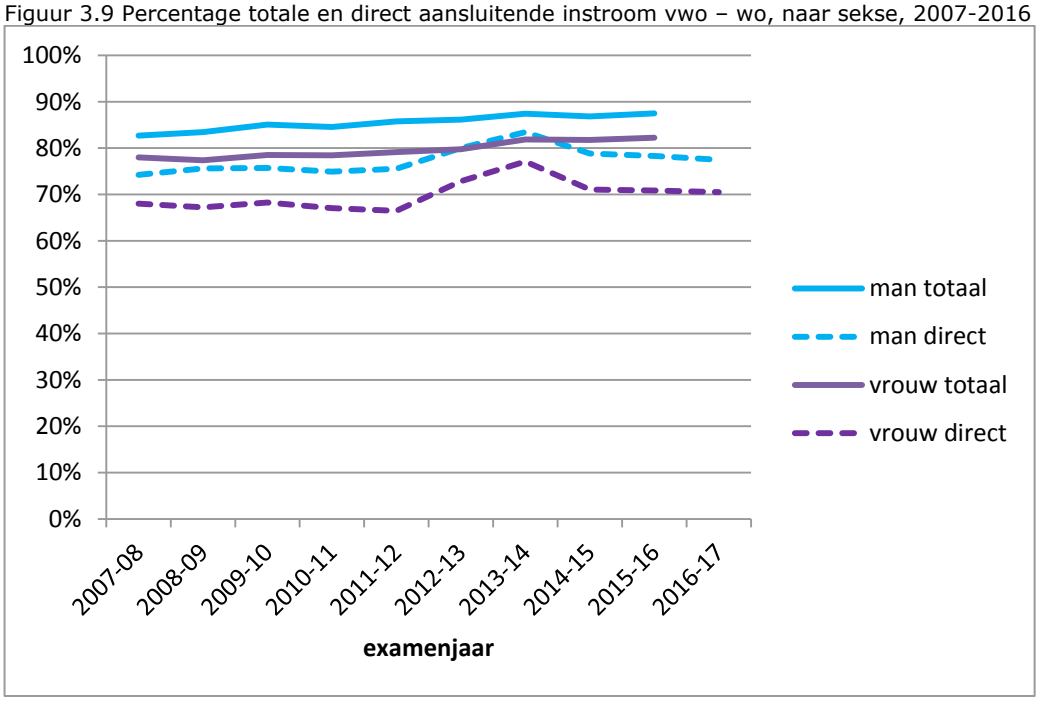

Bron: 1cijferVO, 1cijferHO / populatie: gediplomeerden vwo van een examenjaar

Figuur 3.10 Percentage totale en direct aansluitende instroom vwo – hbo, naar sekse, 2007-2016

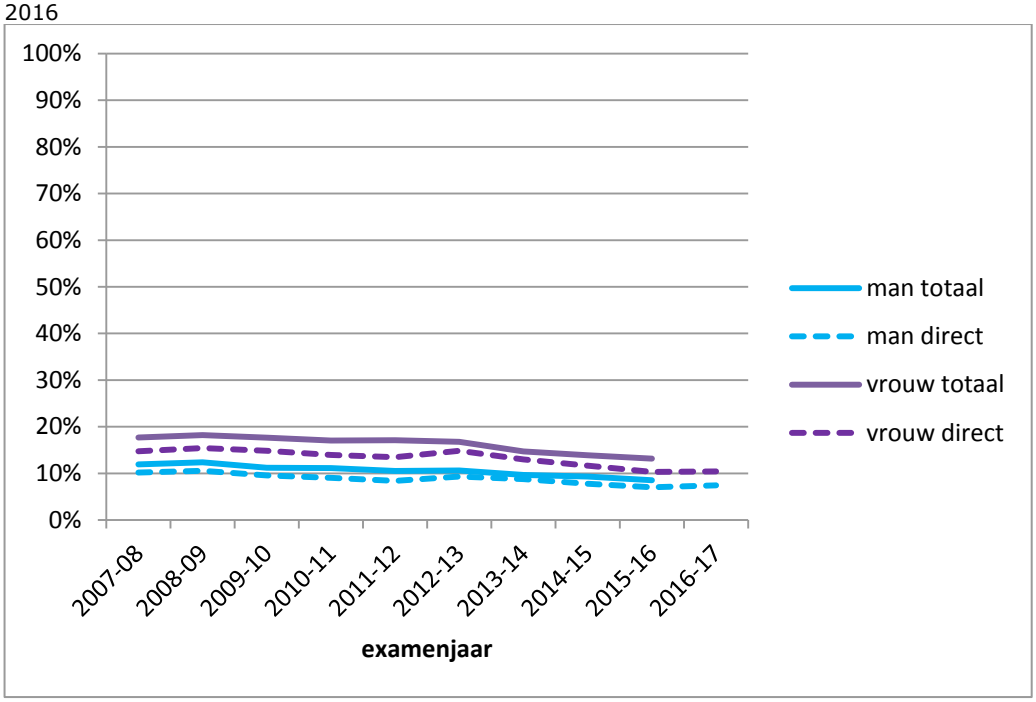

Bron: 1cijferVO, 1cijferHO / populatie: gediplomeerden vwo van een examenjaar

- Het percentage mannen dat doorstroomt naar het hoger onderwijs is voor de mbo4-, havo- en vwo-gediplomeerden groter dan het percentage vrouwen dat doorstroomt, behalve als het de doorstroom van het vwo naar het hbo betreft.

- Het verschil in doorstroom tussen mannen en vrouwen is het kleinste bij de havo – hbo doorstroom en is daar nog nauwelijks aanwezig als we rekening houden met het feit dat relatief meer vrouwen een tussenjaar nemen dan mannen.
- Het verschil tussen mannen en vrouwen is het grootste vanuit het vwo naar het wo.
- Als we de doorstroom van vwo naar hbo en wo samen nemen, is deze voor mannen en vrouwen gelijk.
- Gedurende de laatste tien jaar zijn de verschillen tussen mannen en vrouwen nauwelijks veranderd voor zowel mbo4-, havo- als vwo-gediplomeerden naar ho.

3.3.3 Doorstroom naar migratieachtergrond

Figuur 3.11 Percentage totale en direct aansluitende instroom mbo4 – hbo, naar migratieachtergrond, 2007-2016

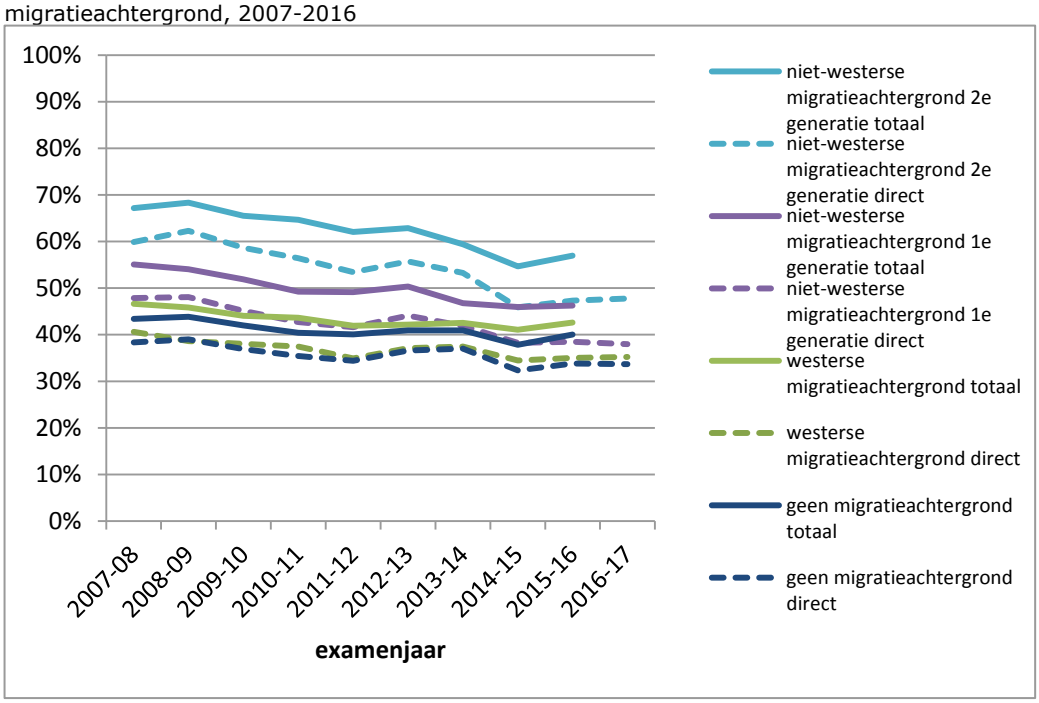

Bron: 1cijferMBO, 1cijferHO / populatie: gediplomeerden mbo4 van een examenjaar

Figuur 3.12 Percentage totale en direct aansluitende instroom havo – hbo, naar migratieachtergrond 2007-2016

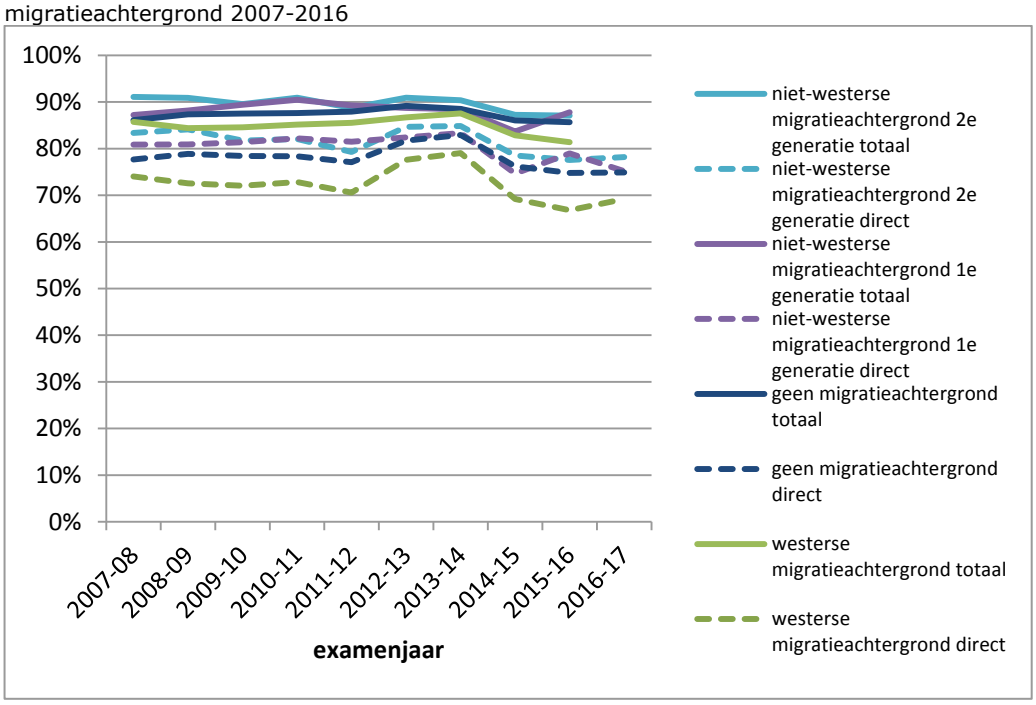

Bron: 1cijferVO, 1cijferHO / populatie: gediplomeerden havo van een examenjaar

Figuur 3.13 Percentage totale en direct aansluitende instroom vwo – wo, naar migratieachtergrond 2007-2016

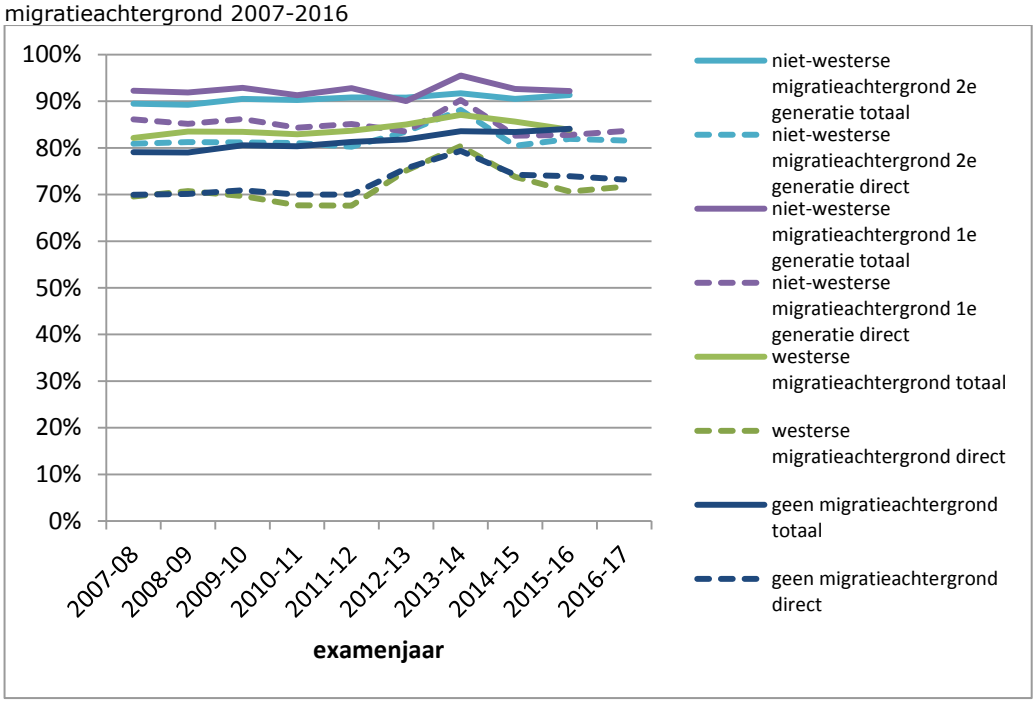

Bron: 1cijferVO, 1cijferHO / populatie: gediplomeerden vwo van een examenjaar

Figuur 3.14 Percentage totale en direct aansluitende instroom vwo – hbo, naar migratieachtergrond 2007-2016

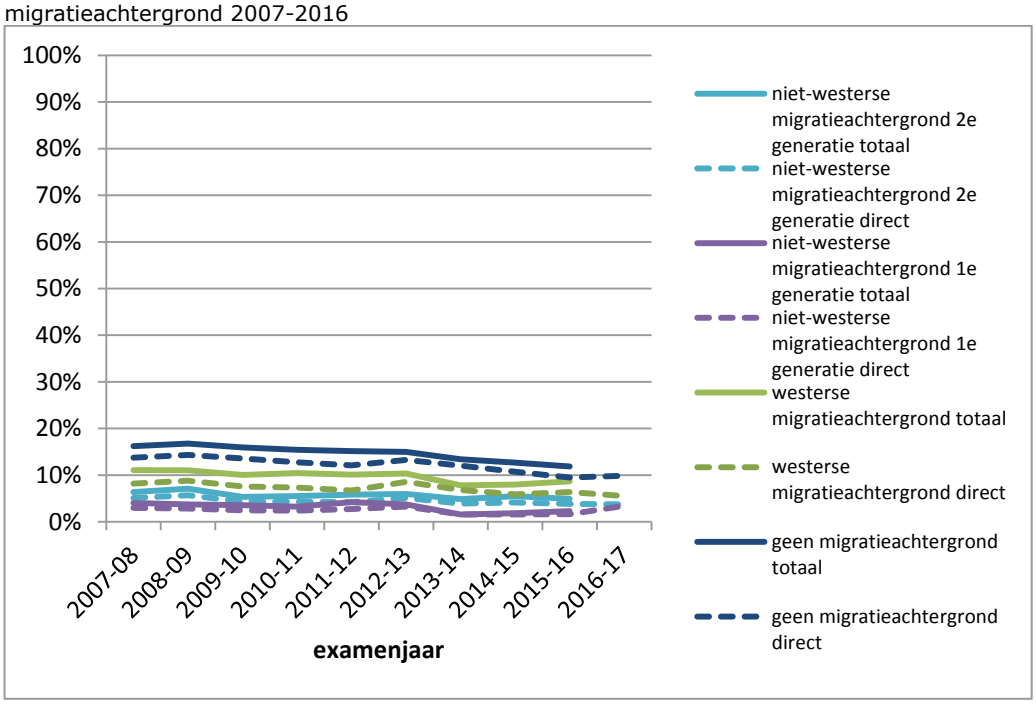

Bron: 1cijferVO, 1cijferHO / populatie: gediplomeerden vwo van een examenjaar

- Vanuit het mbo4, de havo en het vwo is de relatieve doorstroom van gediplomeerden met een niet-westerse migratieachtergrond groter dan de doorstroom van gediplomeerden zonder migratieachtergrond, behalve als het de doorstroom van vwo naar hbo betreft.
- In het mbo is de doorstroom van gediplomeerden met een niet-westerse migratieachtergrond van de 2e generatie het grootste, maar neemt ook iets sneller af dan de doorstroom van de overige groepen. In het laatste jaar is de direct aansluitende doorstroom van deze groep weer iets toegenomen.
- De verschillen tussen de migratiegroepen in doorstroom naar het hoger onderwijs lijken overal iets te zijn afgenomen.

3.3.4 *Doorstroom naar gemiddeld eindexamencijfer*

Figuur 3.15 Percentage totale en direct aansluitende instroom mbo4 – hbo, naar gemiddeld eindexamencijfer, 2009-2016

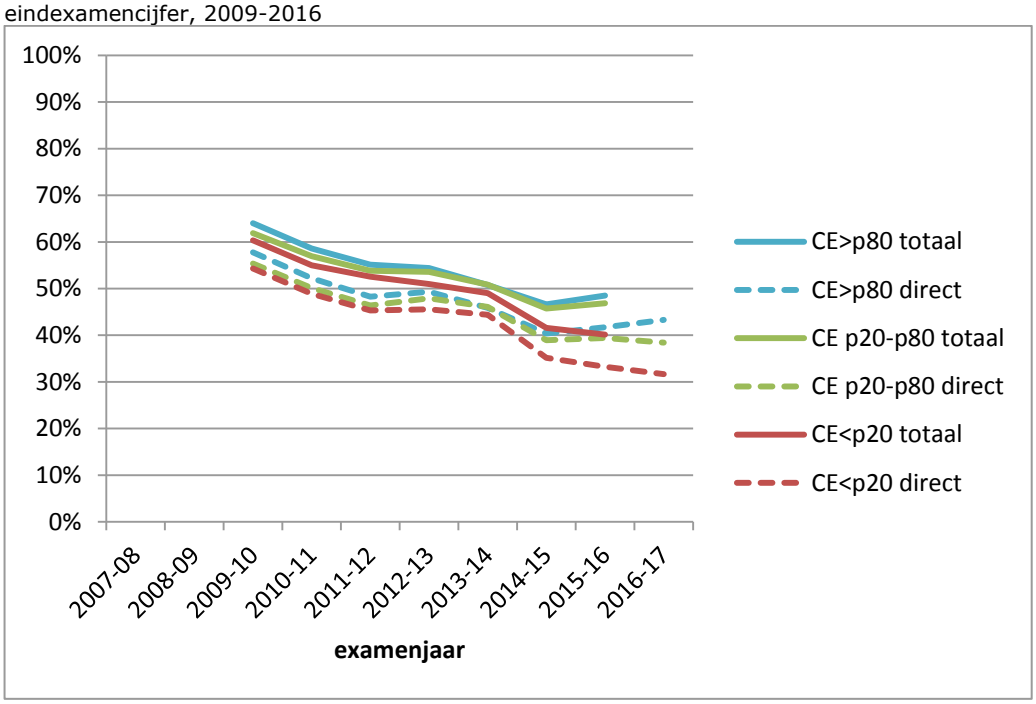

Bron: 1cijferMBO, 1cijferHO / populatie: gediplomeerden mbo4 van een examenjaar

Figuur 3.16 Percentage totale en direct aansluitende instroom havo – hbo, naar gemiddeld eindexamencijfer, 2007-2016

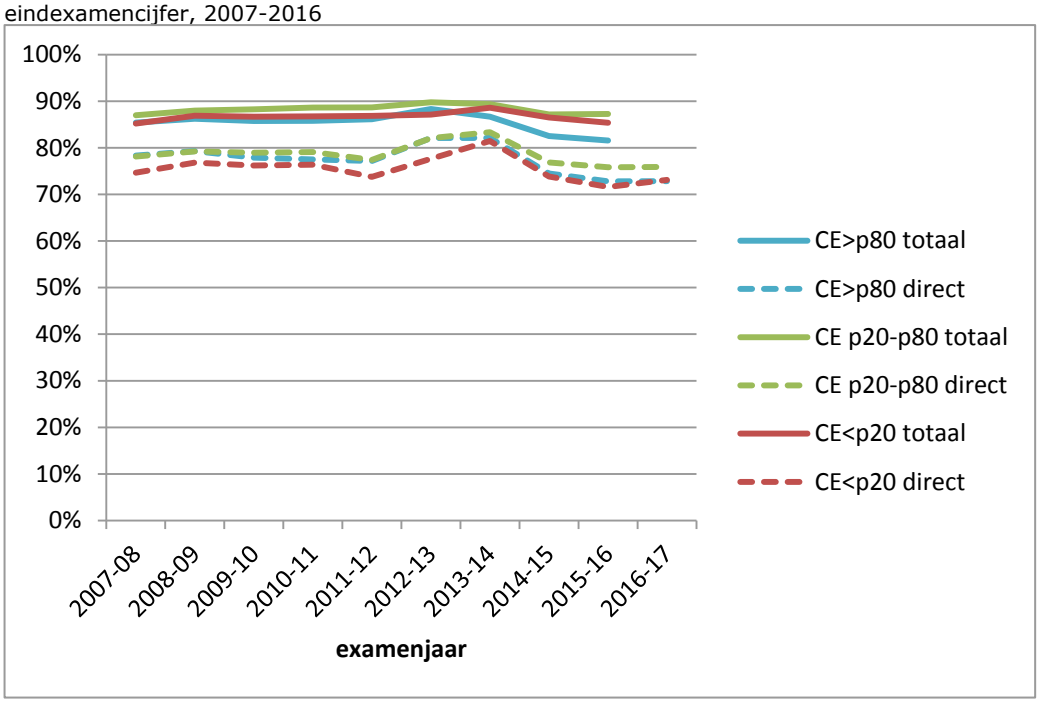

Bron: 1cijferVO, 1cijferHO / populatie: gediplomeerden havo van een examenjaar

Figuur 3.17 Percentage totale en direct aansluitende instroom vwo – wo, naar gemiddeld eindexamencijfer, 2007-2016

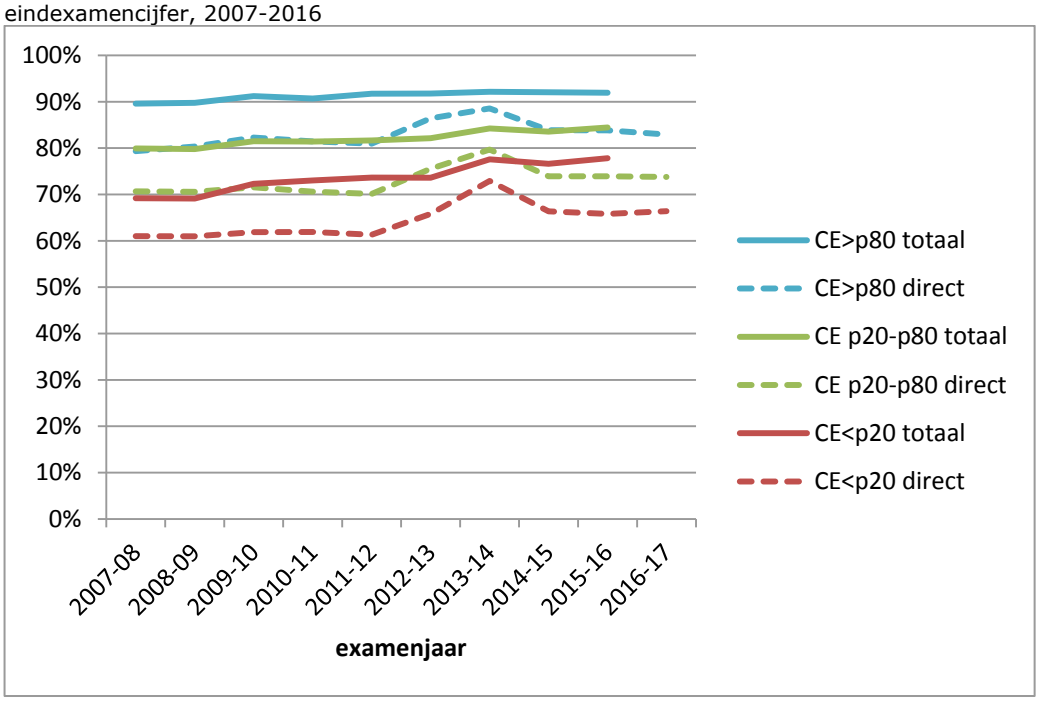

Bron: 1cijferVO, 1cijferHO / populatie: gediplomeerden vwo van een examenjaar

Figuur 3.18 Percentage totale en direct aansluitende instroom vwo – hbo, naar gemiddeld eindexamencijfer, 2007-2016

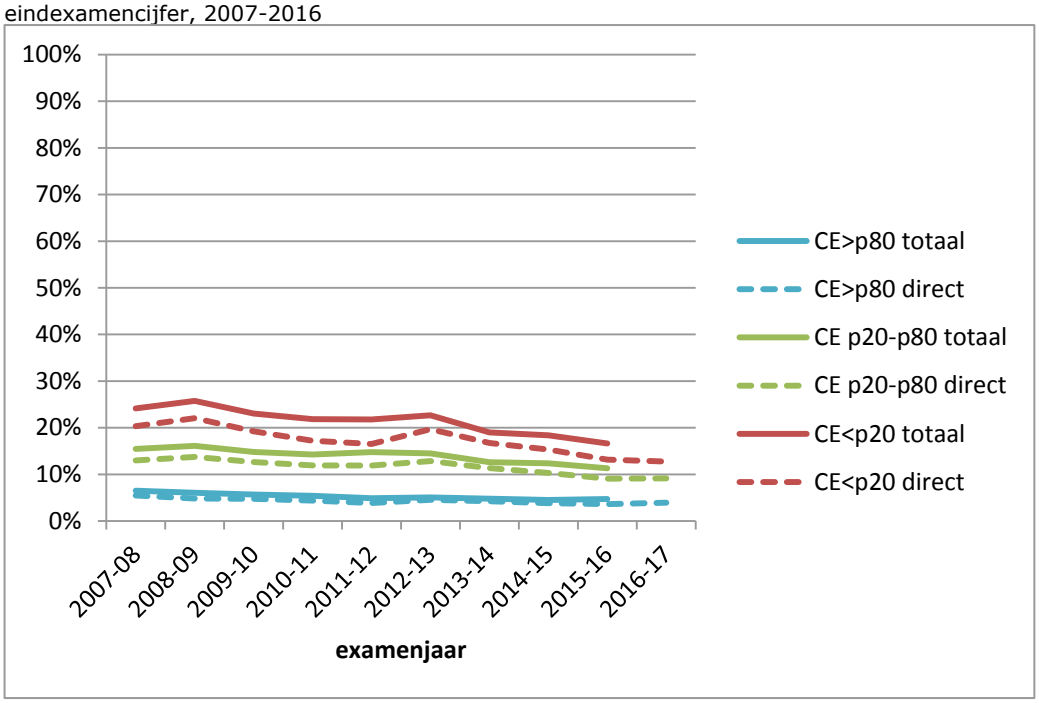

Bron: 1cijferVO, 1cijferHO / populatie: gediplomeerden vwo van een examenjaar

- Mbo4-gediplomeerden met een hoog gemiddeld eindexamencijfer (vo) gaan relatief vaker naar het hbo dan mbo4-gediplomeerden met een laag gemiddeld eindexamencijfer. Dit zelfde geldt voor vwo-gediplomeerden die doorstromen naar het vwo.

- In het mbo4 is vanaf het examenjaar 2013-2014 het eindexamencijfer bepalender gaan worden voor de doorstroom naar het hbo.
- Havo-gediplomeerden met een hoog eindexamencijfer stromen relatief minder vaak door naar het hbo dan havo-gediplomeerden met een lager eindexamencijfer en dit verschil neemt toe vanaf 2013-2014. Een deel van deze gediplomeerden met een hoog gemiddeld eindexamencijfer gaat vermoedelijk naar het vwo. We zagen eerder inderdaad een toename van de havo-vwo doostroom vanaf het jaar 2013-2014.
- Vwo-gediplomeerden met een laag eindexamencijfer stromen relatief meer door naar het hbo dan de groep met een hoog eindexamencijfer. Dit verschil in het hbo neemt de laatste tien jaren af. Vermoedelijk neemt het hbo relatief veel vwo-gediplomeerden met een laag eindexamencijfer op, die niet het wo instromen.

3.3.5 Doorstroom naar opleiding ouders

Figuur 3.19 Percentage totale en direct aansluitende instroom mbo – hbo, naar hoogst behaalde opleiding ouders, 2007-2016

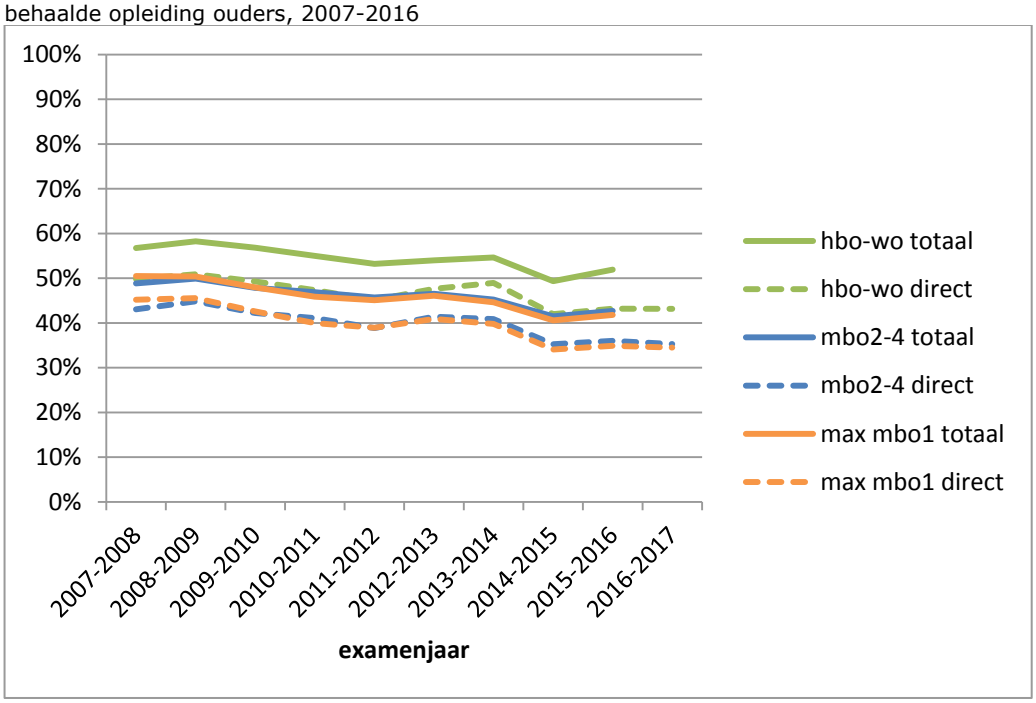

Bron: 1cijferMBO, 1cijferHO / populatie: gediplomeerden mbo van een examenjaar

Figuur 3.20 Percentage totale en direct aansluitende instroom havo – hbo, naar hoogst behaalde opleiding ouders, 2007-2016

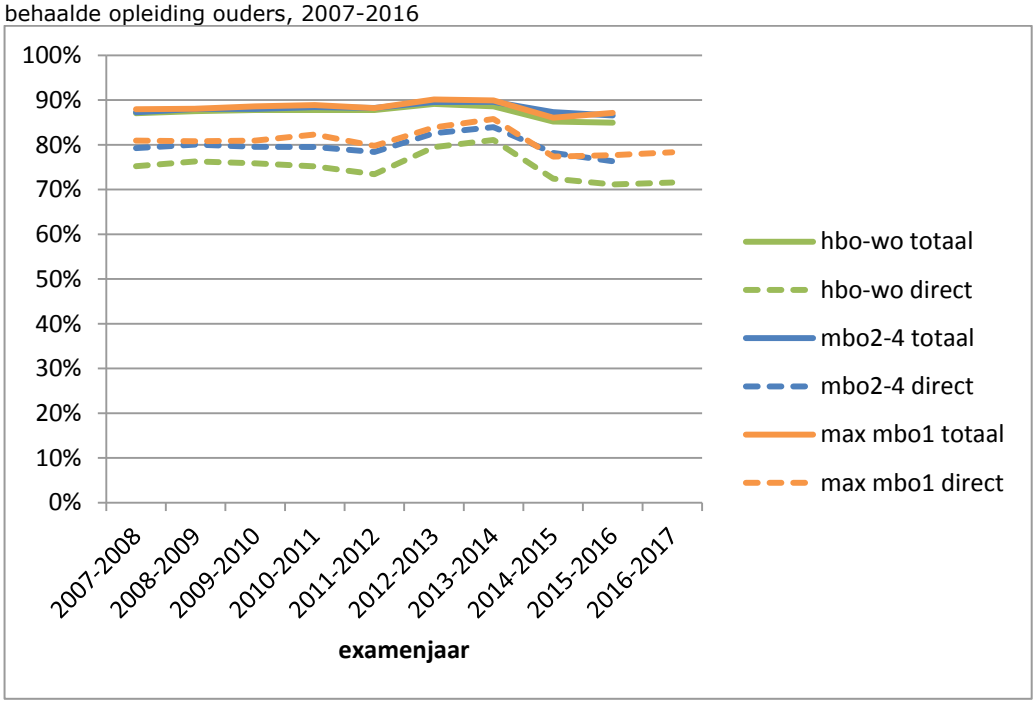

Bron: 1cijferVO, 1cijferHO / populatie: gediplomeerden havo van een examenjaar

Figuur 3.21 Percentage totale en direct aansluitende instroom vwo – wo, naar hoogst behaalde opleiding ouders, 2007-2016

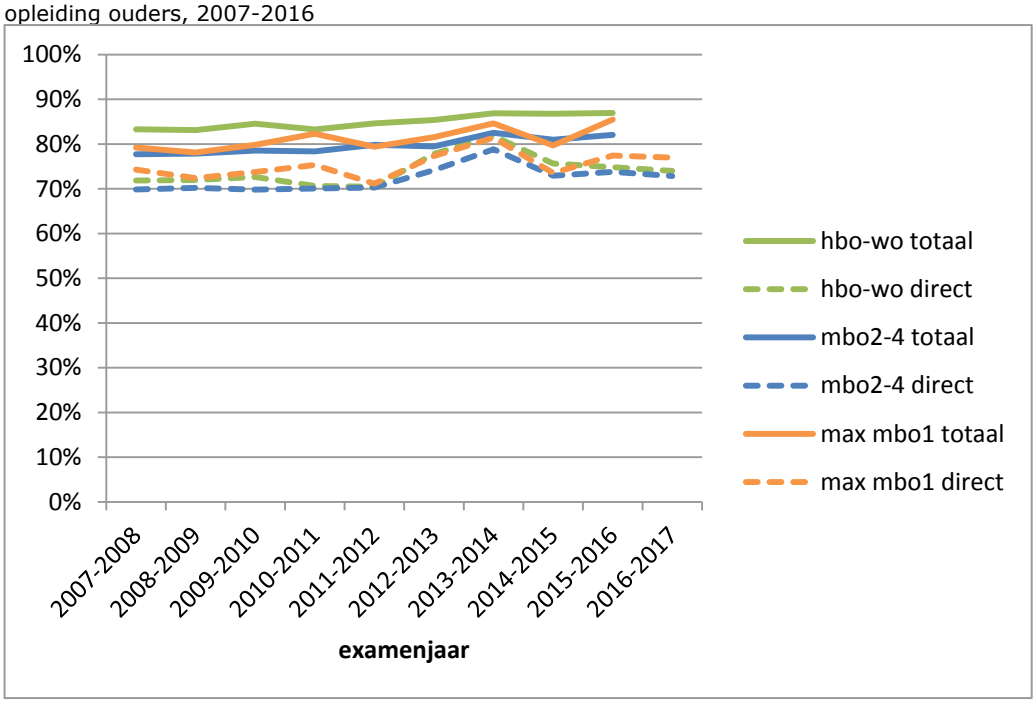

Bron: 1cijferVO, 1cijferHO / populatie: gediplomeerden vwo van een examenjaar

Figuur 3.22 Percentage totale en direct aansluitende instroom vwo – hbo, naar hoogst behaalde opleiding ouders, 2007-2016

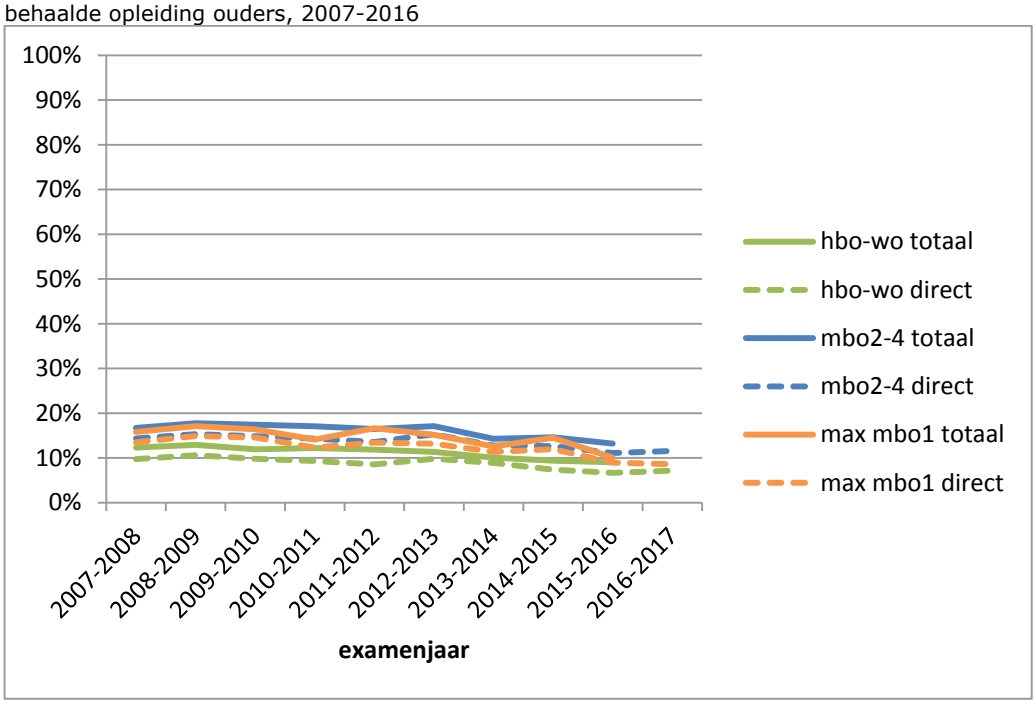

Bron: 1cijferVO, 1cijferHO / populatie: gediplomeerden vwo van een examenjaar

- In het mbo4 en het vwo stromen er meer gediplomeerden met hoog opgeleide ouders door naar het hoger onderwijs dan gediplomeerden met laag opgeleide ouders.
- In het vwo zien we dat relatief veel gediplomeerden met hoog opgeleide ouders een tussenjaar nemen. Daardoor is de direct aansluitende instroom van deze groep relatief laag, maar hebben ze dat na een jaar ruimschoots ingehaald op de overige groepen.
- Havo-gediplomeerden met hoog opgeleide ouders gaan relatief minder vaak naar het hbo dan de overige groepen. Dit komt grotendeels omdat deze groep relatief vaak een tussenjaar neemt, maar mogelijk ook vanwege opstroom naar het vwo.
- Met name gediplomeerden met lager opgeleide ouders stromen van het vwo door naar het hbo.

3.3.6 *Doorstroom naar inkomen ouders*

Figuur 3.23 Percentage totale en direct aansluitende instroom mbo – hbo, naar inkomen ouders, 2007-2016

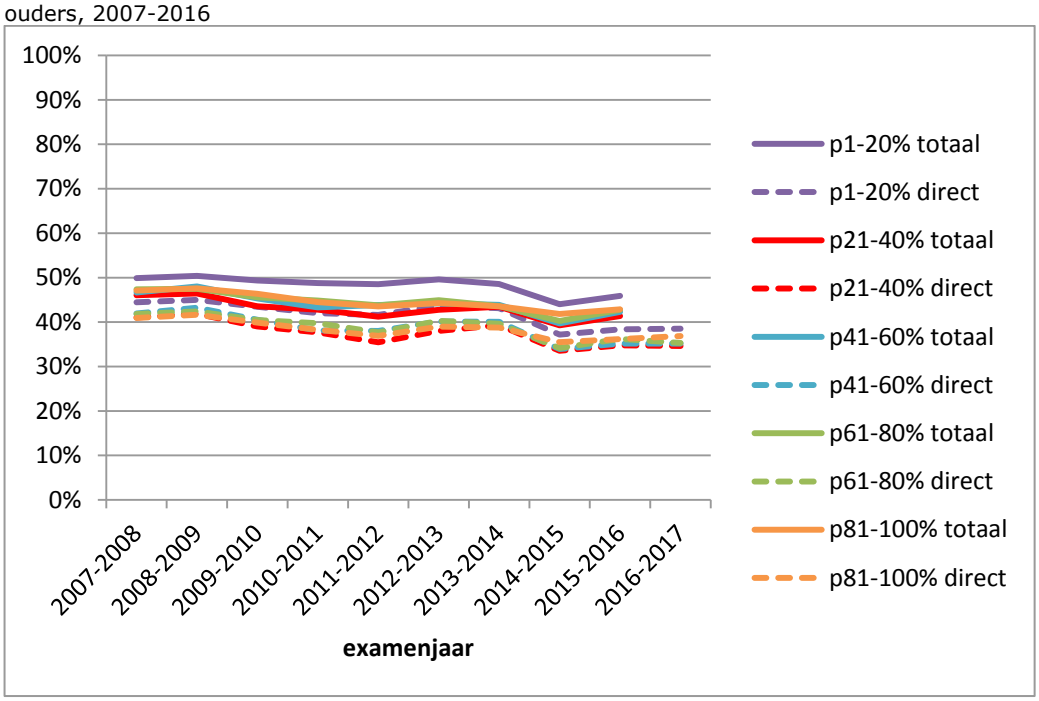

Bron: 1cijferMBO, 1cijferHO / populatie: gediplomeerden mbo4 van een examenjaar

Figuur 3.24 Percentage totale en direct aansluitende instroom havo – hbo, naar inkomen ouders, 2007-2016

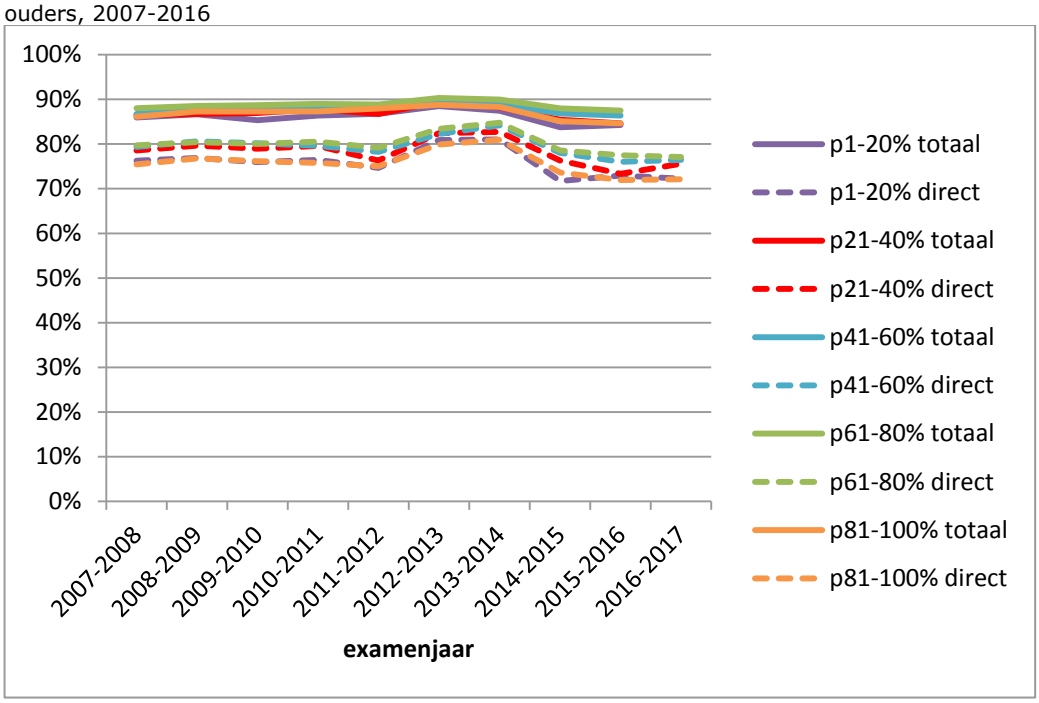

Bron: 1cijferVO, 1cijferHO / populatie: gediplomeerden havo van een examenjaar

Figuur 3.25 Percentage totale en direct aansluitende instroom vwo – wo, naar inkomen ouders, 2007-2016

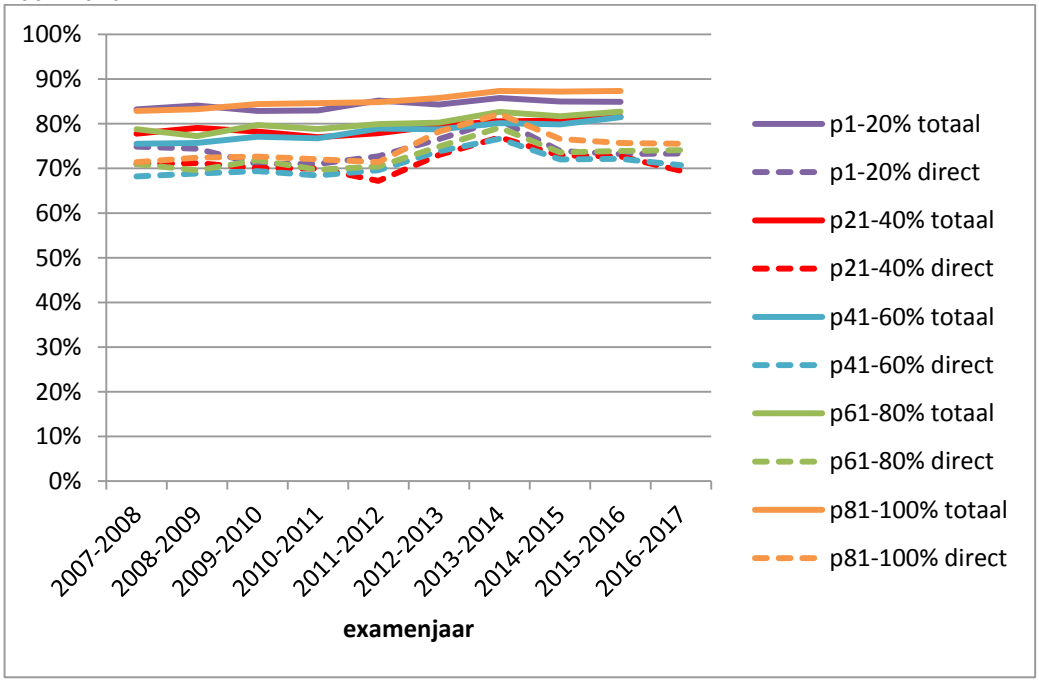

Bron: 1cijferVO, 1cijferHO / populatie: gediplomeerden vwo van een examenjaar

Figuur 3.26 Percentage totale en direct aansluitende instroom vwo – hbo, naar inkomen ouders, 2007-2016

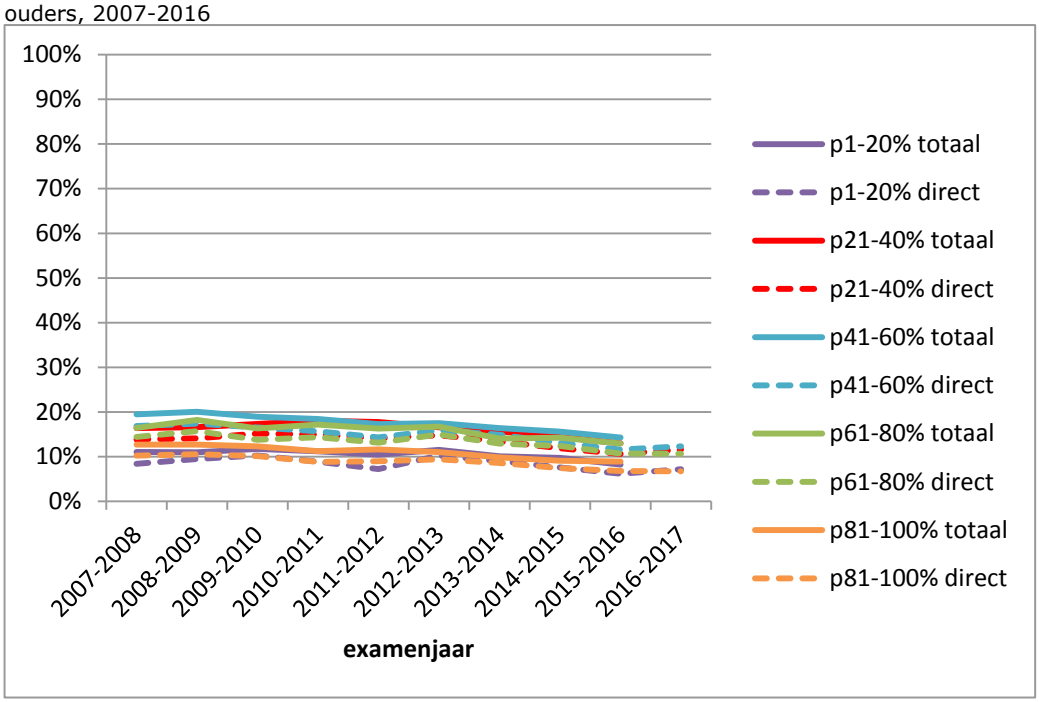

Bron: 1cijferVO, 1cijferHO / populatie: gediplomeerden vwo van een examenjaar

- Mbo4-gediplomeerden uit de laagste inkomensgroep stromen relatief vaker door naar het hbo dan mbo4-gediplomeerden uit de overige inkomensgroepen. In de havo is dit verschil andersom, maar beduidend kleiner.

- Vwo-gediplomeerden uit de hoogste en uit de laagste inkomensgroep stromen vaker door naar het wo dan vwo-gediplomeerden uit de overige inkomensgroepen. Dit is eveneens precies andersom voor de doorstroom van vwo naar hbo.

4 Instroom in het bacheloronderwijs: tussenjaren

In deze paragraaf verplaatsten we de blik naar de instroomkant en kijken we terug in de tijd. We kijken alleen naar de studenten die ook daadwerkelijk aan een opleiding in het hoger onderwijs zijn gestart. Hoeveel studenten die instromen in 2017 doen dit direct na hun diplomering in hetzelfde jaar, hebben al ervaring in het hoger onderwijs, of hebben reeds in 2016 of nog eerder het mbo4-, havo- of vwo-diploma behaald en kennen in het tussengelegen jaar of jaren geen inschrijving in het bekostigd Nederlands onderwijs?

Figuur 4.1 Aantal indirecte (eerder in ho) en directe (direct aansluitend of met één, twee of meer tussenjaren) instromers naar moment van instroom, voltijd asociate degree of bachelor hbo, 2001-2017

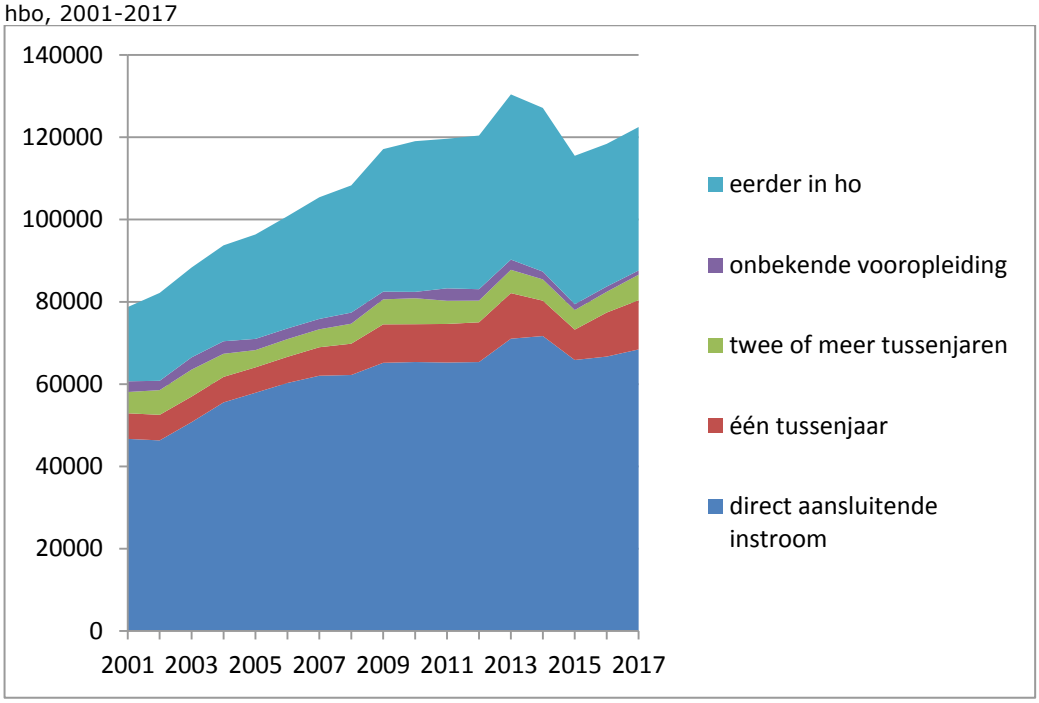

Bron: 1cijferHO / populatie: eerstejaars voltijd hbo studenten aan een ad of ba opleiding van een instroomjaar

Figuur 4.2 Percentage indirecte (eerder in ho) en directe (direct aansluitend of met één, twee of meer tussenjaren) instromers naar moment van instroom, voltijd ad en ba hbo, 2001-2017

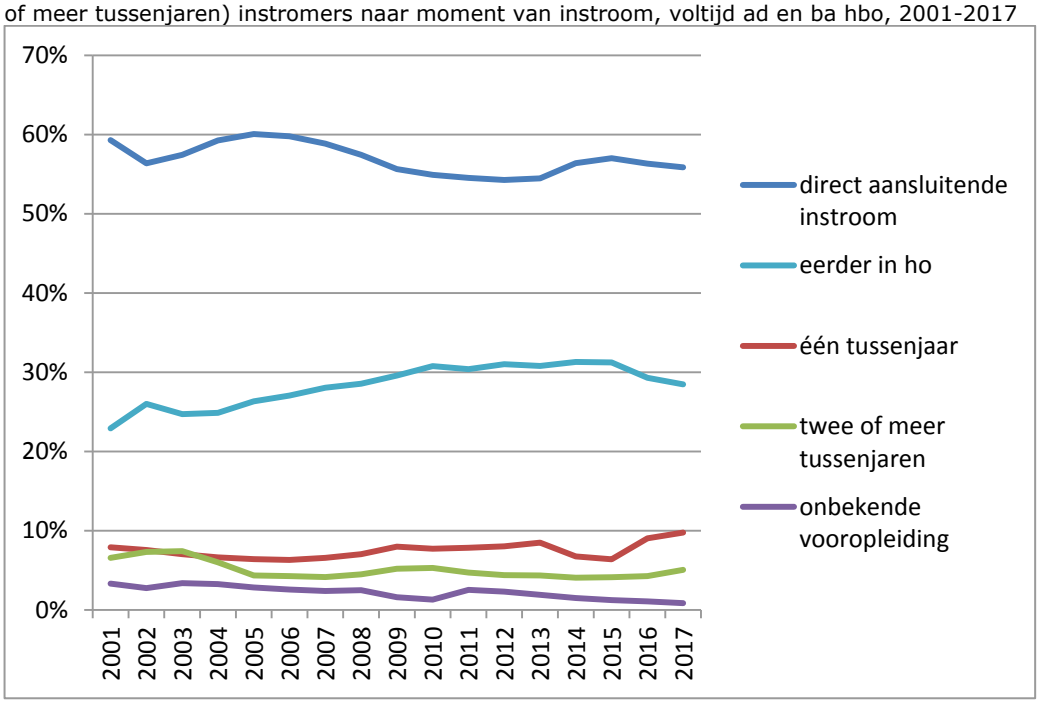

Bron: 1cijferHO / populatie: eerstejaars voltijd hbo studenten aan een ad of ba opleiding van een instroomjaar

- De instroom in het voltijd hbo-bacheloronderwijs is na een forse afname in 2015 weer toegenomen in 2016 en in 2017.
- Deze toename is grotendeels te wijten aan de toename van studenten die een jaar hebben gewacht met instromen na hun mbo- of vo-diplomering.
- De direct aansluitende instroom en de instroom van studenten die zijn veranderd van (eerdere) studie in het hoger onderwijs is afgenomen ten opzichte van de instroom met één of meer tussenjaren.

Figuur 4.3 Aantal indirecte (eerder in ho) en directe (direct aansluitend of met één, twee of meer tussenjaren) instromers naar moment van instroom, voltijd bachelor wo, 2001-2017

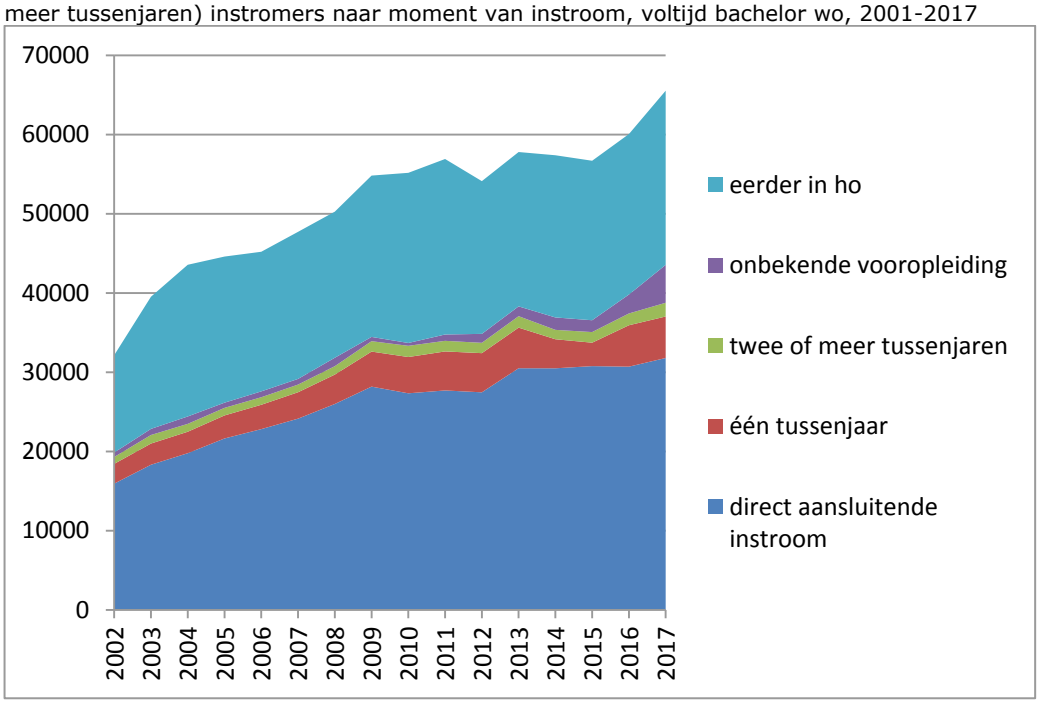

Bron: 1cijferHO / populatie: eerstejaars voltijd wo studenten aan een ba opleiding van een instroomjaar

Figuur 4.4 Percentage indirecte (eerder in ho) en directe (direct aansluitend of met één, twee of meer tussenjaren) instromers naar moment van instroom, voltijd ba wo, 2001-2017

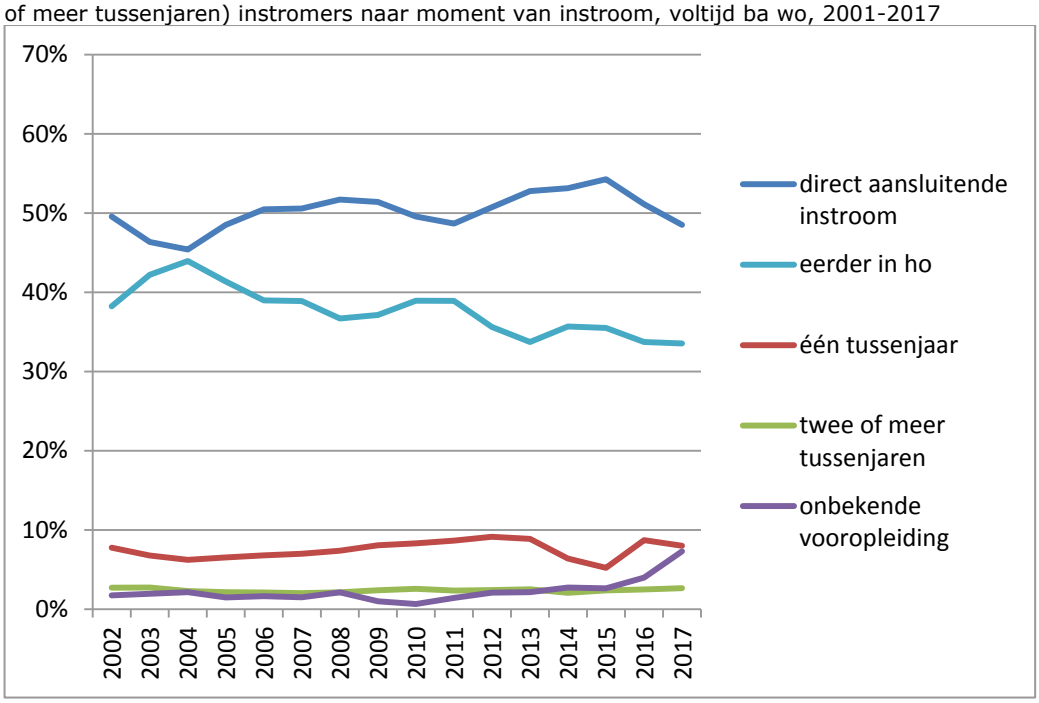

Bron: 1cijferHO / populatie: eerstejaars voltijd wo studenten aan een ba opleiding van een instroomjaar

- De instroom in het voltijd wo-bacheloronderwijs is net als in 2016, in 2017 toegenomen.

- De toename wordt voor een belangrijk deel veroorzaakt door de toename van studenten met een onbekende vooropleiding. Dit zijn merendeels studenten die een vooropleiding in het buitenland hebben gevolgd, zoals internationale studenten.
- Relatief gezien is de instroom van vwo-gediplomeerden die een tussenjaar hebben genomen, net als de direct aansluitende instroom, afgenomen.
- Het aandeel van de groep studenten die eerder een andere opleiding in het hoger onderwijs volgde in de totale instroom is afgenomen.

5 Doorstroom binnen het hoger onderwijs

In het hoger onderwijs is het mogelijk om te stapelen. Na het behalen van een associate degree, een hbo-propedeuse of een hbo-bachelorsdiploma is het mogelijk verder het hbo of het wo in te stromen. Na het behalen van een wo-bachelorsdiploma stroomt het merendeel van de studenten verder in de wo-master. In dit hoofdstuk kijken we naar de doorstroom in het hoger onderwijs en kijken we wie dit doen. De doorstroom van associate degree naar hbo-bachelor splitsen we niet verder op naar groepen studenten omdat de aantallen nog te klein zijn. Omdat per 1 januari 2018 de associate degree een zelfstandige opleiding is, zullen we hier in de volgende monitor extra aandacht aan besteden.

5.1 Doorstroom binnen hbo en naar wo

5.1.1 Diploma's hbo en direct aansluitende doorstroom

Figuur 5.1 Aantal hbo ad-, propedeuse- en bachelorsdiploma's, 2006-07 – 2016-17

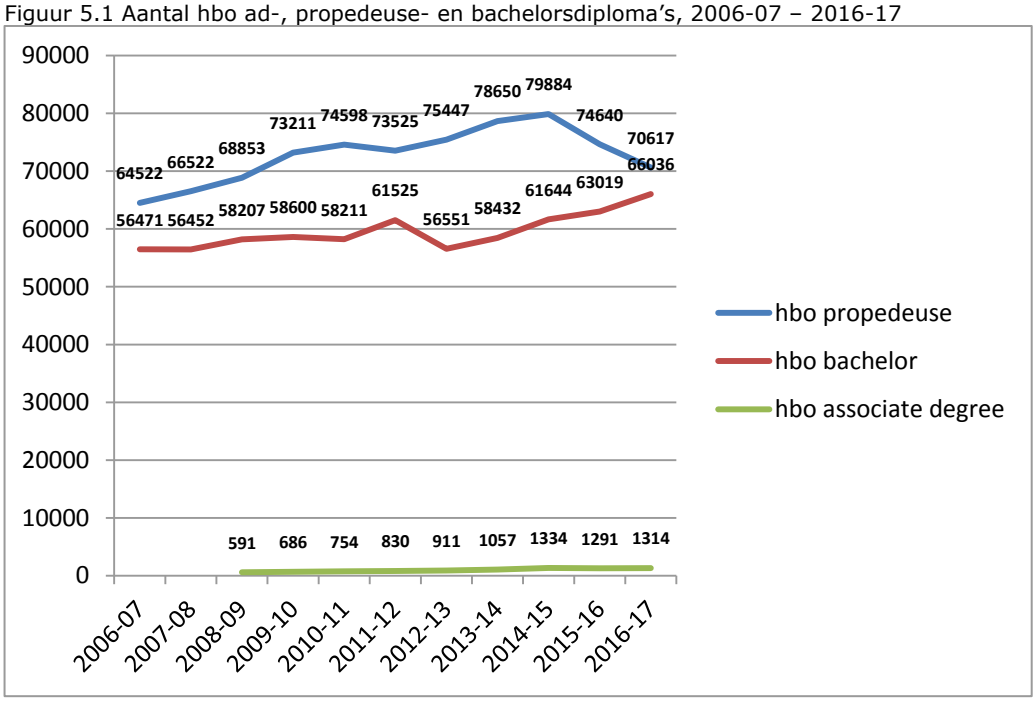

Bron: 1cijferHO / populatie gediplomeerden hbo bachelor van een collegejaar

- Het aantal propedeusediploma's neemt na 2014-2015 af. Dit hangt waarschijnlijk samen met de afname van de instroom na 2013-2014 (figuur 4.1)
- Op een afname in het collegejaar 2012-2013 na, is het aantal hbo-bachelordiploma's de laatste jaren toegenomen. Ook hier verwachten we een afname na het jaar 2017-2018.
- Het aantal associate degree-diploma's groeit fors. In minder dan toen jaar tijd is het aantal ad-diploma's meer dan verdubbeld.

Figuur 5.2 Percentage direct aansluitende doorstroom hbo associate degree-, propedeuse- en bachelorgediplomeerden naar hbo en wo, 2006-07 – 2016-17

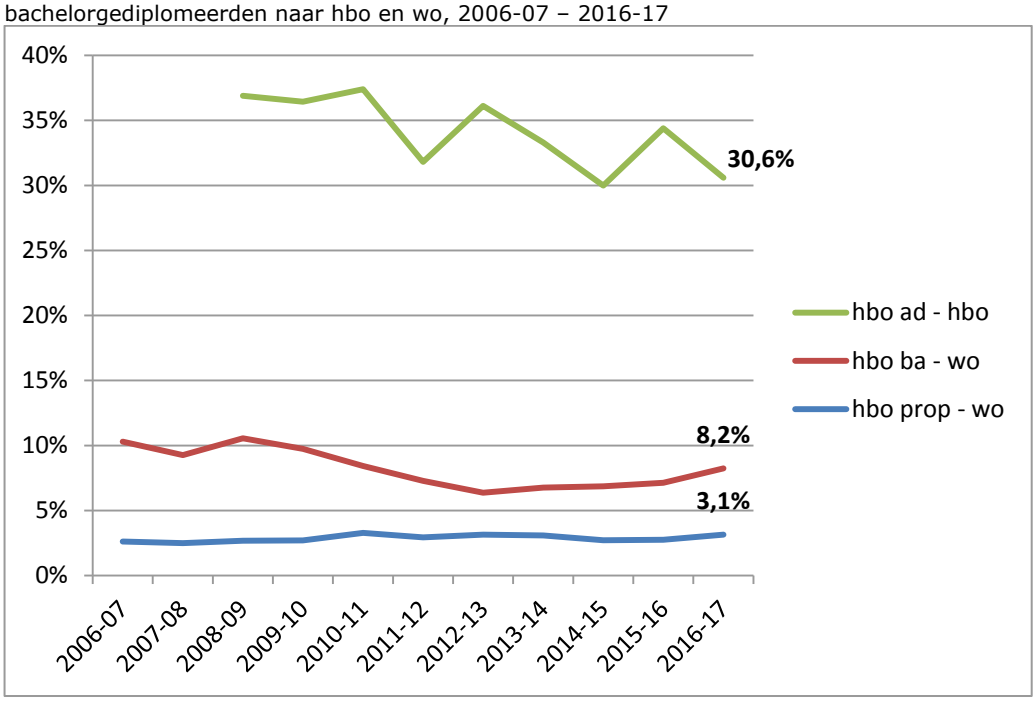

Bron: 1cijferHO / populatie: gediplomeerden hbo associate degree, propedeuse of bachelor van een collegejaar

- De doorstroom van een associate degree naar de hbo-bachelor fluctueert rond een derde van de gediplomeerden. Het nog kleine aantal ad-gediplomeerden maakt het lastig een conclusie over een trend te trekken.
- De doorstroom van hbo-propedeuse naar het wo is gering, maar al geruime tijd stabiel rond de 3 procent.
- Het percentage hbo-bachelorgediplomeerden dat direct aansluitend doorstroomt naar het wo neemt de laatste vier jaar toe, nadat het vier jaar op een rij is gedaald.

5.1.2 *Doorstroom naar studentkenmerken*

Zoals we ook voor mbo4-, vwo- en havo-gediplomeerden naar het hoger onderwijs hebben laten zien, kijken we hier ook voor hbo-propedeuse en bachelorgediplomeerden wat de omvang van specifieke groepen studenten is die doorstromen naar het wo[9].

[9] In deze monitor hebben we alleen de direct aansluitende doorstroom meegenomen. Cijfers over totale doorstroom zijn er wel, maar het aantal jaren tussen hbo en wo is vaak groter dan tussen vo/mbo en ho of tussen wo-bachelor en wo-master, waardoor we maar een beperkt aantal jaren kunnen bekijken.
Ook zijn opleiding ouders en inkomen ouders (SES) hier niet uitgesplitst. Deze doorstroomcijfers zijn oorspronkelijk met een ander doel berekend, waar de SES van de student niet werd bevraagd.

Figuur 5.3 Direct aansluitende opstroom hbo-propedeuse (l) en hbo-bachelor (r)– wo, naar sekse, 2006-07 – 2016-17

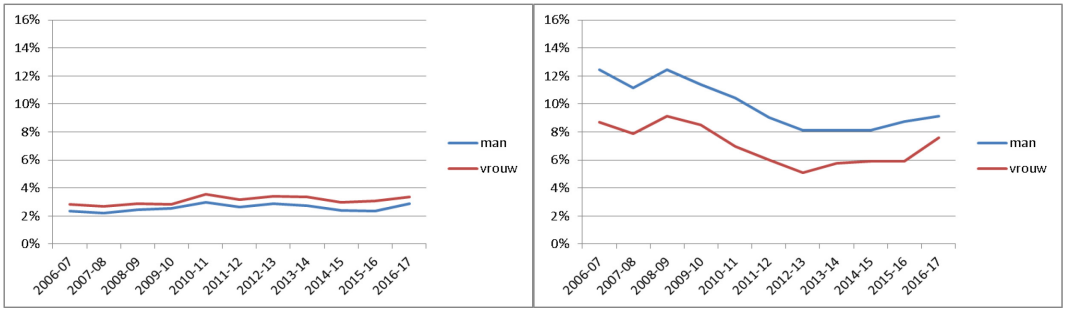

Bron: 1cijferHo / populatie: gediplomeerden hbo propedeuse of bachelor van een diplomajaar

- Vrouwen stromen vanuit de hbo-bachelor minder op naar het wetenschappelijk onderwijs dan mannen. Dit geldt niet voor vrouwen met een hbo-propedeuse. Zij stromen iets vaker door naar het wo.
- De doorstroom van vrouwen van hbo-bachelor naar wo is tussen 2016 en 2017 sterk toegenomen. Dit is voor mannen minder het geval.

Figuur 5.4 Percentage directe aansluitende opstroom hbo-propedeuse (l) en hbo-bachelor (r) – wo, naar migratieachtergrond (2007-2015)

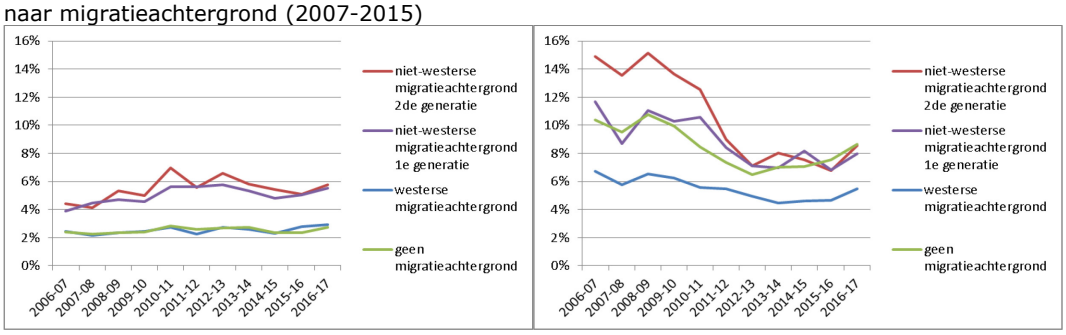

Bron: 1cijferHo / populatie: gediplomeerden hbo propedeuse of bachelor van een diplomajaar

- Studenten met een niet-westerse migratieachtergrond stromen vaker met een hbo-propedeuse door naar het wo dan studenten met een Nederlandse of westerse migratieachtergrond.
- Ditzelfde fenomeen zagen we bij de doorstroom van hbo-bachelor naar wo, maar sinds 2012-2013 verschillen studenten met een niet-westerse migratieachtergrond niet meer van studenten met een Nederlandse achtergrond in hun doorstroom van hbo-bachelor naar wo. Een eerdere emancipatoire route lijkt beperkt, terwijl dit niet wordt gecompenseerd door een toename van studenten met een niet-westerse migratieachtergrond direct vanuit het vwo (paragraaf 3.3.3).

Figuur 5.5 Percentage direct aansluitende opstroom hbo-propedeuse (l) en hbo-bachelor (r)– wo, naar vooropleiding (2007-2015)

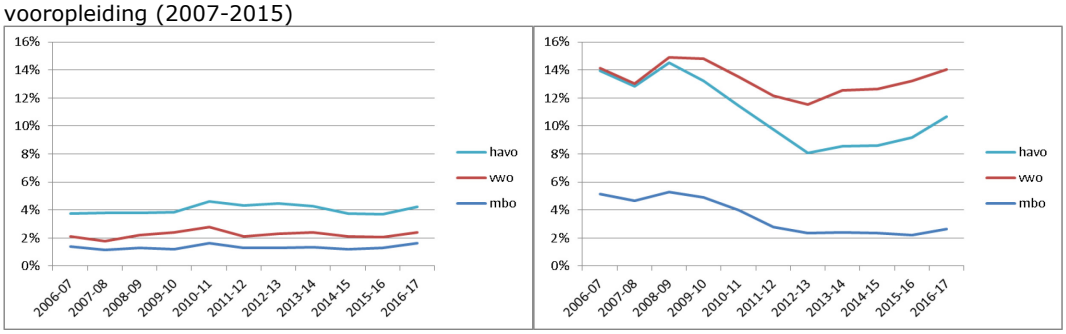

Bron: 1cijferHO / populatie: gediplomeerden hbo propedeuse of bachelor van een diplomajaar

- Studenten met een hbo-propedeuse die een havo-vooropleiding hebben stromen vaker het wo in dan studenten met een mbo- of vwo-vooropleiding. Vanuit de hbo-bachelor zijn het met name de studenten met een vwo-vooropleiding die opstromen naar het wo. Het verschil tussen havisten en vwo-ers in doorstroom naar het wo is de laatste tien jaar steeds groter geworden.
- De doorstroom van hbo-bachelorgediplomeerden met een mbo-vooropleiding is beperkt en neemt steeds verder af.

5.2 Doorstroom van wo-bachelor naar wo-master

Het is nog steeds gebruikelijk dat na de wo-bachelor er wordt doorgestroomd naar de wo-master. Weinig studenten – voor zover bekend – betreden met een wo-bachelorsdiploma de arbeidsmarkt, alhoewel er wel steeds vaker tijd wordt genomen tussen afronding van de bachelor en instroom in de master.

5.2.1 Diploma's wo-bachelor en totale en direct aansluitende doorstroom

Figuur 5.6 Aantal wo-bachelordiploma's, 2007-2016

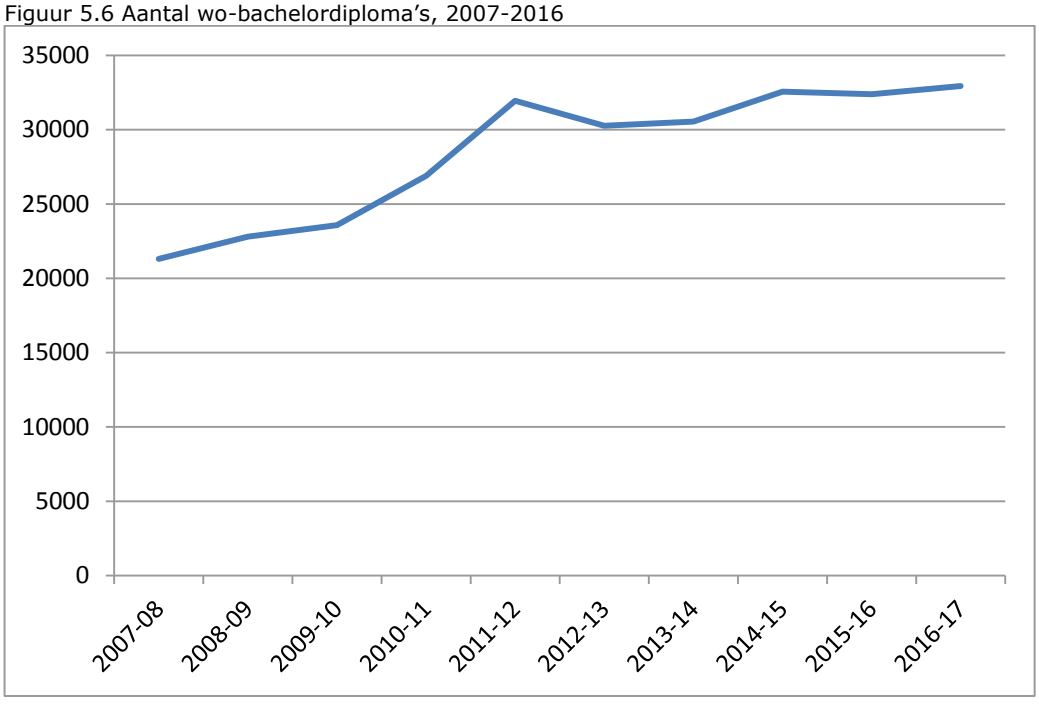

Bron: 1cijferHO / populatie: gediplomeerden wo-bachelor van een collegejaar

- Het aantal bachelordiploma's neemt de laatste tien jaar toe.
- De diplomapiek in het collegejaar 2011-2012 is waarschijnlijk het gevolg van de aangekondigde langstudeermaatregel. Deze is uiteindelijk niet ingevoerd.

Figuur 5.7 Percentage totale en direct aansluitende doorstroom wo-bachelorgediplomeerden naar wo-master, 2007-2016

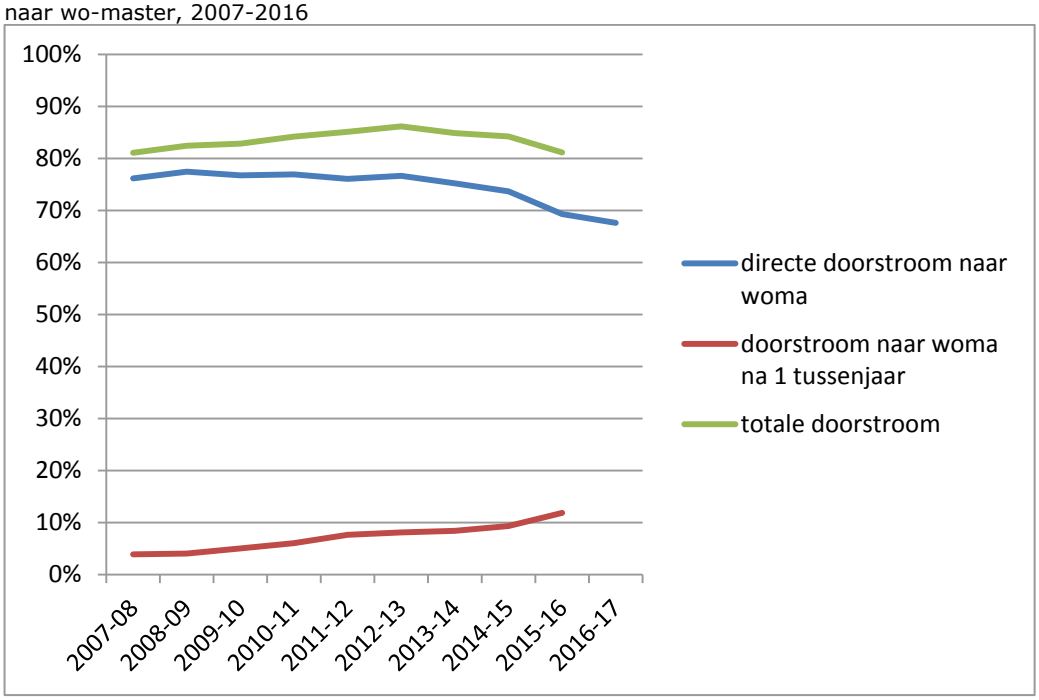

Bron: 1cijferHO / populatie: gediplomeerden wo-bachelor van een collegejaar

- Zowel de totale doorstroom van wo-bachelor naar wo-master, dus inclusief de doorstroom van studenten die een tussenjaar hebben genomen, als de direct aansluitende doorstroom, neemt sinds 2012-2013 af. Dit is vanaf het collegejaar dat de harde knip is ingevoerd.
- Studenten wachten steeds vaker een jaar met het instromen in een masteropleiding na de afronding van hun bachelor.

Figuur 5.8 Percentage direct aansluitende doorstroom wo-bachelorgediplomeerden naar wo-master naar een andere sector, 2007-2016

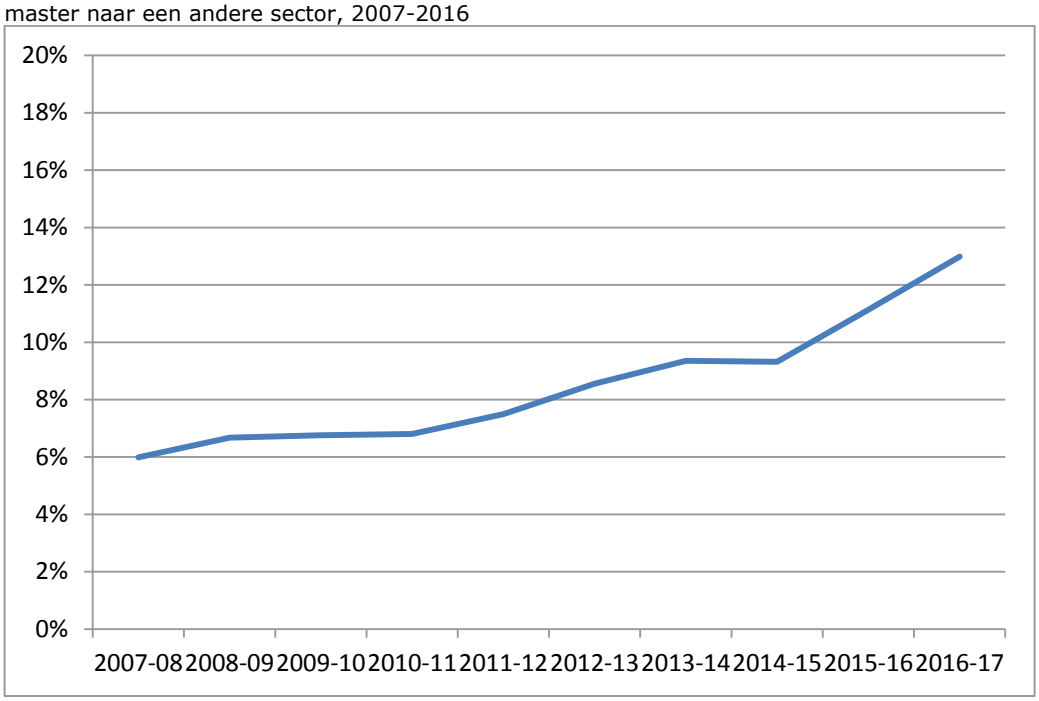

Bron: 1cijferHO / populatie: gediplomeerden wo-bachelor die een wo master instromen, per collegejaar

- Steeds meer studenten die met een wo-bachelordiploma direct aansluitend een wo-master instromen doen dit in een masteropleiding van een andere sector dan waar het bachelordiploma is behaald.

5.2.2 Ongediplomeerde doorstroom

Sinds de harde knip in 2012-2013 is het niet meer toegestaan om zonder bachelordiploma aan een master te beginnen. Toch zien we nog steeds een instroom van ongediplomeerde bachelorstudenten in de master, mogelijk zijn dat studenten die aan het begin van hun master wel aan alle bachelorverplichtingen hebben voldaan, maar het bachelordiploma nog krijgen uitgereikt.

Figuur 5.9 Percentage direct aansluitende doorstroom ongediplomeerde wo-bachelor studenten naar wo-master, 2007-2016

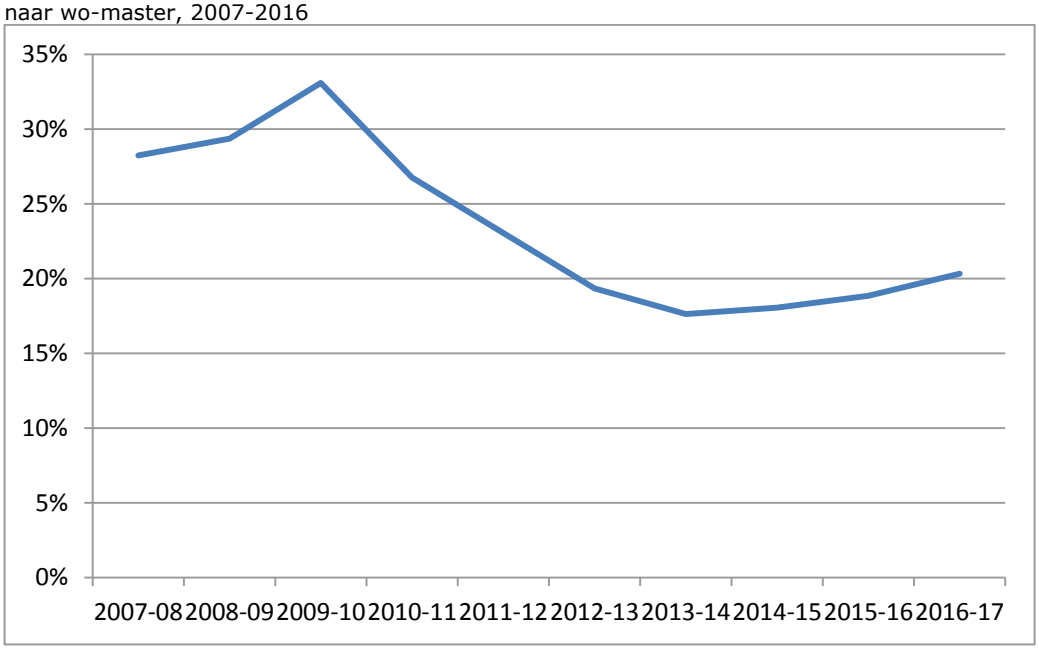

Bron: 1cijferHO / populatie: gediplomeerden en ongediplomeerde wo-bachelor studenten van een collegejaar die doorstromen naar een wo master

- Sinds 2009-2010 is de ongediplomeerde doorstroom van wo-bachelor naar wo-master afgenomen tot 2013-2014. Daarna is deze ongediplomeerde doorstroom weer langzaam aan het toenemen.

Figuur 5.10 Verdeling direct aansluitende doorstroom ongediplomeerde wo-bachelor studenten naar wo-master aan zelfde of andere instelling, 2007-2016

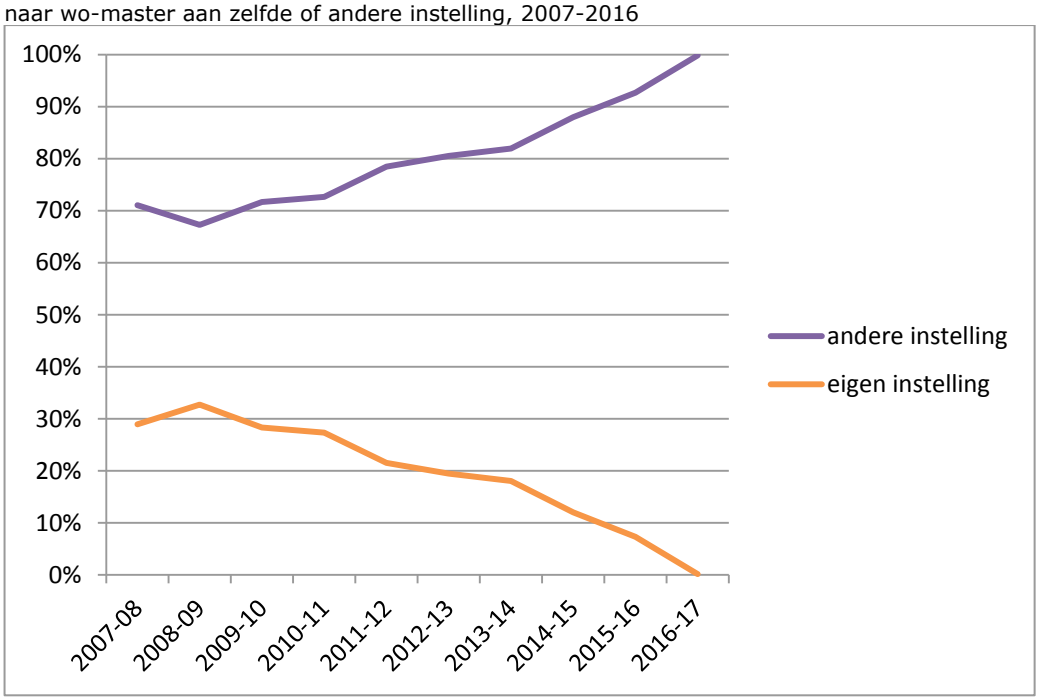

Bron: 1cijferHO / populatie: ongediplomeerde wo-bachelor studenten van een collegejaar die doorstromen naar een wo-master

- De ongediplomeerde bachelor studenten stromen steeds vaker door naar een andere instelling. In 2017 betreft zelf 100 procent van de ongediplomeerde doorstroom de doorstroom naar een andere instelling.

5.2.3 Doorstroom naar studentkenmerken

Figuur 5.11 Percentage totale en direct aansluitende doorstroom wo-bachelor – wo-master naar sekse, 2007-2016

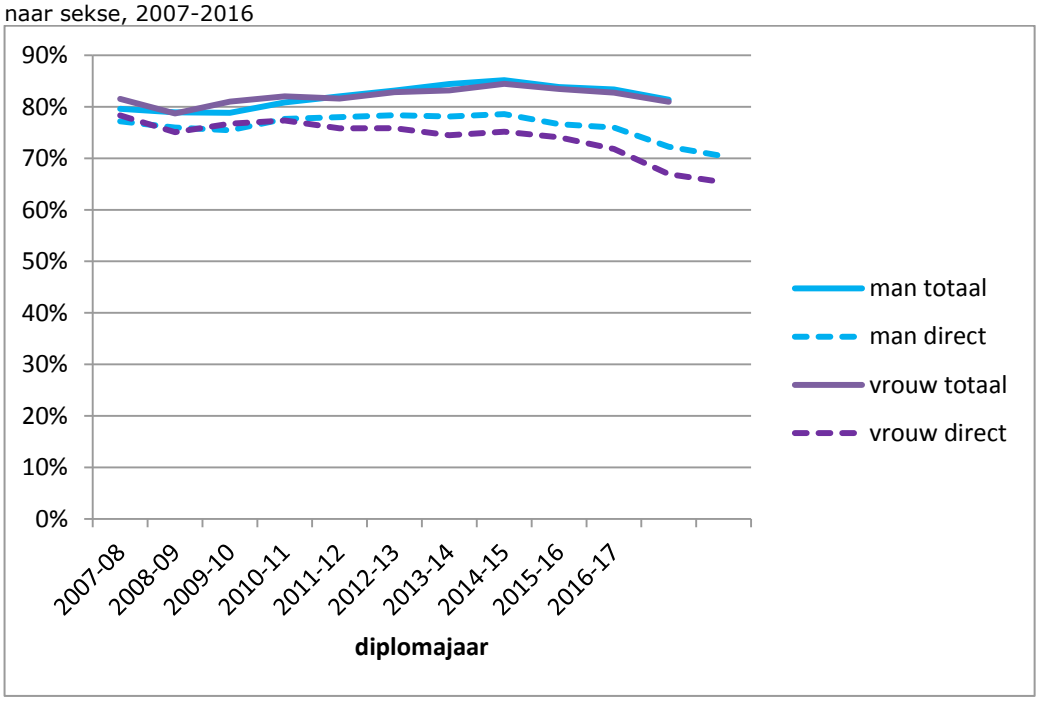

Bron: 1cijferHO / populatie: gediplomeerde wo-bachelor studenten van een collegejaar die doorstromen naar een wo-master

- Vrouwen en mannen verschillen nauwelijks van elkaar in de totale doorstroom van een wo-bachelor naar een wo-master.
- Bij de direct aansluitende doorstroom is er wel een verschil, vrouwen stromen minder vaak direct door van een wo-bachelor naar een master dan mannen. Vrouwen nemen vaker een tussenjaar.

Figuur 5.12 Percentage totale en direct aansluitende doorstroom wo-bachelor – wo-master naar migratieachtergrond, 2007-2016

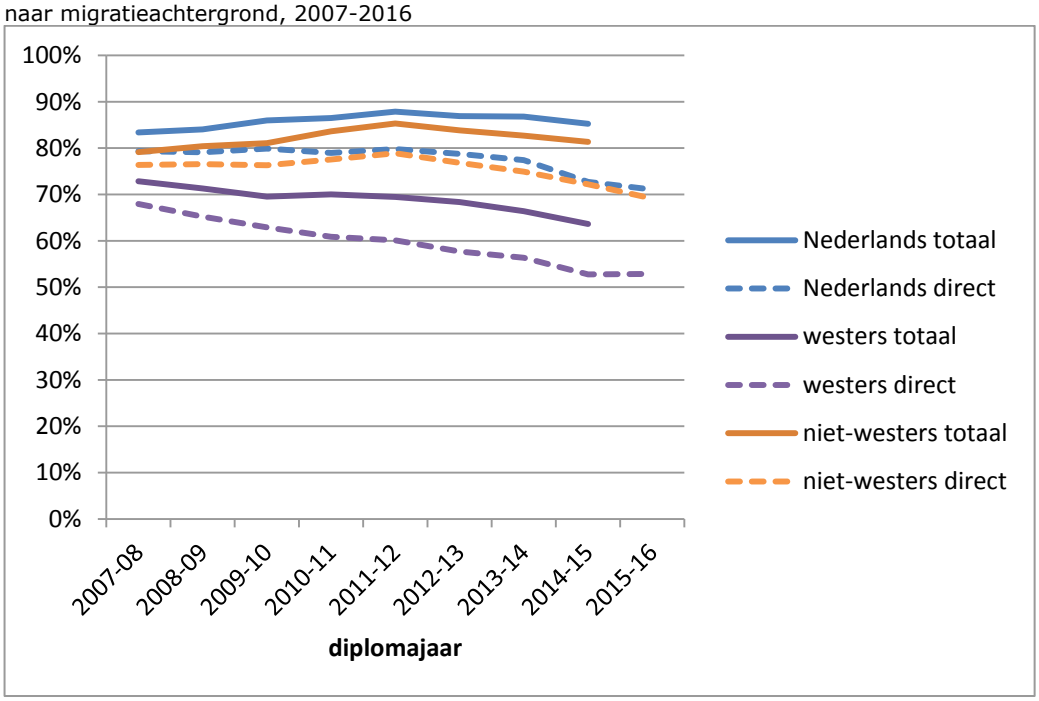

Bron: 1cijferHO / gediplomeerde wo-bachelor studenten van een collegejaar die doorstromen naar een wo-master

- De directe en totale doorstroom van wo-bachelorgediplomeerden met een westerse migratieachtergrond naar een wo-master blijft achter op studenten met een Nederlandse of niet-westerse migratieachtergrond. Vermoedelijk veel uit deze groep zijn internationale studenten die hun bachelor in Nederland hebben gevolgd en vervolgens hun master elders gaan volgen.
- De direct aansluitende doorstroom van studenten met een Nederlandse en niet-westerse migratieachtergrond ontloopt elkaar niet veel. Als we echter rekening houden met een tussenjaar, blijkt een hoger percentage studenten met een Nederlandse achtergrond door te stromen van de wo-bachelor naar de wo-master.

Figuur 5.13 Percentage totale en direct aansluitende doorstroom wo-bachelor – wo-master, naar nationaliteit (2007-2016)

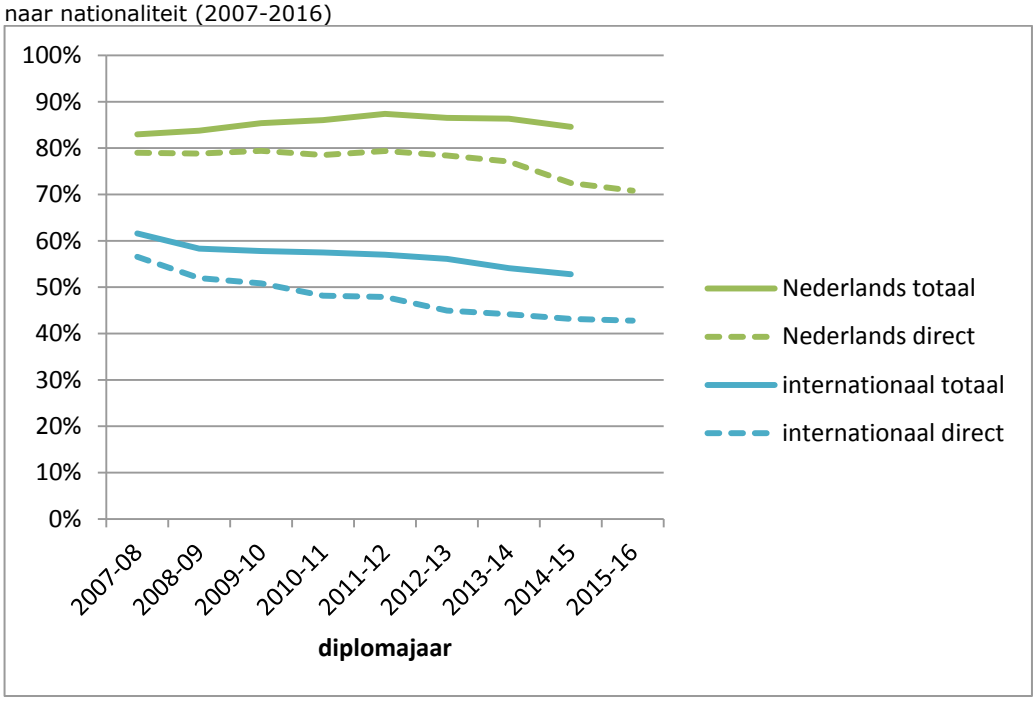

Bron: 1cijferHO / gediplomeerde wo-bachelor studenten van een collegejaar die doorstromen naar een wo-master

- Het percentage doorstroom van de wo-bachelor naar de wo-master is voor internationale studenten lager dan voor Nederlandse studenten. Dit betreft studenten die in Nederland hun bachelordiploma hebben behaald. Vermoedelijk gaat een groot deel naar een buitenlandse master.

Figuur 5.14 Percentage totale en direct aansluitende doorstroom wo-bachelor – wo-master, naar University College (2007-2016)

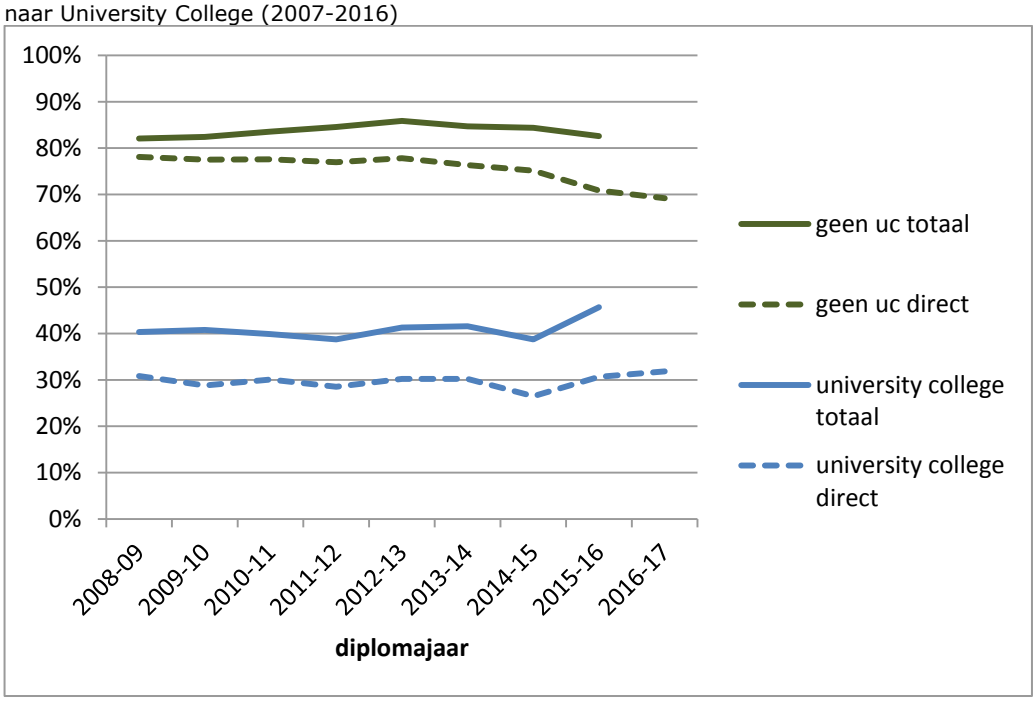

Bron: 1cijferHO / gediplomeerde wo-bachelor studenten van een collegejaar die doorstromen naar een wo-master

- Gediplomeerden van een University College gaan veel minder vaak direct of indirect door naar een Nederlandse master.
- De laastste twee jaar neemt de doorstroom van University College gediplomeerden naar een wo-master opleiding toe. Dit in tegenstelling tot gediplomeerden van overige wo-bacheloropleidignen, waarbij de doorstroom naar de wo-master afneemt.

Figuur 5.15 Percentage totale en direct aansluitende doorstroom wo-bachelor – wo-master, naar hoogst behaalde opleiding ouders (2007-2016)

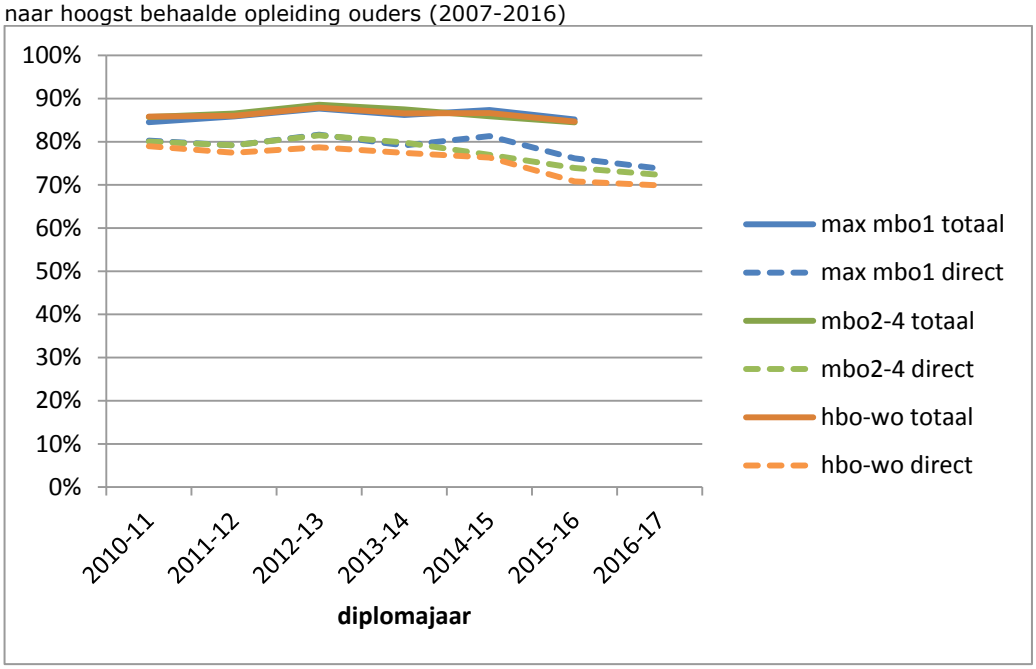

Bron: 1cijferHO / gediplomeerde wo-bachelor studenten van een collegejaar die doorstromen naar een wo-master

- Als we rekening houden met een tussenjaar is er geen verschil in doorstroom van gediplomeerde wo-bachelorstudenten met laag of hoog opgeleide ouders naar een wo-master.

Figuur 5.16 Percentage totale en direct aansluitende doorstroom wo-bachelor – wo-master, naar gestandaardiseerd huishoudinkomen (2007-2016)

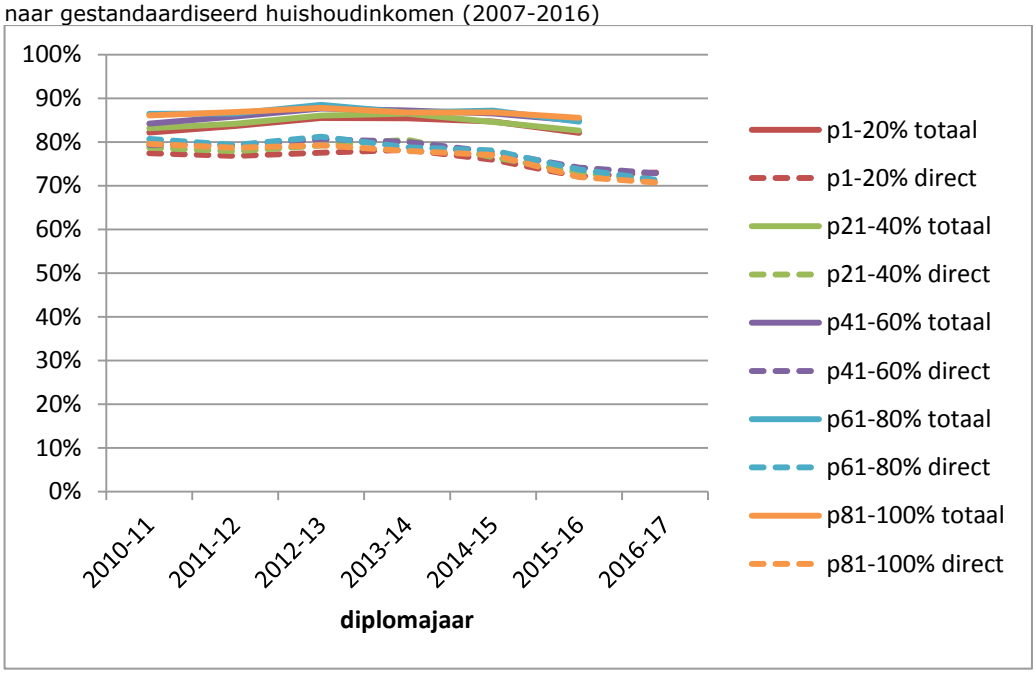

Bron: 1cijferHO / gediplomeerde wo-bachelor studenten van een collegejaar die doorstromen naar een wo-master

- Als er rekening wordt gehouden met een tussenjaar, zien we dat de twee laagste inkomensgroepen iets minder vaak doorstromen van een wo-bachelor naar een wo-master dan de hogere inkomensgroepen.

5.3 Mobiliteit tussen instellingen

Een van de doelstellingen van de invoering van de bachelor-master-structuur was het bevorderen van de mobiliteit tussen universiteiten. Omdat de master meer het karakter van een eigenstandige opleiding heeft gekregen, is het makkelijker om na de bachelor een master aan een andere instelling te volgen. In deze paragraaf kijken we naar het percentage mobiele studenten en wie dit zijn.

5.3.1 Direct aansluitende mobiliteit[10]

Figuur 5.17 Percentage direct aansluitende doorstroom wo-bachelor – wo-master naar een andere instelling (2007-2016)

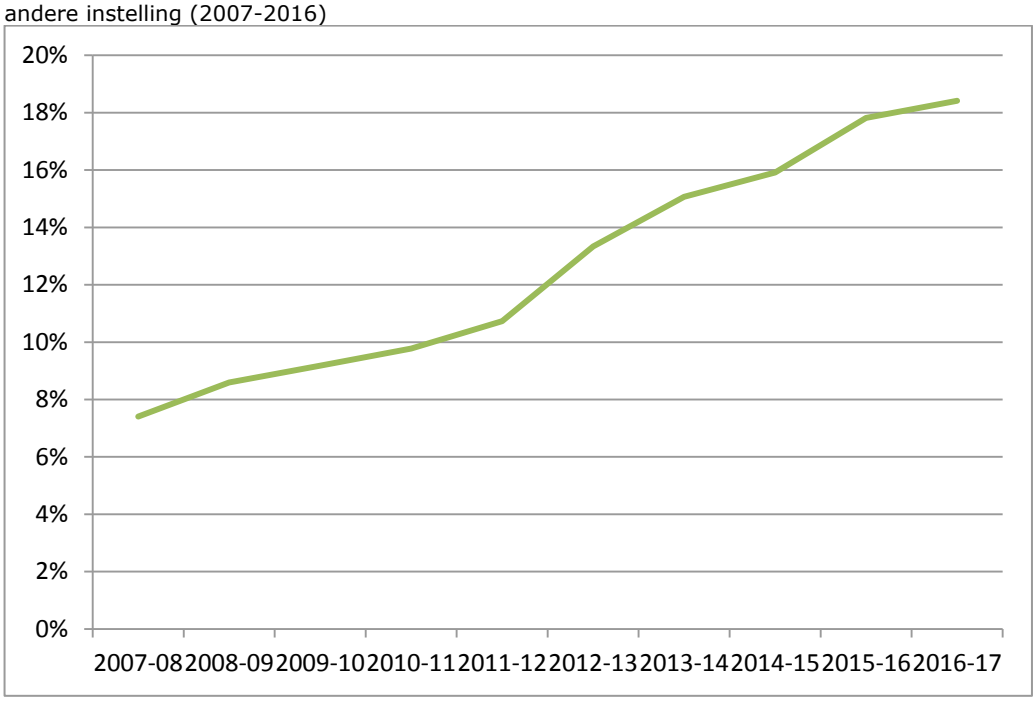

Bron: 1cijferHO / gediplomeerde wo-bachelor studenten van een collegejaar die doorstromen naar een wo-master

- De groep studenten die na afronding van de wo-bachelor aan een andere instelling een master gaat volgen neemt al jaren op een rij toe.
- In 2017 vervolgt bijna een op de vijf studenten de master aan een andere instelling.

10 In deze paragraaf bepreken we ons tot de direct aansluitende instroom. In de volgende in- en doorstroommonitor zullen we ook de mate van mobiliteit na een tussenjaar meenemen.

5.3.2 *Mobiliteit naar studentkenmerken*

Figuur 5.18 Percentage direct aansluitende doorstroom wo-bachelor in wo-master aan een andere instelling naar sekse, 2007-2016

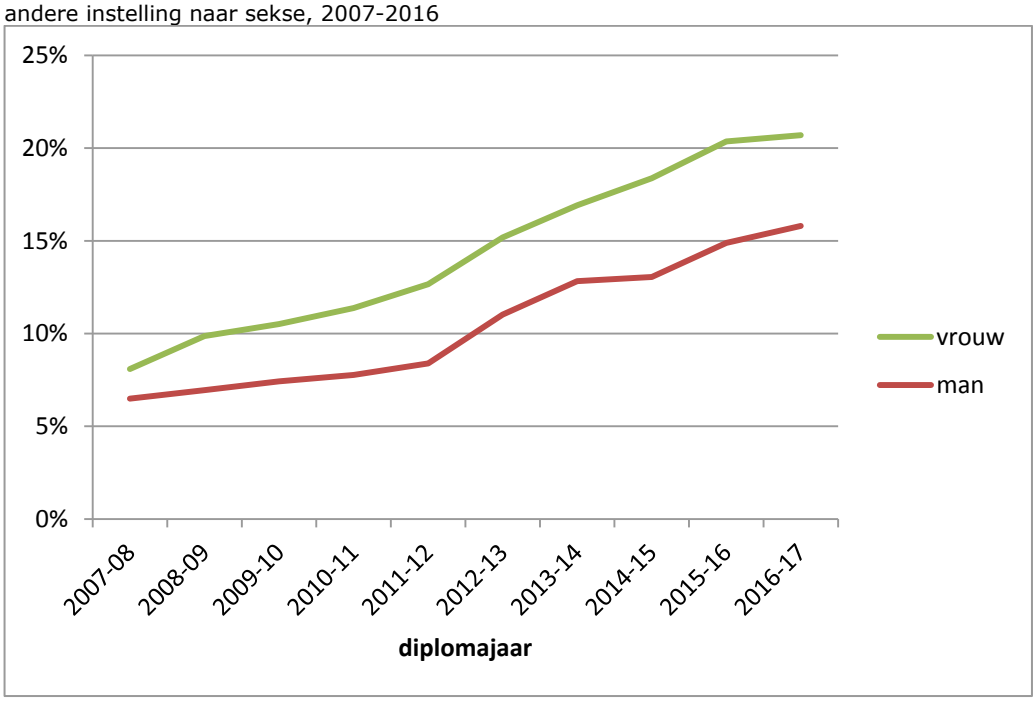

Bron: 1cijferHO / populatie: gediplomeerden wo-bachelor van een diplomajaar die een wo-master instromen

- Meer vrouwen dan mannen gaan na hun wo-bachelordiploma een master opleiding volgen aan een andere instelling.
- Dit verschil tussen mannen en vrouwen is over de jaren toegenomen.

Figuur 5.19 Percentage direct aansluitende doorstroom wo-bachelor in wo-master aan een andere instelling naar migratieachtergrond, 2007-2016

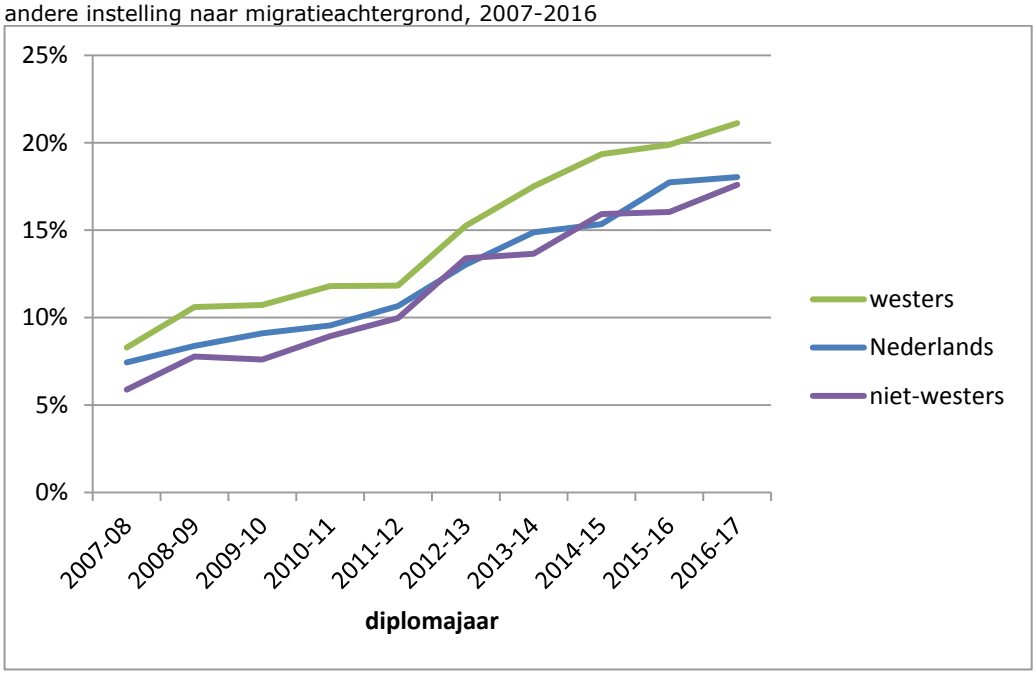

Bron: 1cijferHO / populatie: gediplomeerden wo-bachelor van een diplomajaar die een wo-master instromen

- Studenten met een westerse migratieachtergrond die doorstromen naar een Nederlandse wo-master zijn mobieler dan studenten met een Nederlandse of niet-westerse migratieachtergrond.

Figuur 5.20 Percentage direct aansluitende doorstroom wo-bachelor in wo-master aan een andere instelling naar nationaliteit, 2007-2016

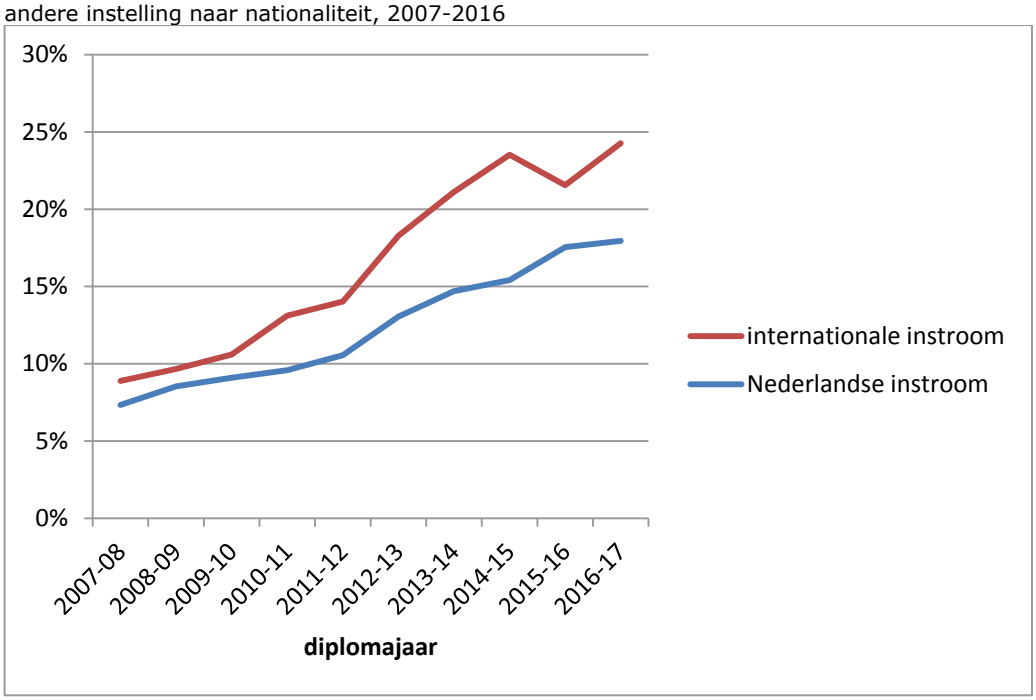

Bron: 1cijferHO / populatie: gediplomeerden wo-bachelor van een diplomajaar die een wo-master instromen

- Internationale studenten die hun wo-bachelor in Nederland hebben gevolgd zijn mobieler dan Nederlandse studenten.
- Het verschil in doorstroom naar een andere instelling tussen internationale en Nederlandse studenten is toegenomen.

Figuur 5.21 Percentage direct aansluitende doorstroom wo-bachelor in wo-master aan een andere instelling naar University College, 2007-2016

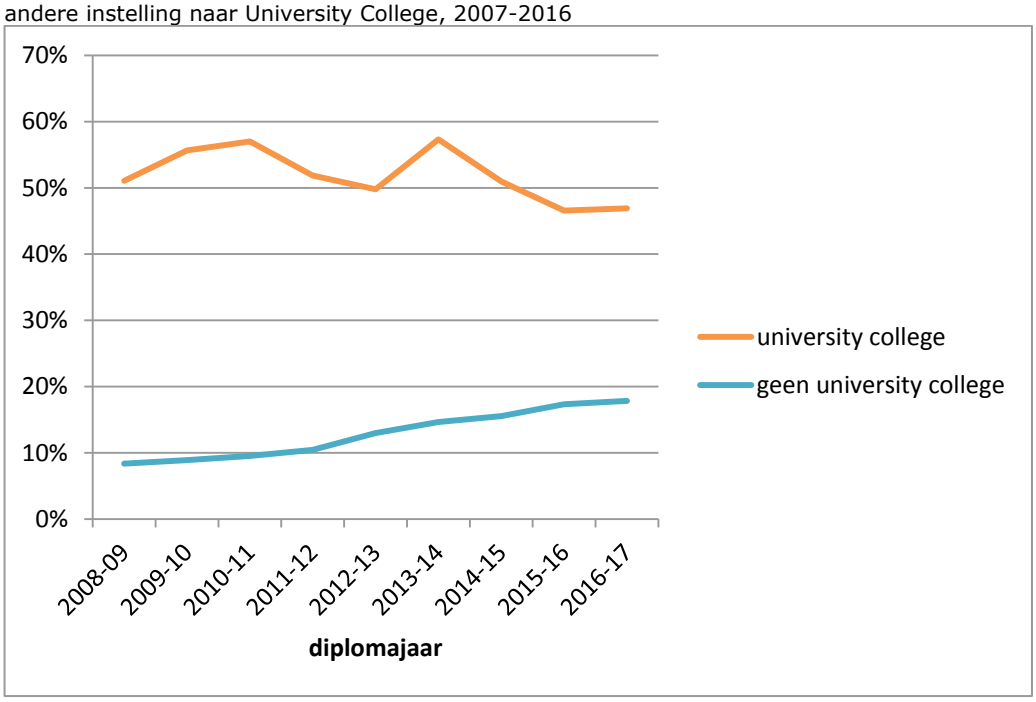

Bron: 1cijferHO / populatie: gediplomeerden wo-bachelor van een diplomajaar die een wo-master instromen

- Studenten die een bachelor aan een University College hebben gevolgd veranderen vaker van instelling dan studenten die geen University College hebben gedaan.
- Het verschil tussen gediplomeerden van een University College en gediplomeerden van overige wo-bacheloropleidingen neemt af.

Figuur 5.22 Percentage direct aansluitende doorstroom wo-bachelor in wo-master aan een andere instelling naar hoogst behaalde opleiding ouders (2007-2016)

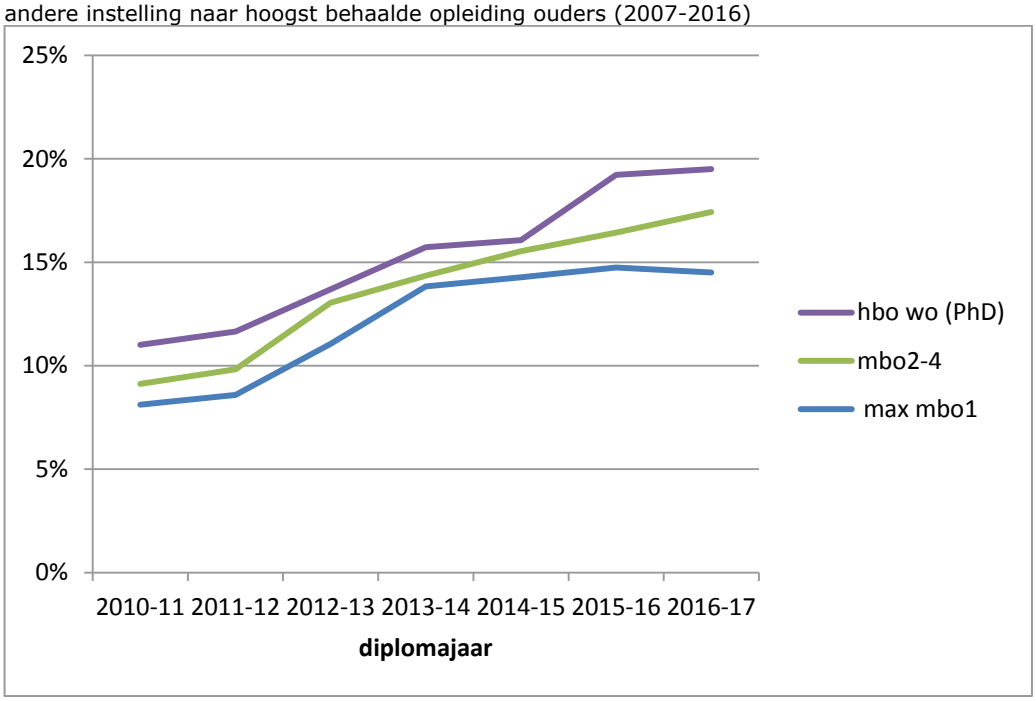

Bron: 1cijferHO / populatie: gediplomeerden wo-bachelor van een diplomajaar die een wo-master instromen

- Hoe hoger de opleiding van de ouders van bachelorgediplomeerden hoe vaker ze na hun bachelor een master aan een andere instelling gaan volgen.
- Het verschil in mobiliteit tussen studenten met hoog en laag opgeleide ouders neemt toe.

Figuur 5.23 Percentage direct aansluitende doorstroom wo-bachelor in wo-master aan een andere instelling naar gestandaardiseerd huishoudinkomen ouders (2007-2016)

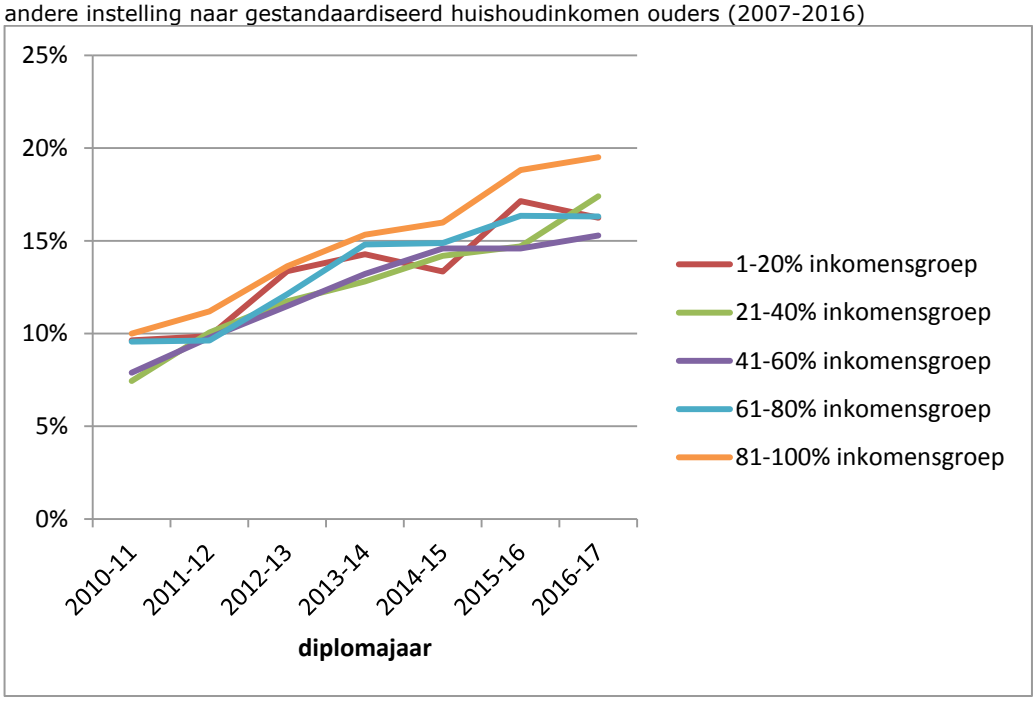

Bron: 1cijferHO / populatie: gediplomeerden wo-bachelor van een diplomajaar die een wo-master instromen

- Studenten uit de hoogste inkomensgroep zijn over alle jaren het meest mobiel.

5.3.3 *Redenen voor mobiliteit*

In 2017 is door de inspectie een vragenlijst uitgezet onder bijna 6.000 studenten die in 2016 aan een masteropleiding zijn begonnen (zie ook IvhO, 2018a). Daar is onder meer gevraagd naar redenen om een opleiding aan een andere instelling te gaan volgen, dan wel aan dezelfde instelling te blijven. In totaal hebben 924 studenten de vragenlijst volledig ingevuld. De volgende figuren zijn gebaseerd op de uitkomsten van deze vragenlijst.

Figuur 5.24 Waarom heb je gekozen voor een masteropleiding aan een andere universiteit dan je bachelor-universiteit? (% ja, N=332, meerdere antwoorden mogelijk)

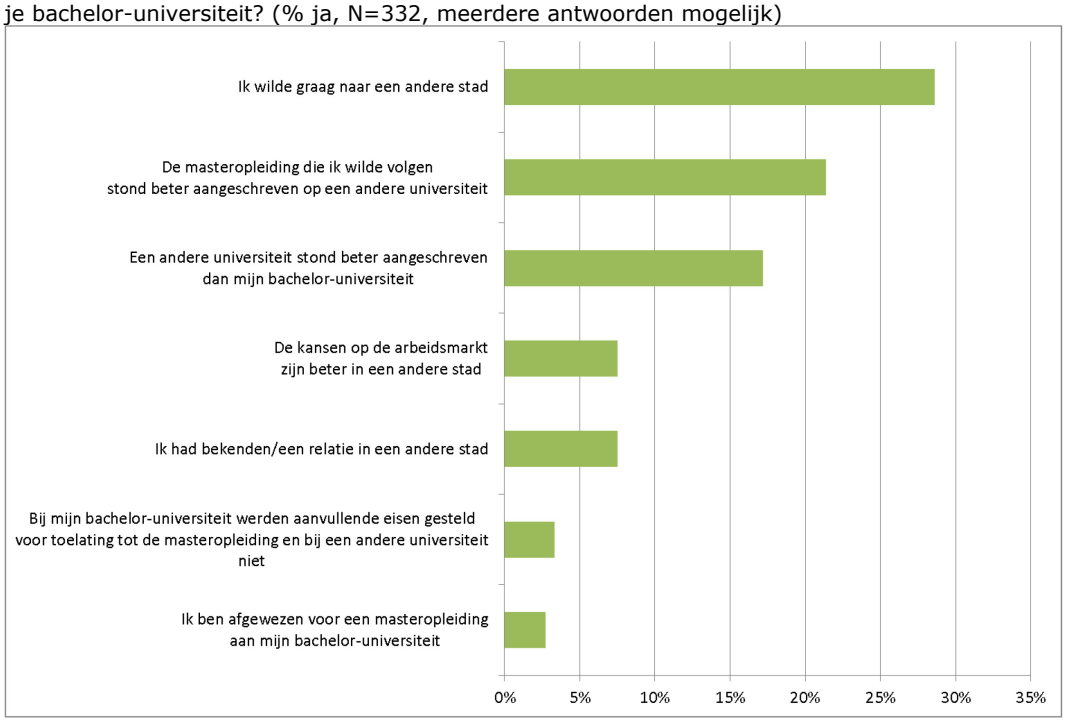

Bron: Vragenlijst masterfase 2017, Inspectie van het Onderwijs

- Het vaakst geven studenten aan dat ze graag naar een andere stad willen, gevolgd door het beter aangeschreven staan van de andere masteropleiding of instelling.
- De kansen op de arbeidsmarkt wordt door ongeveer 8 procent van de studenten genoemd.
- Rond de drie procent geeft aan afgewezen te zijn voor een masteropleiding aan de bachelor-universiteit en / of dat aan de master bij de bachelor-instelling aanvullende eisen worden gesteld en bij de andere instelling niet.

Figuur 5.25 Waarom heb je uiteindelijk toch gekozen voor een masteropleiding aan dezelfde universiteit als je bacheloropleiding (% ja, N=309, studenten die een 'switch' wel hebben overwogen, maar uiteindelijk aan de eigen instelling hun onderwijs hebben vervolgd, meerdere antwoorden mogelijk)

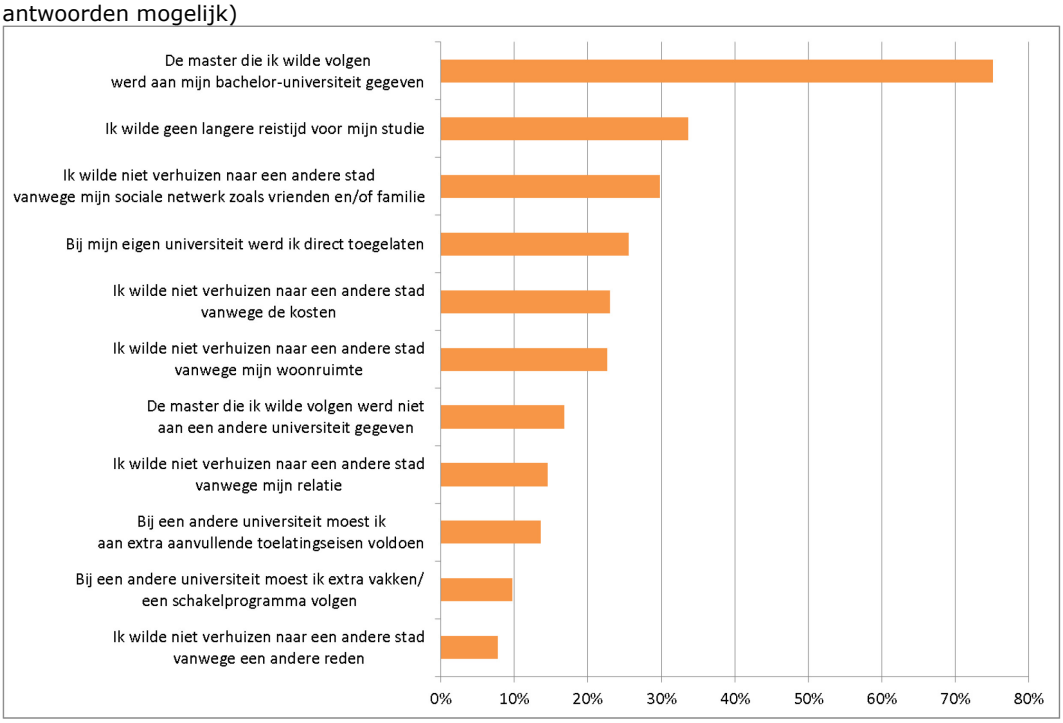

Bron: Vragenlijst masterfase 2017, Inspectie van het Onderwijs

- De belangrijkste reden voor studenten om aan de eigen instelling verder te studeren is het aanbod. 75 procent van de studenten geeft aan dat ze de master van hun keuze aan de eigen instelling konden volgen.
- Andere redenen zijn hoofdzakelijk praktisch van aard, zowel de reistijd als verhuizen is een bezwaar dat veel studenten noemen.
- Zekerheid over de toelating speelt voor een kwart van de studenten een rol om te blijven en ook het moeten voldoen aan aanvullende eisen elders of het verplicht moeten volgen van extra vakken of een schakeljaar was voor studenten een bezwaar om naar een andere instelling te gaan.

Figuur 5.26 De toelating tot de masteropleiding aan een andere universiteit dan mijn bachelor-universiteit ging eenvoudig. (N=332)

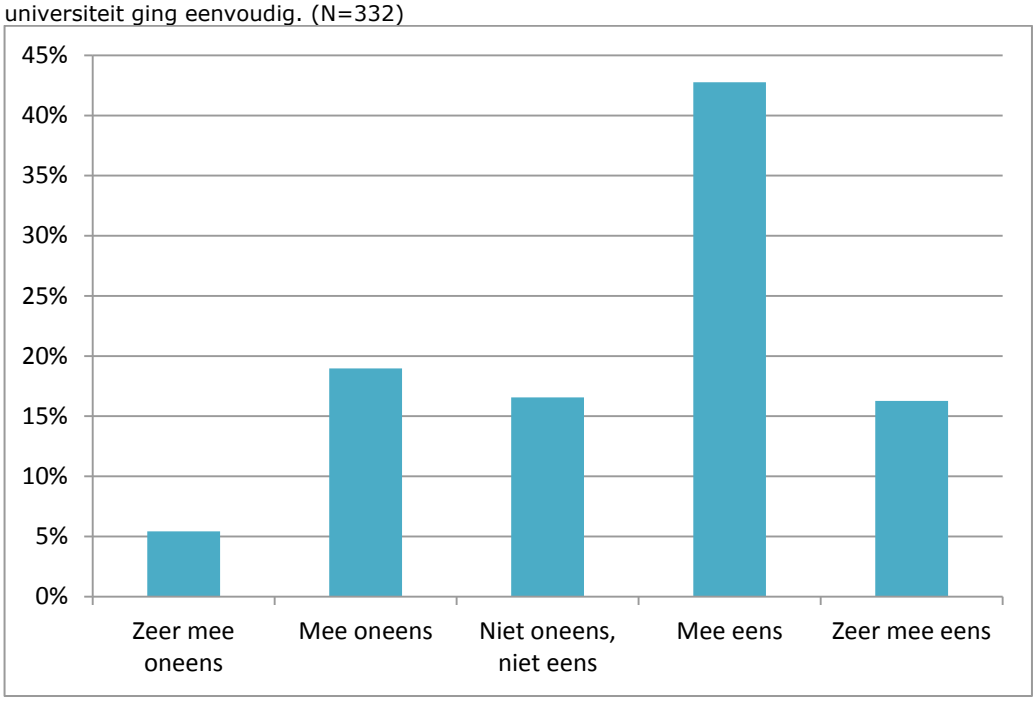

Bron: Vragenlijst masterfase 2017, Inspectie van het Onderwijs

- Voor het merendeel van de mobiele studenten (60%) geldt dat de toelating tot een andere universiteit eenvoudig verliep.

Figuur 5.27 Voor de toelating tot de masteropleiding aan een andere universiteit dan mijn bachelor-universiteit moest ik aan extra aanvullende eisen voldoen (% ja, N=332, meerdere antwoorden mogelijk)

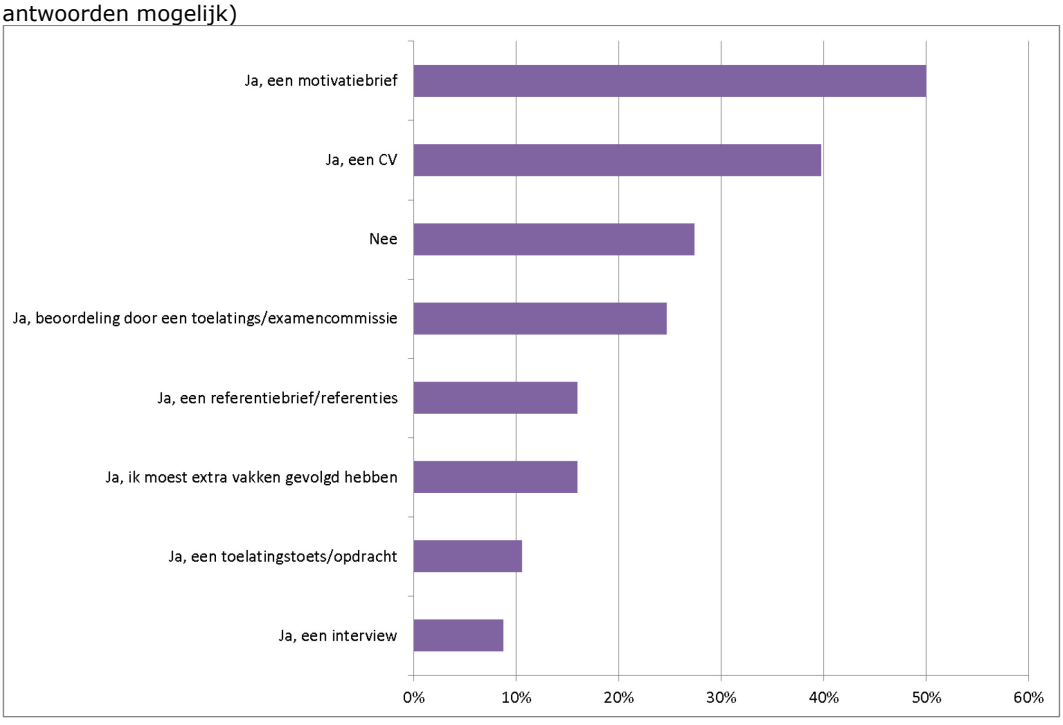

Bron: Vragenlijst masterfase 2017, Inspectie van het Onderwijs

- Driekwart van de studenten moest aan aanvullende eisen voldoen om de geambieerde master aan een andere instelling te gaan volgen.
- De helft van de studenten moest een motivatiebrief schrijven, twee vijfde moest een cv aanleveren en een kwart werd beoordeeld door een examencommissie.
- 15 procent of minder van de studenten moest daadwerkelijk een toets doen, extra vakken volgen of een interview geven.

Figuur 5.28 Door mijn masteropleiding aan een andere universiteit te volgen...(N=330)

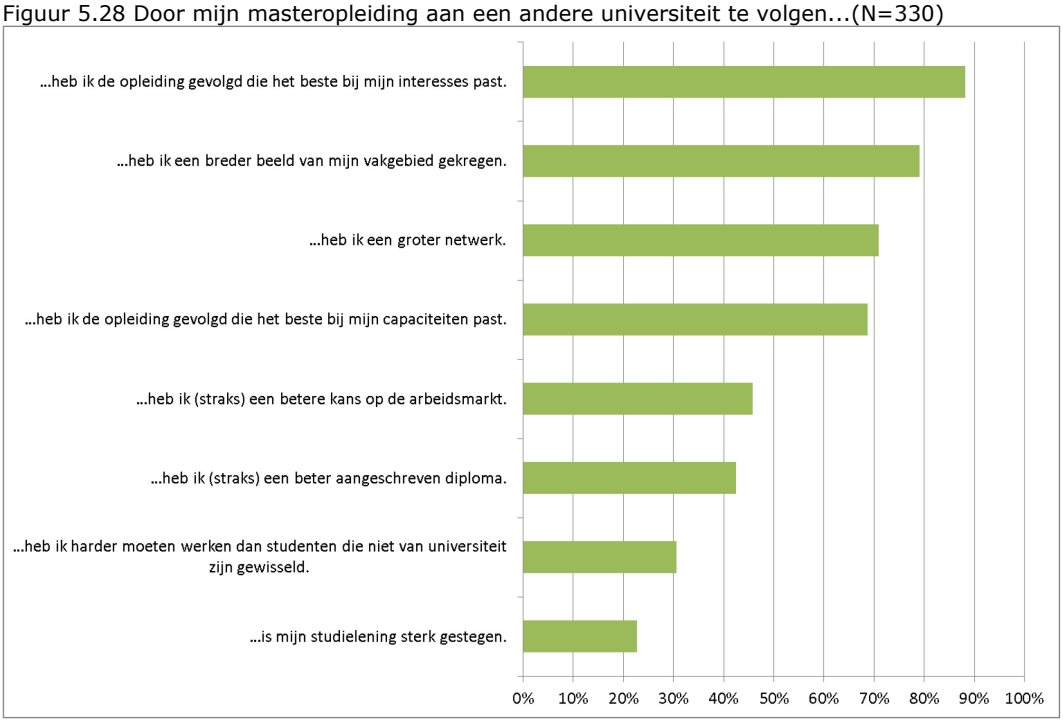

Bron: Vragenlijst masterfase 2017, Inspectie van het Onderwijs

- De gevolgen van het volgen van een masteropleiding aan een andere instelling worden met name als positief ervaren.
- Ongeveer 30 procent van de mobiele studenten vindt dat ze harder hebben moeten werken dan hun studiegenoten die niet gewisseld zijn en iets meer dan een vijfde van de studenten geeft aan dat de studielening sterk is gestegen.

6 Instroom in het masteronderwijs: internationalisering en taal

Tenslotte lichten we nog twee bijzondere kenmerken van de master uit in deze monitor. Dat is de toenemende internationalisering en de taal waarin de master wordt aangeboden. Beide hangen met elkaar samen. We kijken nu niet alleen naar wo-bachelorgediplomeerden, maar naar de totale instroom. Daaronder valt ook de internationale instroom, dus studenten die niet in Nederland hun bachelor hebben gevolgd en voor hun master naar Nederland zijn gekomen, en instroom vanuit het hbo.

6.1.1 Internationalisering

Figuur 6.1 Percentage nieuwe internationale instroom in wo-master per instelling, 2008-2017

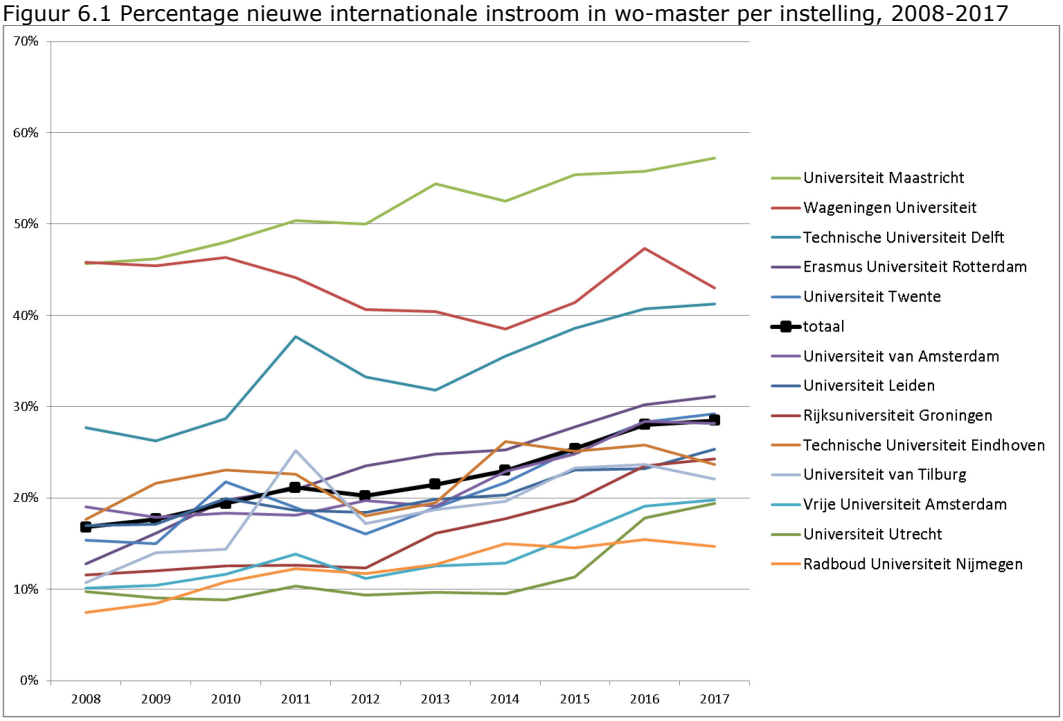

Bron: 1cijferHO / populatie: eerstejaars studenten niet eerder in HO-master van een instroomjaar

- De internationale instroom in de wo-master neemt al jaren toe.
- De internationale instroom verschilt fors tussen instellingen. De Universiteit Maastricht kent de grootste internationale instroom. De wo-master daar bestaat in 2017 uit meer dan 55 procent internationale studenten.

Figuur 6.2 Percentage nieuwe instroom in selecterende wo-master naar soorten selectie, 2017

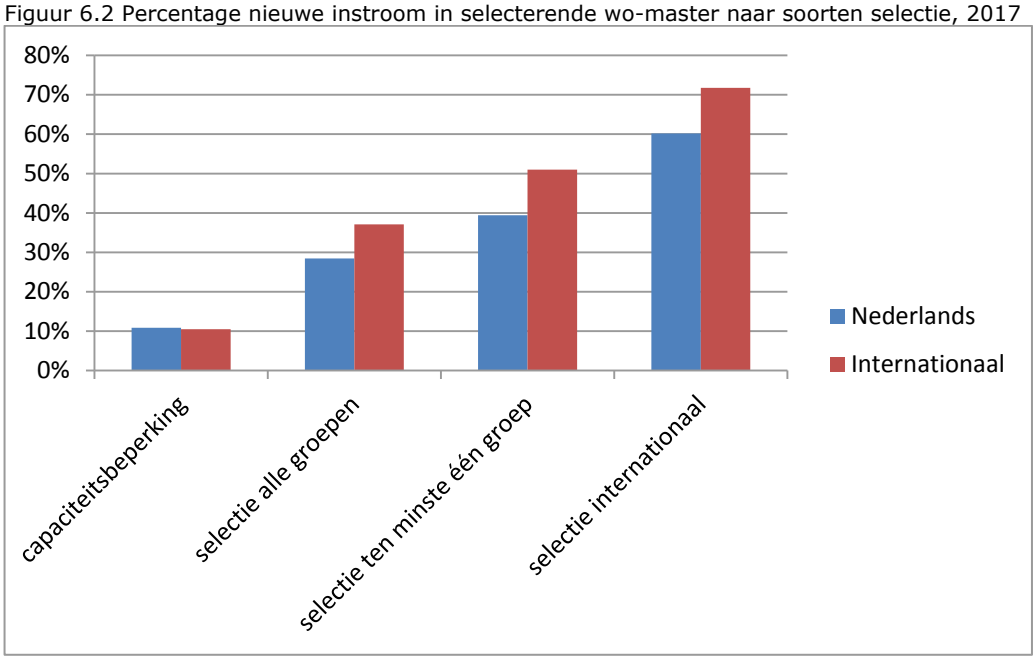

Bron: 1cijferHO / populatie: eerstejaars studenten - niet eerder in HO-master - die in 2017 instromen in een master

- Naar verhouding meer internationale studenten dan Nederlandse studenten die de wo-master instromen doen dit in een master die aanvullende eisen stelt.
- De enige uitzondering hierop zijn masters met een capaciteitsbeperking. Daar is de instroom voor Nederlanders en internationale studenten vergelijkbaar.

6.1.2 *Engelstalige en Nederlandstalige masteropleidingen*

Figuur 6.3 Aantal Engelstalige en Nederlandstalige masteropleidingen, 2016 en 2017

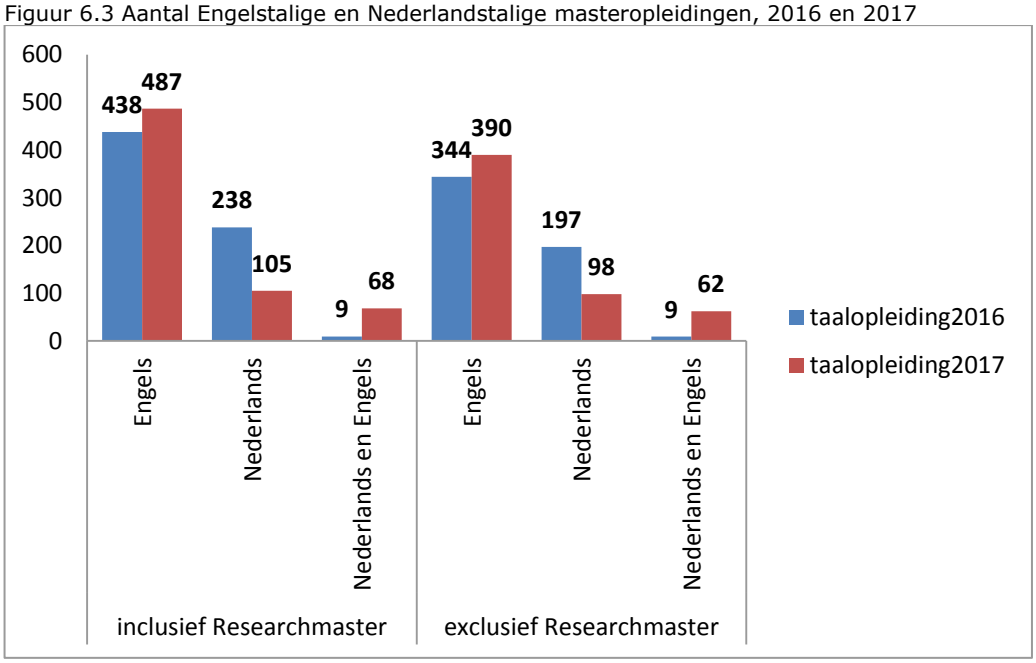

Bron: Inventarisatie selecterende masters, Inspectie van het Onderwijs

- Het merendeel van de masteropleidingen wordt in het Engels aangeboden. Volgens onze inventarisatie betreft het in 2017 bijna driekwart van alle masteropleidingen.
- Het aantal Engelstalige masteropleidingen is toegenomen van 2016 naar 2017, maar het zijn met name de masteropleidingen met een aanbod in Engels en Nederlands die zijn gegroeid. Waarschijnlijk bieden deze opleidingen een aparte Nederlandstalige en Engelstalige track aan.

Figuur 6.4 Percentage nieuwe instroom in Engelstalige en Nederlandstalige wo-masters, 2016-2017

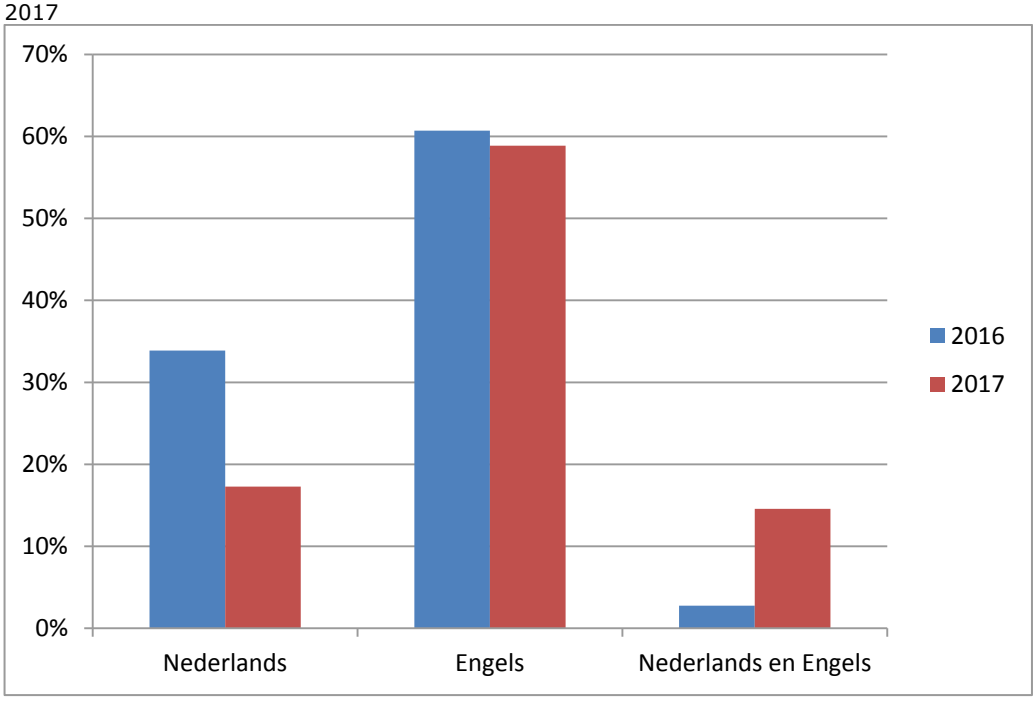

Bron: 1cijferHO / populatie: eerstejaars studenten - niet eerder in HO-master - die in 2016 of 2017 instromen in een master; Inventarisatie selecterende masters, Inspectie van het Onderwijs

- Het percentage instroom in Engelstalige masters is nauwelijks veranderd in een jaar tijd, ondanks de toename van de Engelstalige masteropleidingen.
- Het is vooral de instroom in de Nederlandstalige en de gecombineerde masteropleidingen die is veranderd. De instroom in Nederlandstalige masteropleidingen is meer dan gehalveerd, terwijl die in de gecombineerde masteropleidingen vervijfvoudigd is.

Figuur 6.5 Percentage van specifieke groep die Engelstalige en Nederlandstalige master instroomt, 2017.

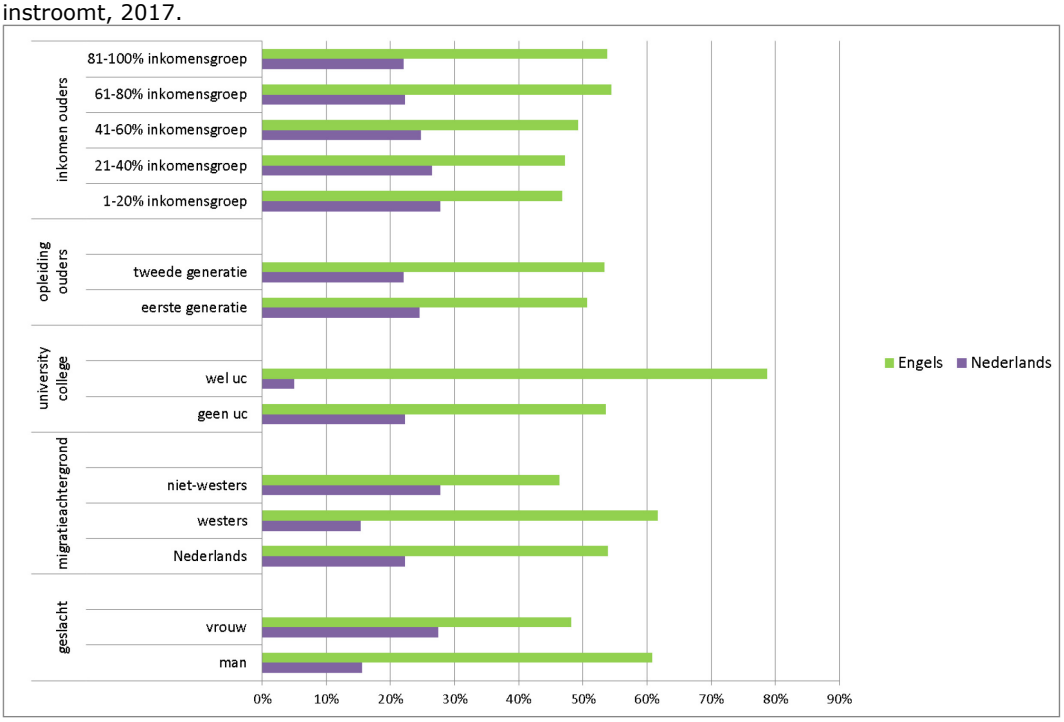

Bron: 1cijferHO / populatie: eerstejaars studenten - niet eerder in HO-master - die in 2016 of 2017 instromen in een master; CBS; Inventarisatie selecterende masters, Inspectie van het Onderwijs

- De hogere inkomens stromen iets vaker een Engelstalige masteropleiding in dan de lagere inkomens.
- De tweedegeneratie studenten stromen iets vaker een Engelstalige masteropleiding in dan de eerste generatie studenten.
- Studenten van een University College stromen vaker een Engelstalige masteropleiding in dan studenten van overige vooropleidingen.
- Studenten met een westerse migratieachtergrond (deze overlappen deels met internationale studenten) stromen vaker een Engelstalige masteropleiding in dan Nederlandse studenten en studenten met een niet-westerse migratieachtergrond.
- Studenten met een Nederlandse achtergrond stromen vaker een Engelstalige masteropleiding in dan studenten met een niet-westerse migratieachtergrond.
- Mannen stromen vaker een Engelstalige master in dan vrouwen.

7 Selectie in bacheloropleidingen

Een mbo 4-, havo- of vwo-diploma en het juiste vakkenpakket is tegenwoordig niet altijd meer voldoende om de geambieerde opleiding in het hbo of wo in te stromen. Veel opleidingen selecteren of stellen aanvullende eisen aan de aspirant-student.

7.1 Aantal bacheloropleidingen met selectie

7.1.1 Aantal numerus fixus opleidingen

Opleidingen met een numerus fixus zijn opleidingen die tot het studiejaar 2017/2018 een systeem van centrale loting kenden omdat het aantal beschikbare plaatsen beperkt was. Vanaf het collegejaar 2017/2018 is de decentrale selectie ingevoerd en daarmee de loting afgeschaft. Opleidingen bepalen voortaan zelf hoe zij de selectieprocedure vormgeven, zolang selectie plaatsvindt op basis van minimaal twee criteria. Deze beleidsmaatregel heeft flinke gevolgen gehad voor de opleidingen en studenten in het hoger onderwijs. Een paar daarvan zijn bijvoorbeeld dat de aanmelddatum voor studenten naar voren is geschoven, dat opleidingen een complete toelatingsprocedure moeten inrichten met bijbehorende selectie-instrumenten en dat plaatsing niet meer afhankelijk is van het eindexamencijfer en het lot.

Figuur 7.1 Aantal en percentage voltijd bacheloropleidingen met numerus fixus in hbo en wo, 2008/2009-2018/2019*

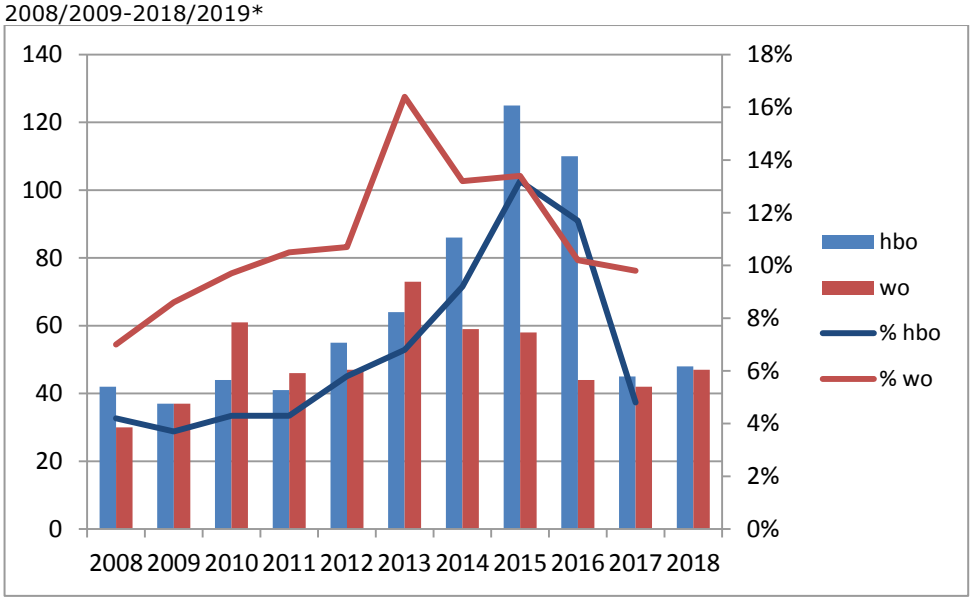

*Percentage 2018 nog niet bekend. Aantal in 2018 gepubliceerd op https://www.studiekeuze123.nl/welke-fixusopleidingen-met-selectie-zijn-er vanwege de vervroegde vooraanmelding
Bron: Croho[1 1]/studiekeuze123

- In 2017 zijn er in totaal 933 voltijd bacheloropleidingen in het hbo, daarvan hebben er 45 een numerus fixus. Dit is bijna 5 procent van het aantal opleidingen.

1 1 Zie ook: https://duo.nl/zakelijk/hoger-onderwijs/studentenadministratie/croho.jsp

- Voor het wo gaat het in 2017 om 428 voltijd bacheloropleidingen waarvan er 42 een numerus fixus kennen. Dit betreft bijna 10 procent van het aantal opleidingen.
- De daling van het aantal fixusopleidingen die we in 2016 en 2017 zagen heeft zich in 2018 niet verder doorgezet. Zowel voor hbo als wo is er sprake van een geringe toename van het aantal numerus fixus opleidingen.
- In de Staat van het Onderwijs (IvhO, 2018c) is aangegeven dat de daling van het aantal opleidingen met een fixus tussen 2016 en 2017 vermoedelijk komt door het afschaffen van de centrale loting in 2017 en het daarmee samengaande vervroegen van de landelijke aanmelddatum. Ook is het zo dat in de praktijk een aantal opleidingen de drempel van het aantal beschikbare studentplaatsen niet overschreed.

7.1.2 Aantal numerus fixus opleidingen naar sector 2018

Figuur 7.2 Aantal voltijd bacheloropleidingen met numerus fixus in hbo naar sector, 2011/2012-2018/2019

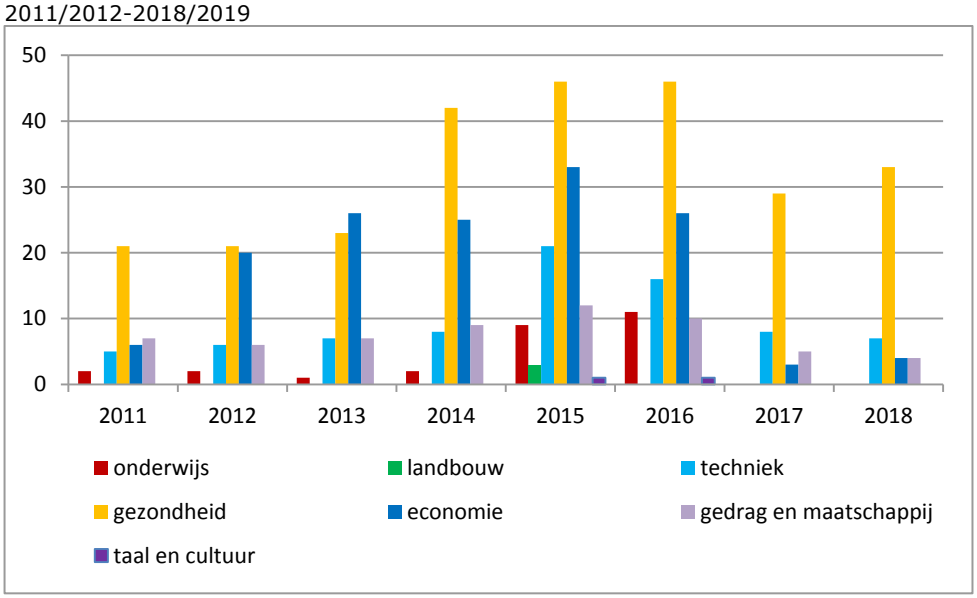

Bron: Croho/studiekeuze123

- Met het afschaffen van de centrale loting in 2017 zijn in het hbo de fixusopleidingen in de sector onderwijs verdwenen. Dit betreft een aantal tweedegraads lerarenopleidingen. Verder is met name het aantal fixusopleidingen in de sector economie flink afgenomen.
- In het hbo zijn de sectoren met numerus fixus opleidingen in 2018 vergelijkbaar met 2017. Het betreft de sectoren techniek, gezondheidszorg, economie en gedrag en maatschappij.
- Sinds 2014 is de sector gezondheidszorg de sector met in aantal de meeste opleidingen met een numerus fixus. Deze sector neemt in 2018 bijna 69 procent van de numerus fixus opleidingen in het hbo voor haar rekening. In 2017 was dit nog 64 procent.

Figuur 7.3 Aantal voltijd bacheloropleidingen met numerus fixus in wo naar sector, 2011/2012-2018/2019

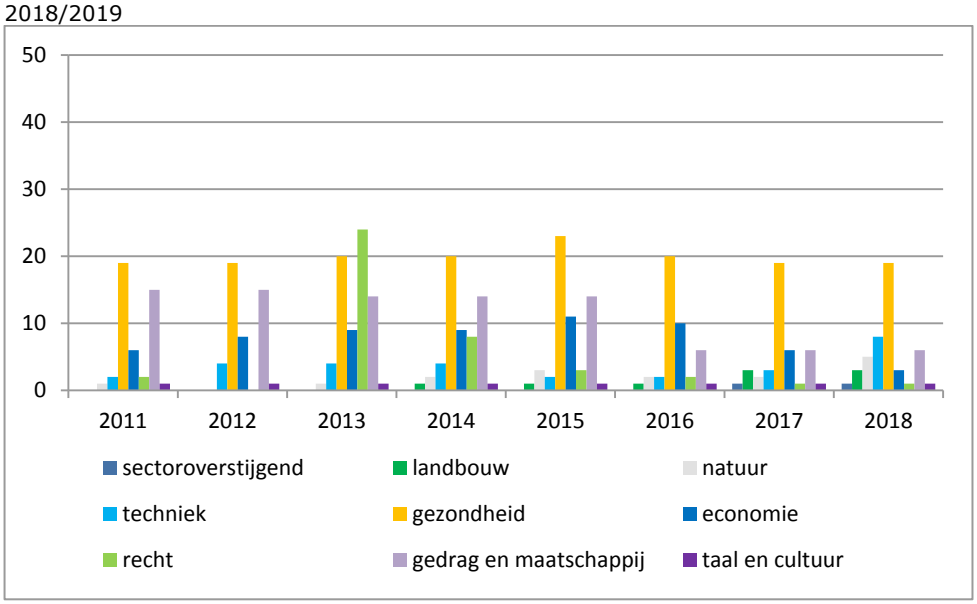

Bron: Croho/studiekeuze123

- In het wo is het aantal opleidingen met een fixus verspreid over meer sectoren dan in het hbo.
- Net als in het hbo telt ook in het wo de sector gezondheidszorg de laatste jaren de meeste opleidingen met een numerus fixus.
- Na de afschaffing van de centrale loting zien we in het wo minder opvallende verschuivingen dan in het hbo. Wel is het ook in het wo met name de sector economie waar het aantal fixusopleidingen is afgenomen. Daarnaast is het aantal fixusopleidingen in de wo sector techniek in 2018 toegenomen.
- De sector recht had in 2013 een enorme toename van het aantal fixusopleidingen. Dit nam in 2014 en de jaren daarna ook weer in een fors tempo af.

7.1.3 Aantal opleidingen met aanvullende eisen naar sector

Bacheloropleidingen met aanvullende eisen komen alleen voor in het hbo. Dit betreft opleidingen die hun studenten selecteren voor de specifieke inhoud van de opleiding. Voorbeelden zijn muziekopleidingen of opleidingen waar fysiek uithoudingsvermogen voor nodig is, zoals de opleiding tot docent lichamelijke opvoeding. Het aantal opleidingen met aanvullende eisen is de laatste tien jaren min of meer stabiel in het hbo en schommelt tussen de 110 en 120 opleidingen. Dit is bijna 13 procent van het voltijd hbo bacheloropleidingen.

Figuur 7.4 Aantal voltijd bacheloropleidingen met aanvullende eisen in hbo naar sector (linkeras) en totaal (rechteras), 2011-2017

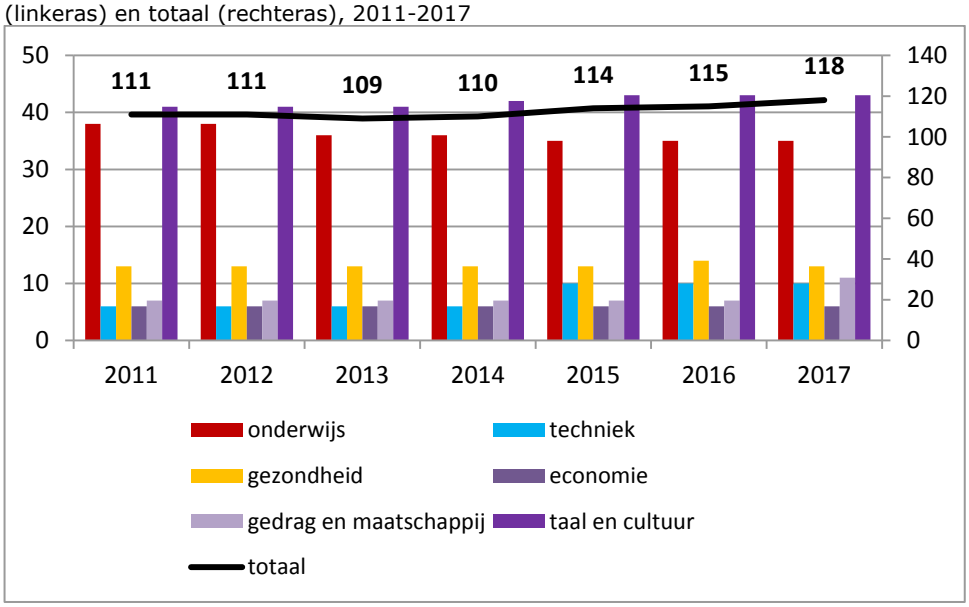

Bron: Croho/studiekeuze123

- De sector onderwijs en de sector taal en cultuur hebben naar aantal de meeste opleidingen met aanvullende eisen.
- De sector landbouw kent als enige sector in het hbo geen opleidingen met aanvullende eisen. Ook zijn er geen sector overstijgende opleidingen in het hbo met aanvullend eisen.

7.1.4 Aantal opleidingen met kleinschalig intensief onderwijs en University Colleges

Kleinschalige en intensieve opleidingen zijn opleidingsprogramma's met een hoger collegegeld en een selectieve toelatingsprocedure, zoals de opleidingen Liberal Arts and Sciences aan de University Colleges. Sommige kleinschalige intensieve opleidingen in het hbo overlappen met de opleidingen met aanvullende eisen, zoals bijvoorbeeld de hbo bachelor Beeldende Kunst en Vormgeving aan de Gerrit Rietveld Academie, of de opleiding Hotelmanagement aan de Hotelschool Den Haag of aan de Hogeschool Zuyd.

Figuur 7.5 Aantal kleinschalige intensieve voltijd bacheloropleidingen, inclusief University Colleges, 2008-2017

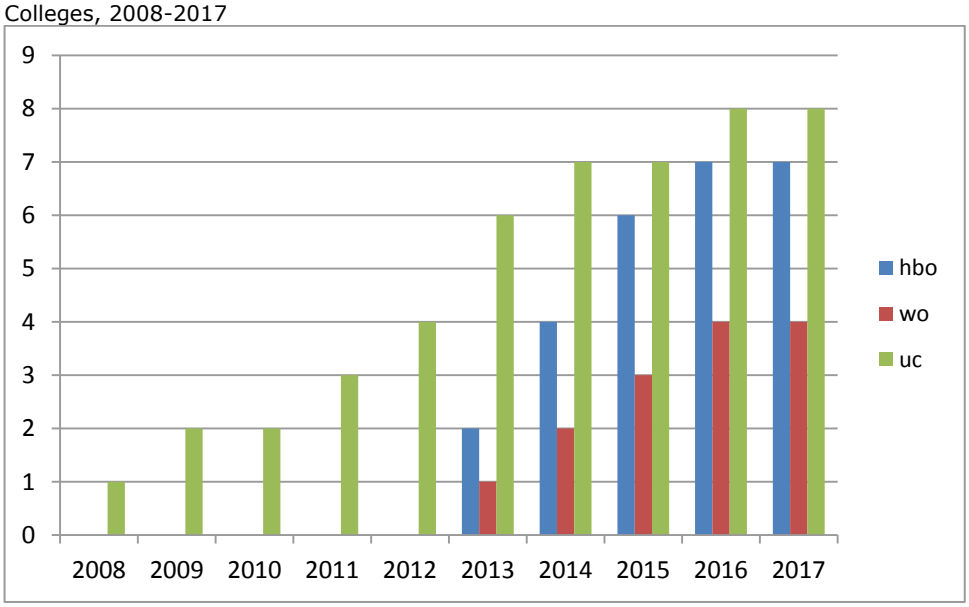

Bron: Croho

- Na een toename van het aantal kleinschalig intensieve opleidingen zijn er van 2016 naar 2017 geen wijzigingen opgetreden in het aantal kleinschalige intensieve opleidingen, waaronder de University Colleges.

De ontwikkeling van het aantal University Colleges behoeft nadere toelichting. In figuur 7.5 is het aantal instellingen weergegeven dat een University College verzorgt. Het aantal colleges is in werkelijkheid groter. Een aantal instellingen verzorgt op meerdere locaties een University College en tegelijkertijd werken in Amsterdam twee universiteiten samen op één campus. Deze hebben we als één instelling meegerekend.

- Het oudste college is in 1998 in Utrecht gestart door de Universiteit Utrecht. Vanaf 2004 is door deze universiteit een tweede campus gestart in Middelburg.
- Het Amsterdam University College bestaat vanaf 2009 en is een samenwerkingsverband van de Universiteit van Amsterdam en de Vrije Universiteit.
- De Universiteit Maastricht heeft sinds 2011 een University College én een Maastricht Science Programme. In 2015 is daar het University College Venlo van de Universiteit Maastricht bijgekomen.
- Leiden telt sinds 2012 een Leiden University College én een programma International Studies.
- In 2013 is zowel de Erasmus Universiteit als de Universiteit Twente gestart met een University College.
- In 2014 volgde de Rijksuniversiteit Groningen en in 2016 Tilburg University.

Kleinschalige intensieve opleidingen in het hbo treffen we voornamelijk aan in de sector taal en cultuur. De opleidingen aan de University Colleges zijn allemaal sectoroverstijgend, de twee overige kleinschalig intensieve opleidingen in het wo vallen onder de sector gedrag en maatschappij.

7.2 Instroom en samenstelling van selecterende bacheloropleidingen

Hoe groot is de instroom in selecterende bacheloropleidingen en wie stromen er in? In deze paragraaf tonen we ontwikkeling van de instroom in de bacheloropleidingen met verschillende soorten selectie. Vervolgens kijken we naar verschillende groepen studenten in opleidingen met selectie.

7.2.1 Directe instroom in opleidingen met selectie

In de voorgaande paragraaf lag de focus op het aantal opleidingen met selectie. In deze paragraaf gaan we in hoe groot de groep studenten (naar verhouding) is die instroomt in een voltijd bacheloropleiding met selectie.

Figuur 7.6 Percentage directe instroom in voltijd bacheloropleidingen met een fixus hbo en wo, 2003-2017

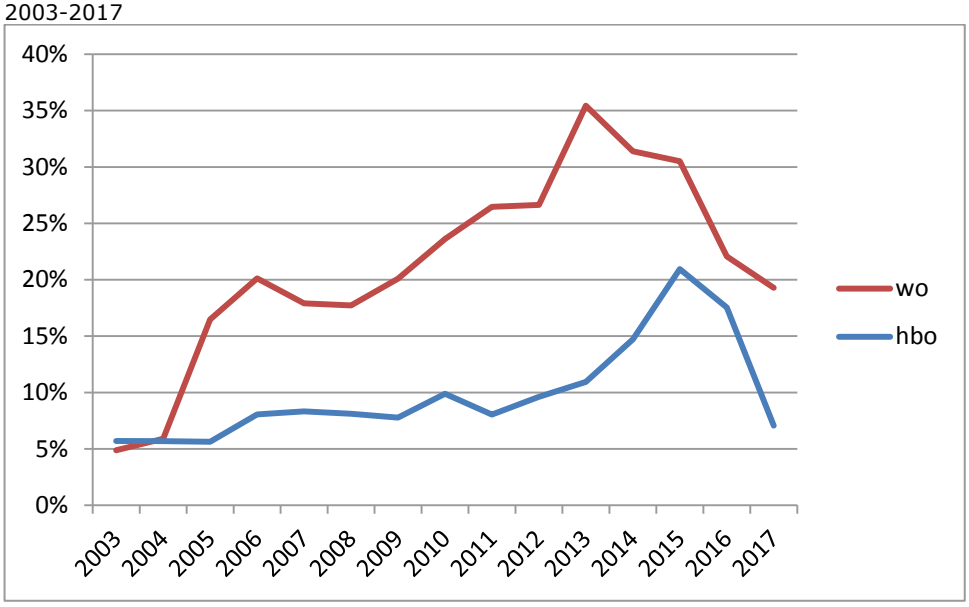

Bron: Croho; 1cijferHO / populatie: eerstejaars voltijd studenten - niet eerder in HO - in een ad of ba opleiding van een instroomjaar

- Het aandeel studenten dat in 2017 instroomt in een bacheloropleiding met een numerus fixus neemt zowel in hbo als wo net als vorig jaar af.
- In het wo daalt het percentage instroom in een opleiding met een numerus fixus sinds 2013 van ruim 35 procent naar ruim 19 procent in 2017.
- In het hbo is deze daling sinds 2015 ingezet en daalt van bijna 21 procent in dat jaar naar 7 procent in 2017. Deze daling hangt samen met de afname van het aantal fixusopleidingen.

Figuur 7.7 Direct en indirecte instroom in fixusopleidingen, hbo (links) en wo (rechts), 2003-2017

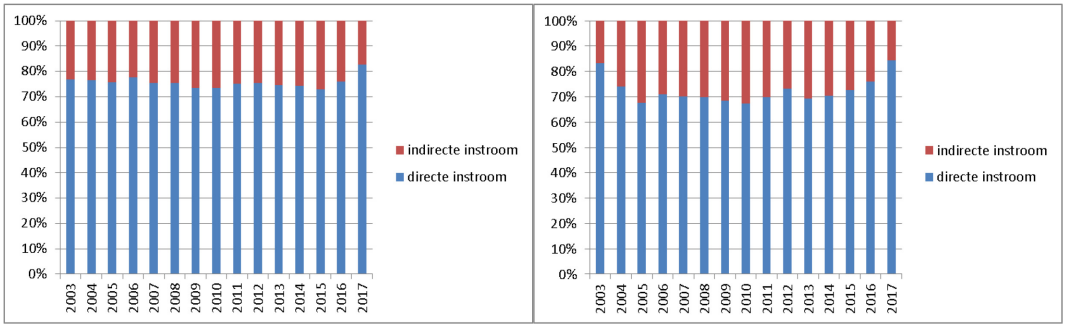

Bron: Croho; 1cijferHO / populatie: eerstejaars HO studenten van een instroomjaar

- Voorgaande betreft de directe instroom, dat wil zeggen de groep studenten die niet eerder in het hoger onderwijs ingeschreven heeft gestaan. Als we kijken naar de groep studenten die wel eerder in het hoger onderwijs ingeschreven heeft gestaan, de zogenoemde switchers of overstappers, dan valt het volgende op: Het relatieve aandeel van de indirecte instroom in fixus opleidingen neemt af. In het hbo zien we deze afname de laatste twee jaar, in het wo de laatste vier jaar.

7.2.2 *Samenstelling van opleidingen met selectie*

De volgende figuren betreffen de populatiesamenstelling van de directe instroom in bacheloropleidingen met verschillende soorten selectie naar specifieke kenmerken zoals sekse, migratieachtergrond, vooropleiding, eindexamencijfer en opleiding en inkomen ouders. Deze worden vergeleken met het gemiddelde van de directe instroom van bacheloropleidingen. De directe instroom in de kleinschalig intensieve opleidingen is buiten beschouwing gelaten gezien de kleine aantallen studenten die het betreft.

Figuur 7.8 Aandeel vrouwelijke studenten in selecterende opleidingen in voltijd bachelor hbo, 2008-2017

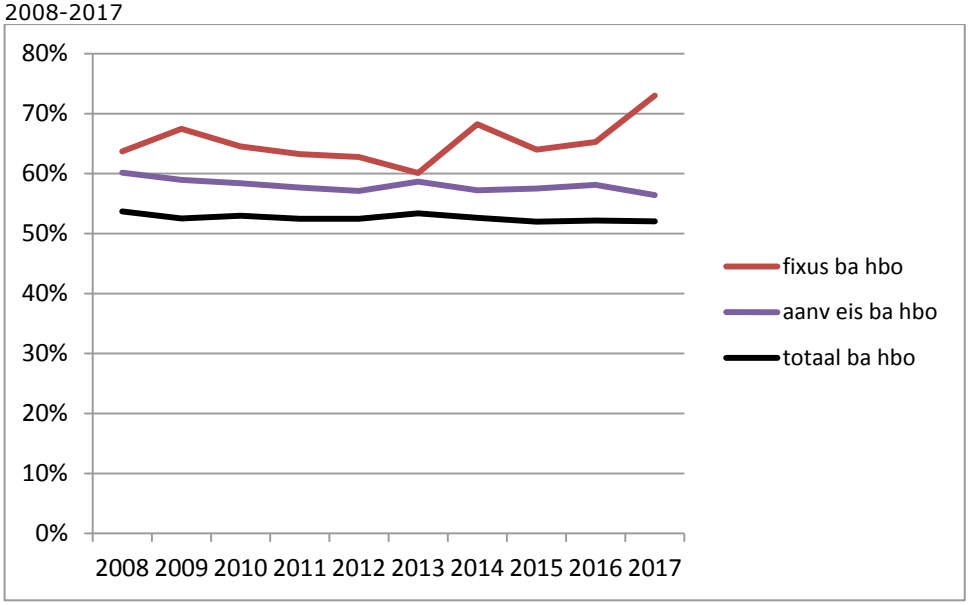

Bron: 1cijferHO / populatie: eerstejaars HO studenten niet eerder in HO van een instroomjaar

- Het percentage vrouwen dat een bacheloropleiding met selectie instroomt is groter dan het gemiddelde percentage vrouwen dat een hbo-bacheloropleiding instroomt.
- De instroom van vrouwen in een voltijd hbo-bacheloropleiding met een fixus neemt vanaf 2015 toe terwijl de gemiddelde vrouwelijke instroom gelijk blijft. Dit heeft mogelijk ook te maken met de verdeling van numerus fixus opleidingen over de sectoren. Na 2015 is het aantal fixusopleidingen in de sector economie sterk afgenomen. In deze sector stromen meer mannen in.

Figuur 7.9 Aandeel vrouwelijke studenten in selecterende opleidingen in voltijd bachelor wo, 2008-2017

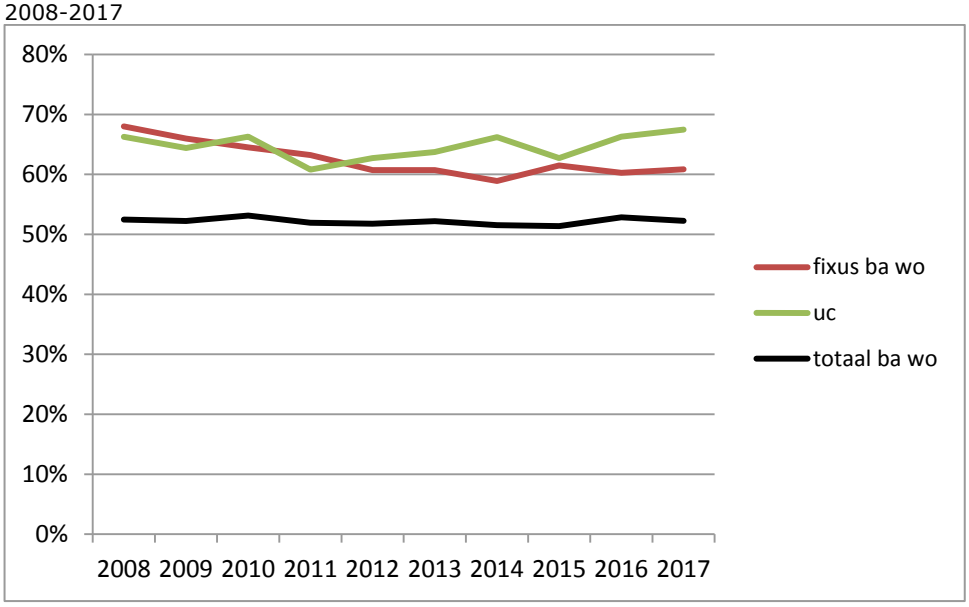

Bron: 1cijferHO / populatie: eerstejaars HO studenten niet eerder in HO van een instroomjaar

- Ook in het wo zien we dat de instroom in voltijd bacheloropleidingen met selectie uit een groter aandeel vrouwen bestaat dan de instroom in de totale groep wo-bacheloropleidingen.
- De relatieve instroom van vrouwen in wo-bacheloropleiding met een numerus fixus nam tussen 2008 en 2014 af en schommelt sindsdien rond de 60 procent. Dit is vergeleken met het gemiddelde van 52 procent voor alle wo-bacheloropleidingen samen nog steeds een flinke oververtegenwoordiging.
- In de University Colleges neemt na 2011 het aandeel vrouwen in de directe instroom over het geheel genomen toe.

Figuur 7.10 Aandeel studenten met een niet-westerse migratieachtergrond in selecterende opleidingen in voltijd bachelor hbo, 2008-2017

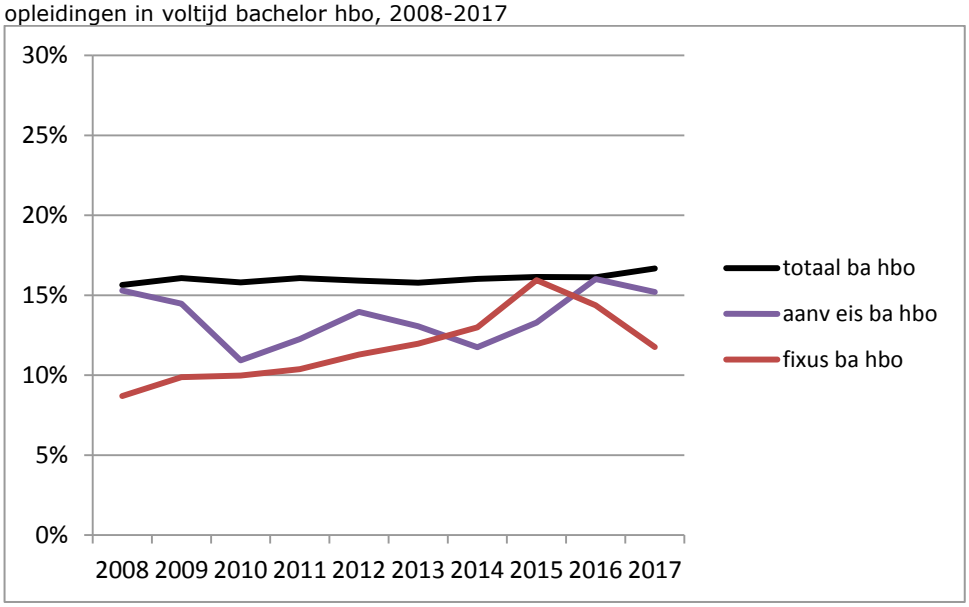

Bron: 1cijferHO / populatie: eerstejaars HO studenten niet eerder in HO van een instroomjaar

- Zowel in opleidingen met een numerus fixus als opleidingen met aanvullende eisen zijn studenten met een niet-westerse migratieachtergrond minder vertegenwoordigd dan gemiddeld in het totaal hbo-bachelor.
- In opleidingen met een fixus nam het aandeel studenten met een niet-westerse migratieachtergrond tussen 2008 en 2015 toe tot ongeveer het landelijk gemiddelde. Daarna nam hun aandeel echter in korte tijd weer sterk af. Waarschijnlijk heeft dit te maken met de sterke afname van fixusopleidingen in de sector economie. In deze sector stromen naar verhouding veel studenten met een niet-westerse migratieachtergrond in.
- Het aandeel studenten met een niet-westerse migratieachtergrond fluctueert sterk in opleidingen met aanvullende eisen. Deze fluctuatie is niet te verklaren vanwege toe- of afname van opleidingen met aanvullende eisen of sterke verschuivingen van dergelijke opleidingen tussen sectoren. Dit vereist nader onderzoek.

Figuur 7.11 Aandeel studenten met een niet-westerse migratieachtergrond in selecterende opleidingen in voltijd bachelor wo, 2008-2017

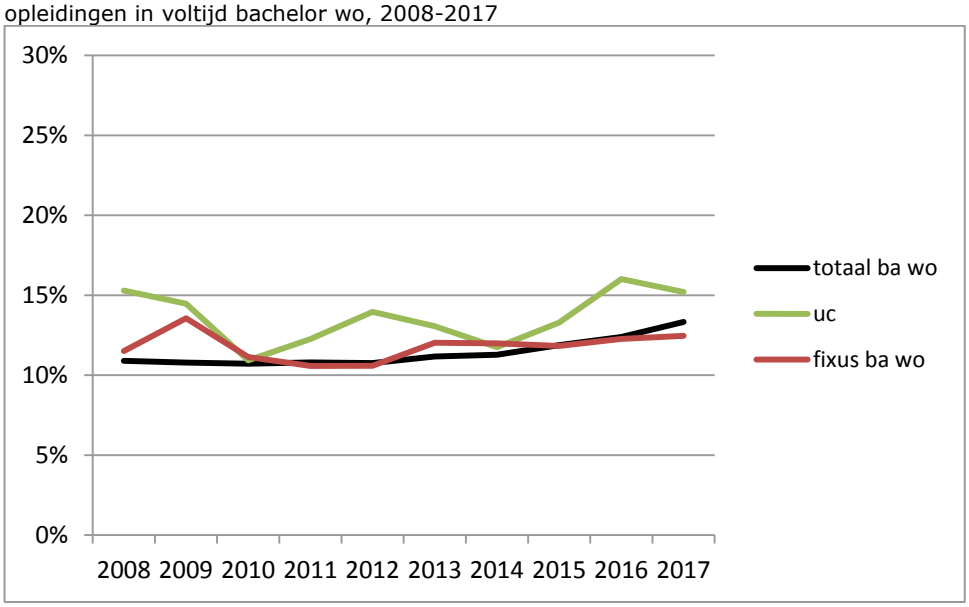

Bron: 1cijferHO / populatie: eerstejaars HO studenten niet eerder in HO van een instroomjaar

- Het aandeel studenten met een niet-westerse migratieachtergrond in fixusopleidingen is gelijk aan het landelijk gemiddelde. Dit zijn studenten die hun vooropleiding in Nederland dan wel in het buitenland hebben gevolgd.
- Studenten met een niet-westerse migratieachtergrond zijn naar verhouding sterker vertegenwoordigd in University Colleges dan gemiddeld in alle wo-bacheloropleidingen. Ook hier zijn internationale studenten meegeteld.

Figuur 7.12 Aandeel studenten met een gemiddeld havo-eindexamencijfer lager dan 7 in selecterende opleidingen voltijd bachelor hbo, 2008-2017

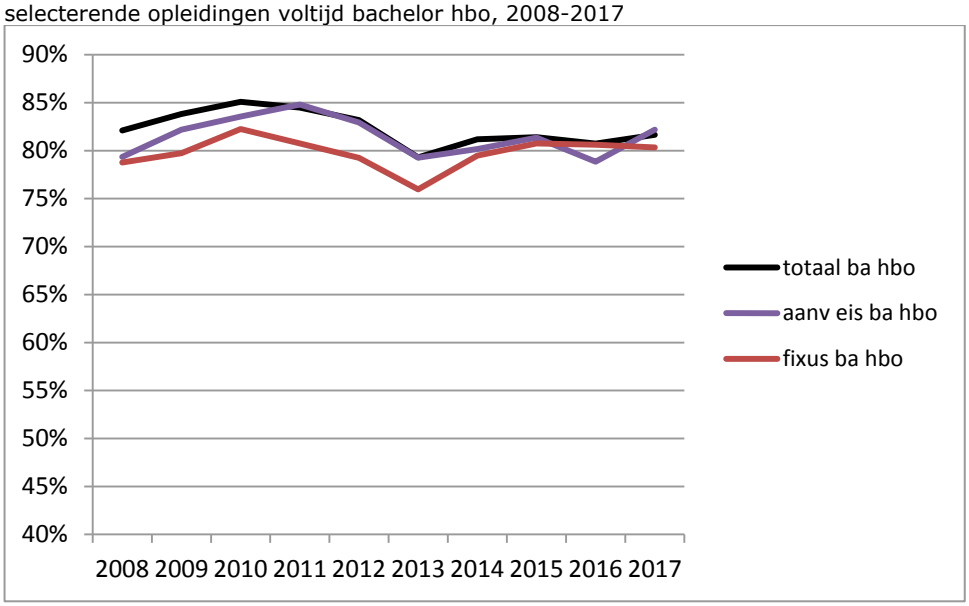

Bron: 1cijferHO / populatie: eerstejaars HO studenten met een havo eindexamencijfer - niet eerder in HO - van een instroomjaar

- Vanaf 2014 is het aandeel studenten met een gemiddeld havo eindexamencijfer lager dan 7 min of meer gelijk in hbo bacheloropleidingen met een fixus, met aanvullende eisen en gemiddeld.
- Voor 2014 waren er minder studenten met een laag havo eindexamencijfer in fixusopleidingen dan gemiddeld. Mogelijk is dit verschil tussen fixusopleidingen en het hbo gemiddelde verdwenen omdat na 2012 steeds meer hbo-opleidingen zijn gaan experimenteren met decentrale selectie (IvhO, 2017b).

Figuur 7.13 Aandeel studenten met een gemiddeld vwo-eindexamencijfer lager dan 7 in selecterende opleidingen voltijd bachelor wo, 2008-2017

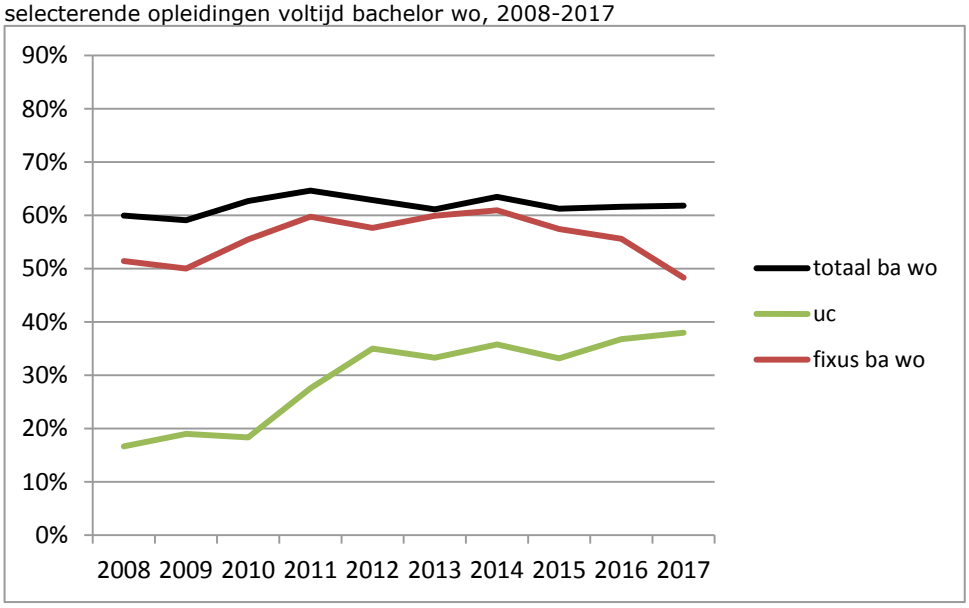

Bron: 1cijferHO / populatie: eerstejaars HO studenten met een vwo eindexamencijfer - niet eerder in HO - van een instroomjaar

- Het aandeel studenten met een gemiddeld eindexamencijfer lager dan 7 in wo-fixusopleidingen is na een aanvankelijke toename vanaf 2013 sterk afgenomen. Tegelijkertijd weten we dat er vanaf 2013 steeds meer decentraal is geselecteerd. Het lijkt erop dat het eindexamencijfer, ook of juist bij decentrale selectie, een belangrijke rol speelt.
- Studenten met een gemiddeld vwo eindexamencijfer lager dan een 7 zijn door de jaren steeds meer deel uit gaan maken van de University Colleges. Nog steeds zijn ze minder sterk vertegenwoordigd dan gemiddeld genomen. Mogelijk zijn de selectieprocedures van de University Colleges aangepast en richt men zich meer op andere criteria.

Figuur 7.14 Aandeel studenten met een mbo-vooropleiding in selecterende opleidingen in voltijd bachelor hbo, 2008-2017

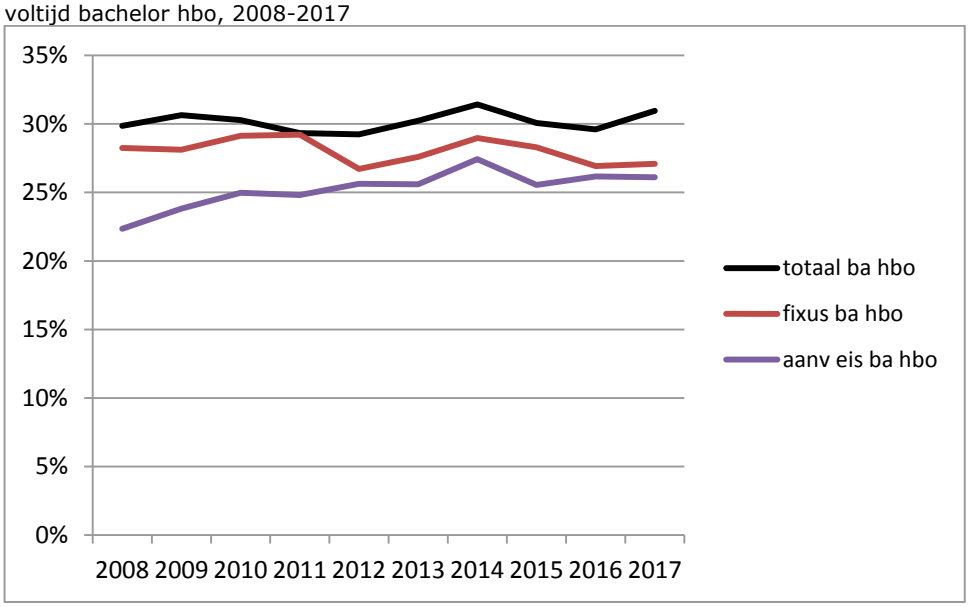

Bron: 1cijferHO / populatie: eerstejaars HO studenten niet eerder in HO van een instroomjaar

- MBO-ers zien we minder vaak terug in de directe instroom in opleidingen met selectie. Het aantrekken van de mbo-instroom in de hbo-bachelor zien we (nog) niet terug in de selecterende opleidingen.

Figuur 7.15 Aandeel studenten met een vwo-vooropleiding in selecterende opleidingen in voltijd bachelor wo, (2008-2017)

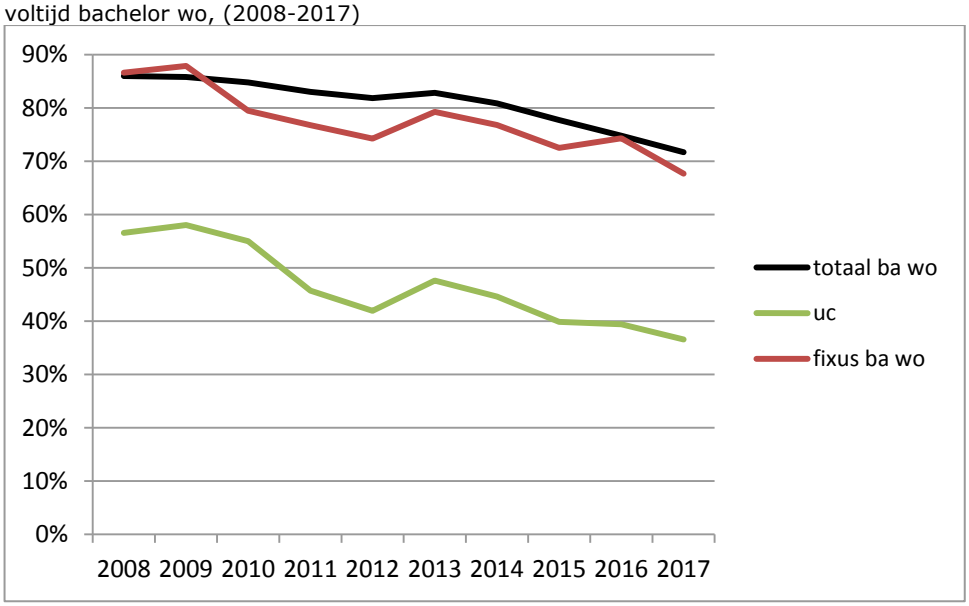

Bron: 1cijferHO / populatie: eerstejaars HO studenten niet eerder in HO van een instroomjaar

- Vwo-ers zijn vergeleken met het landelijk gemiddelde sterk ondervertegenwoordigd in de Universiry Colleges. Dit komt omdat University Colleges een grote instroom kennen van studenten met een Europees baccalaureaat of een ander internationaal diploma.

Figuur 7.16 Aandeel eerste- en tweedegeneratie studenten in selecterende opleidingen in voltijd bachelor hbo, 2008-2017

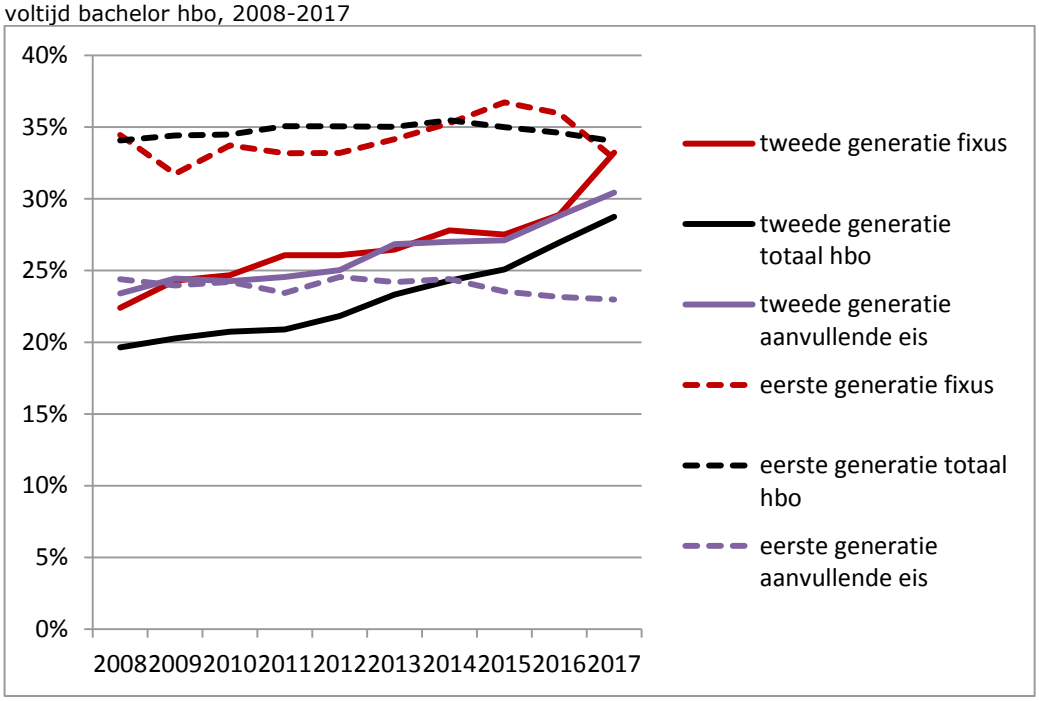

Bron: 1cijferHO / populatie: eerstejaars HO studenten niet eerder in HO van een instroomjaar

- Het aandeel tweedegeneratie studenten is groter in hbo-fixusopleidingen en hbo-opleidingen met aanvullende eisen dan gemiddeld.
- Het aandeel eerstegeneratie studenten in hbo-opleidingen met aanvullende eisen is substantieel lager dan gemiddeld. Opvallend weinig studenten met ouders zonder ervaring in het hoger onderwijs kiezen voor dergelijke opleidingen. Dit verschil zien we niet bij de opleidingen met een fixus.
- Het aandeel tweedegeneratie studenten neemt toe, dit wordt deels ook veroorzaakt door de afname van de groep studenten waarvan we niet weten welke opleiding de ouders hebben. In deze groep vermoeden we relatief veel hoger opgeleide ouders.

Figuur 7.17 Aandeel eerste- en tweedegeneratie studenten in selecterende opleidingen in voltijd bachelor wo, 2008-2017

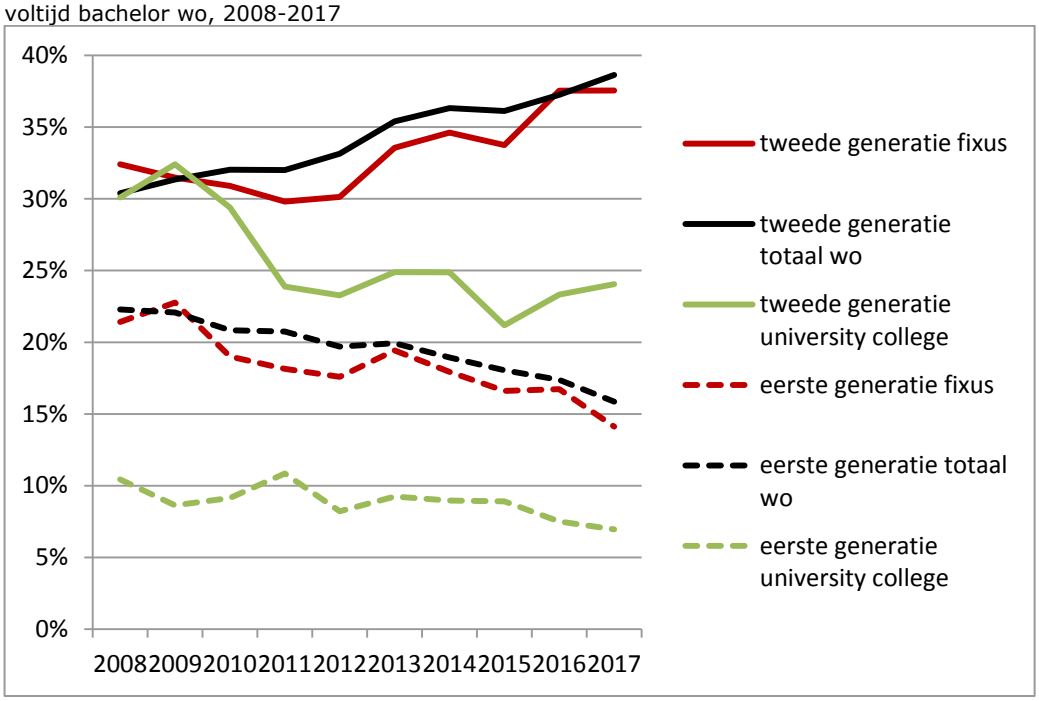

Bron: 1cijferHO / populatie: eerstejaars HO studenten niet eerder in HO van een instroomjaar

- Voor gemiddeld alle wo-bacheloropleidingen en de groep fixusopleidingen geldt dat het aandeel tweedegeneratie studenten toeneemt, terwijl het aandeel eerstegeneratie studenten afneemt. Ook zijn beide groepen opleidingen in hun samenstelling van eerste- en tweedegeneratie studenten vergelijkbaar.
- Eerstegeneratie studenten zijn slecht vertegenwoordigd in University Colleges. In 2017 bestaat slechts 7 procent van de instroom in University Colleges uit eerste generatie studenten. Dit is ongeveer 16 procent voor het gemiddelde wo-bacheloronderwijs.
- Het aandeel tweedegeneratie studenten in University Colleges fluctueert maar is in een periode van 10 jaar afgenomen.
- De slechte vertegenwoordiging van eerste- en tweedegeneratie studenten in University Colleges komt door de oververtegenwoordiging van studenten met ouders met een onbekende vooropleiding, dit zijn vermoedelijk ouders met een buitenlands diploma.

Figuur 7.18 Aandeel studenten uit de hogere inkomensklassen in selecterende opleidingen in voltijd bachelor hbo, 2008-2017

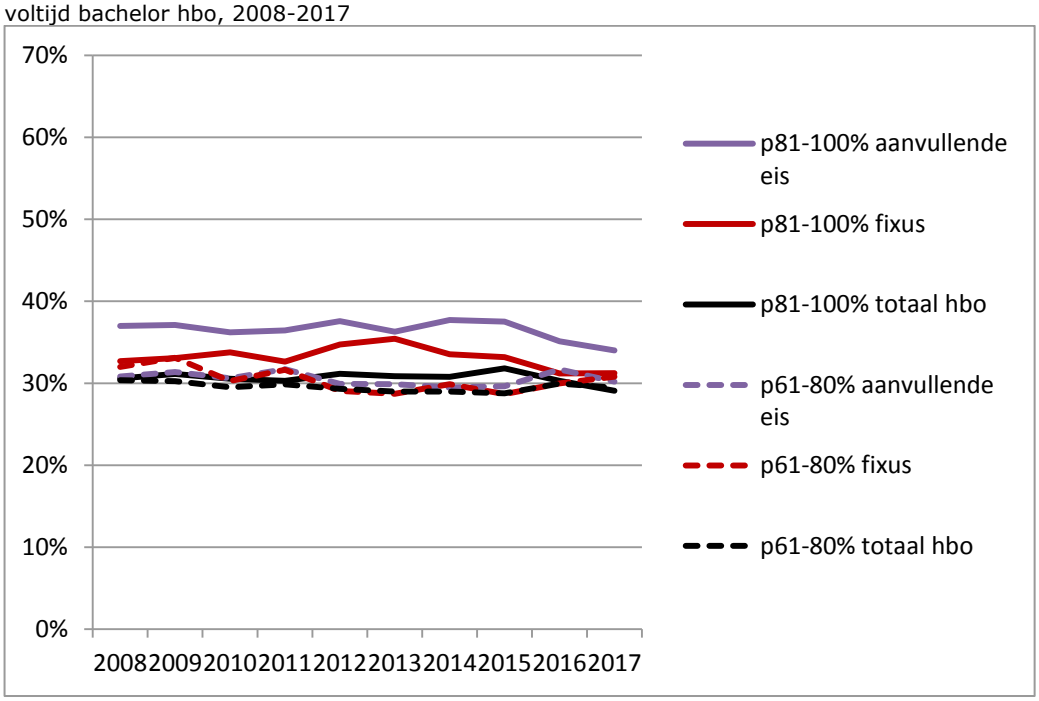

Bron: 1cijferHO / populatie: eerstejaars HO studenten niet eerder in HO van een instroomjaar

- Studenten uit de hoogste inkomensgroep (p81-100%) zijn oververtegenwoordigd in selecterende hbo-bacheloropleidingen. Dit is met name het geval bij opleidingen met aanvullende eisen.

Figuur 7.19 Aandeel studenten uit de hogere inkomensklassen in selecterende opleidingen in voltijd bachelor wo, 2008-2017

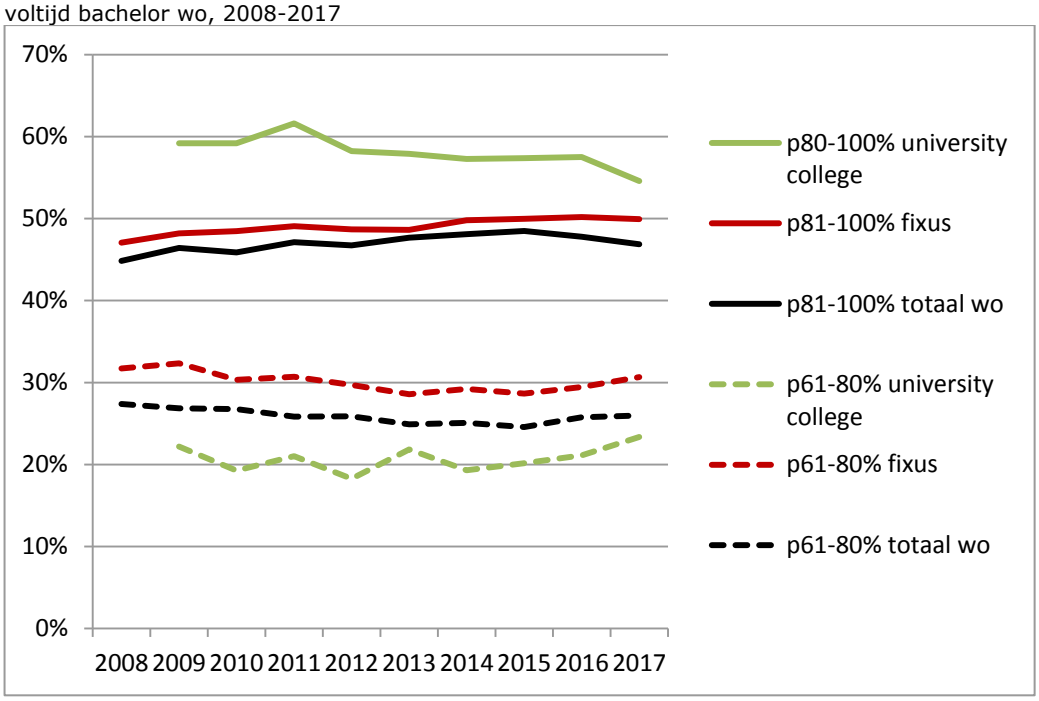

Bron: 1cijferHO / populatie: eerstejaars HO studenten niet eerder in HO van een instroomjaar

- In de University Colleges stromen relatief veel studenten uit de hoogste inkomensgroep in, maar deze groep wordt langzaam naar verhouding steeds iets kleiner.
- Ook in de fixusopleidingen stromen naar verhouding veel studenten uit de hoogste inkomensgroep in. Dit geldt bij deze opleidingen in sterkere mate ook voor studenten uit de één na hoogste inkomensgroep.
- De gemiddeld lage vertegenwoordiging van de één na hoogste inkomensgroep in de University Colleges is een gevolg van de zeer grote vertegenwoordiging van de hoogste inkomensgroep en niet omdat lagere inkomensgroepen beter vertegenwoordigd zijn.

8 Instroomkansen voor en na instellen numerus fixus

Dit hoofdstuk beschrijft de instroomkans van groepen studenten voor het instellen van een numerus fixus in bacheloropleidingen en na het instellen van deze maatregel.

8.1 Instroom in fixusopleidingen over de periode 2010-2017 samen

Het vergelijken van selecterende opleidingen met niet-selecterende opleidingen kan een vertekend beeld geven vanwege bijvoorbeeld de oververtegenwoordiging van selecterende opleidingen in een beperkt aantal sectoren. Als selecterende opleidingen bijvoorbeeld alleen voorkomen in de sector gezondheidszorg, is de oververtegenwoordiging van vrouwen niet een gevolg van selectie, maar van de vrouwelijke oververtegenwoordiging in deze sector. Om die reden hebben we opleidingen vergeleken voor en na dat ze een selectiemaatregel hebben ingesteld, in dit geval de numerus fixus. Zo elimineren we een mogelijk sectoreffect of een ander opleidingskenmerk dat een vergelijking mank laat gaan.

De instroom van opleidingen die tussen 2010 en 2017 een fixus hebben ingesteld is vergeleken met de instroom van diezelfde opleidingen een jaar voorafgaand aan het instellen van een fixus. Vervolgens is gekeken hoeveel procent van een specifieke groep een opleiding instroomt na instelling fixus en hoeveel procent een opleiding vóór instelling fixus.

Figuur 8.1 Percentage directe instroom in voltijd hbo-bacheloropleidingen nadat ze een numerus fixus hebben ingesteld naar studentkenmerken, in de periode 2010-2017

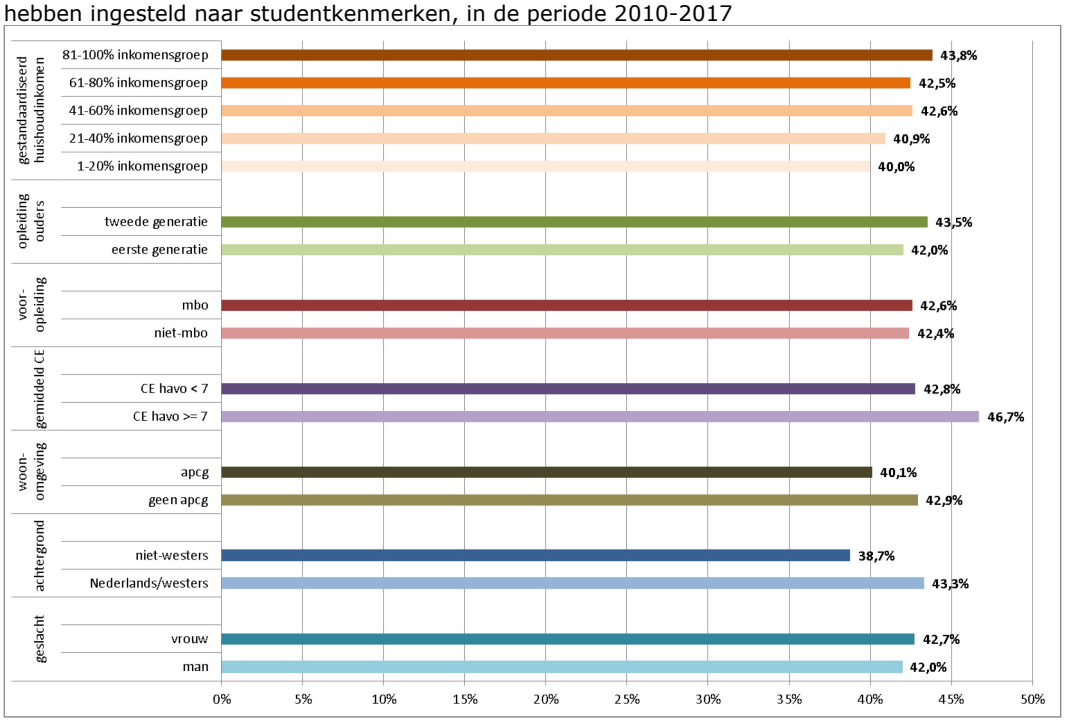

Bron: 1cijferHO, Croho / populatie: eerstejaars HO studenten niet eerder in HO die zijn ingestroomd in opleidingen die in de periode 2010-2017 een fixus hebben ingesteld

- In het voltijd hbo-bacheloronderwijs stromen relatief meer studenten uit de hogere inkomensgroepen een fixusopleiding in dan studenten uit de lagere inkomensgroepen.
- Ook als we kijken naar opleiding van de ouders, gemiddeld havo eindexamencijfer, sociale status van het woonadres (apcg) en migratieachtergrond, zien we dat de zogenaamde kansrijke groepen naar verhouding meer een fixusopleiding instromen dan de kansarme groepen.
- De instroom van mbo-ers en van vrouwen in fixusopleidingen verschilt nauwelijks van die van niet-mbo-ers en van mannen.

Figuur 8.2 Percentage directe instroom in voltijd wo-bacheloropleidingen nadat ze een numerus fixus hebben ingesteld naar studentkenmerken, in de periode 2010-2017

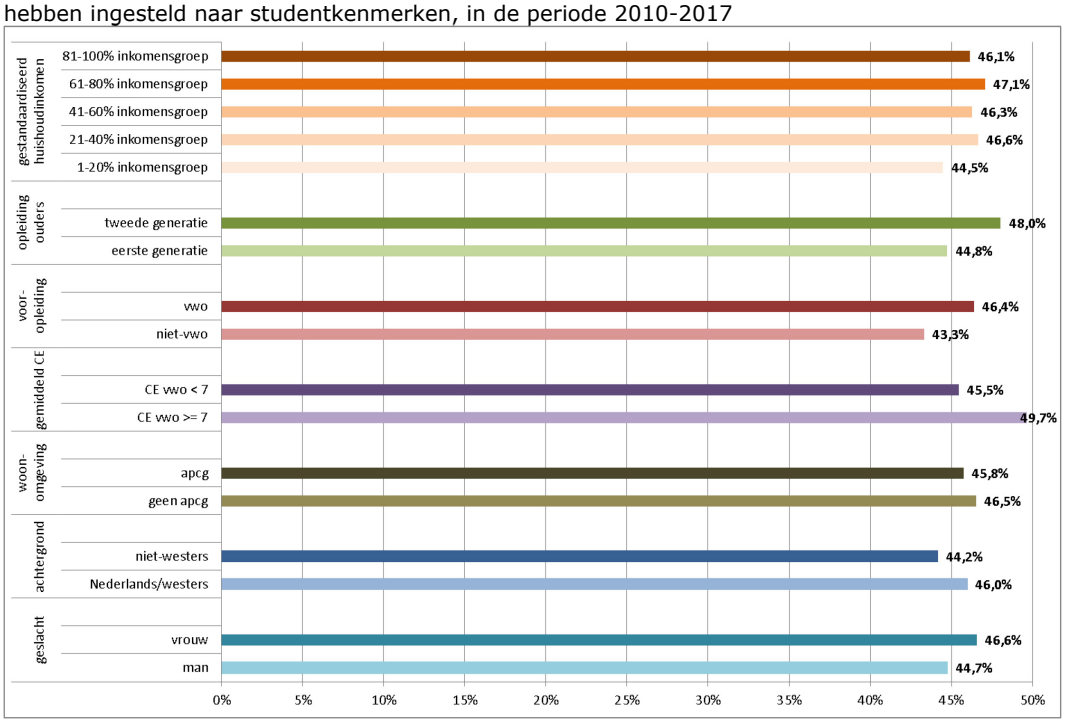

Bron: 1cijferHO, Croho / populatie: eerstejaars HO studenten niet eerder in HO die zijn ingestroomd in opleidingen die in de periode 2010-2017 een fixus hebben ingesteld

- In het voltijd wo-bacheloronderwijs stromen studenten uit de laagste inkomensgroep naar verhouding minder vaak een fixusopleiding in dan studenten uit de hogere inkomensgroepen.
- De instroom van tweedegeneratie studenten in fixusopleidingen is groter dan van eerstegeneratie studenten. Het verschil tussen beide groepen is groter dan in het hbo.
- Ook vooropleiding, gemiddeld vwo eindexamencijfer, migratieachtergrond en sekse maakt uit voor de instroom in fixusopleidingen.

8.2 Instroom in fixusopleidingen per instroomjaar

De voorgaande vergelijkingen bieden geen zicht op ontwikkelingen in de tijd van de instroomkansen van specifieke groepen studenten. Dit komt omdat we de jaren 2010-2017 samen hebben genomen. Als we deze resultaten vergelijken met de resultaten uit de monitor van vorig jaar, waar we de periode 2010-2015 hebben bestudeerd, dan zien we nauwelijks verschillen tussen de instroompercentages van

de verschillende groepen studenten. Met andere woorden, de voorsprong van bepaalde kansrijke groepen is onveranderd gebleven. Alleen in het hbo, waar het aantal fixusopleidingen fors is afgenomen in 2017, zien we dat het verschil tussen studenten met een niet-westerse migratieachtergrond en studenten met een Nederlandse of westere migratieachtergrond nog verder is toegenomen. Ook zijn daar de inkomensverschillen iets groter geworden.

Om toch een trend in beeld te kunen brengen hebben we in deze monitor – aanvullend op de eerdere voor-na vergelijking – per jaar de opleidingen die een fixus hebben ingesteld vergeleken met diezelfde opleiding in de situatie voor dat de fixus werd ingesteld. Dit betekent dat binnen een jaar steeds dezelfde opleidingen met elkaar worden vergeleken, maar dat per jaar opleidingen worden toegevoegd of verwijderd die dan respectievelijk een fixus hebben ingesteld of afgeschaft. Zo vergelijken we voor het hbo in 2017 de instroom van 42 fixusopleidingen van dat jaar met de instroom van diezelfde 42 opleidingen in de situatie voor dat zij een fixus instelde. In 2016 vergelijken we voor het hbo de instroom van 110 fixusopleidingen van dat jaar met de instroom van diezelfde 110 opleidingen in de situatie voor dat zij een fixus instelde. Op deze manier wordt een 'sectoreffect' zo veel mogelijk onderdrukt.

Figuur 8.3 Percentage directe instroom in voltijd hbo- en wo-bacheloropleidingen nadat ze een numerus fixus hebben ingesteld naar sekse, 2008-2017

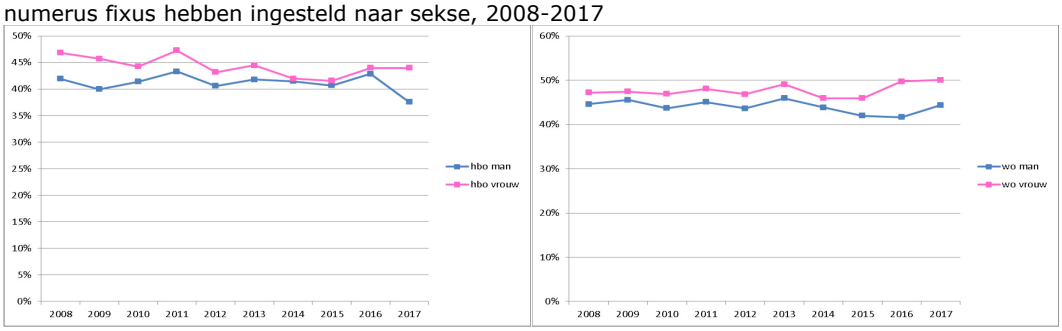

Bron: 1cijferHO, Croho / populatie: eerstejaars HO studenten niet eerder in HO van een instroomjaar die zijn ingestroomd in opleidingen die een fixus hebben ingesteld

- Het verschil in instroom in fixusopleidingen tussen mannen en vrouwen is in het hbo afgenomen en in het wo toegenomen.
- Opvallend is dat na het instellen van de decentrale selectie man-vrouw verschillen in het hbo weer toenemen, terwijl ze in het wo juist afnemen.

Figuur 8.4 Percentage directe instroom in voltijd hbo- en wo-bacheloropleidingen nadat ze een numerus fixus hebben ingesteld naar migratieachtergrond, 2008-2017

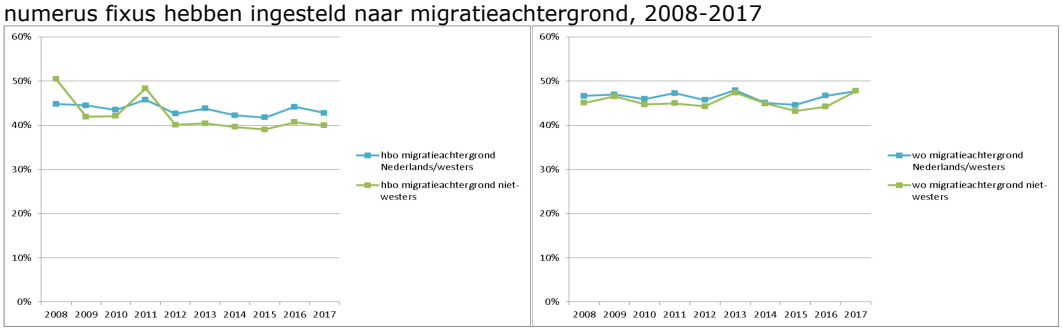

Bron: 1cijferHO, Croho / populatie: eerstejaars HO studenten niet eerder in HO van een instroomjaar die zijn ingestroomd in opleidingen die een fixus hebben ingesteld

- In het hbo blijft het verschil tussen studenten met een niet-westerse migratieachtergrond en studenten met een Nederlandse of westerse migratieachtergrond onveranderd. In het wo is dit verschil klein en nauwelijks veranderd in de laatste tien jaar.

Figuur 8.5 Percentage directe instroom in voltijd hbo- en wo-bacheloropleidingen nadat ze een numerus fixus hebben ingesteld naar gemiddeld eindexamencijfer, 2008-2017

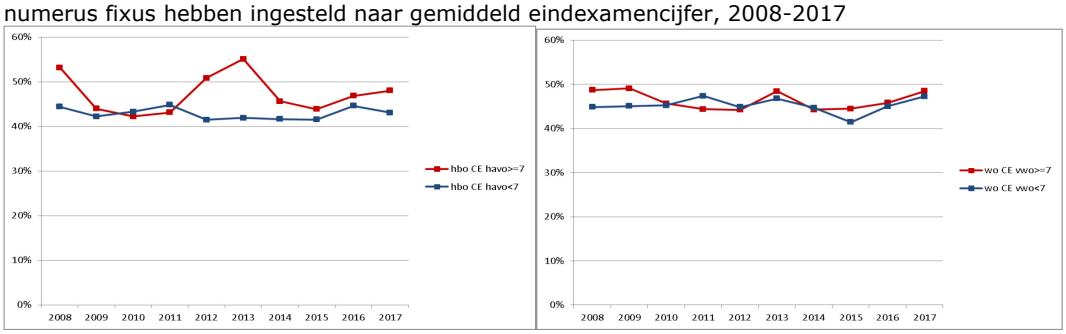

Bron: 1cijferHO, Croho / populatie: eerstejaars HO studenten niet eerder in HO van een instroomjaar die zijn ingestroomd in opleidingen die een fixus hebben ingesteld

- In de laatste tien jaar is doorgaans de instroom van studenten met een hoog gemiddeld eindexamencijfer naar verhouding iets groter dan de instroom van studenten met een laag eindexamencijfer.
- In het hbo fluctueert de instroom van studenten met een hoog eindexamencijfer fors, dit komt onder meer omdat het slechts een kleine groep studenten betreft.

Figuur 8.6 Percentage directe instroom in voltijd hbo- en wo-bacheloropleidingen nadat ze een numerus fixus hebben ingesteld naar hoogst behaalde opleiding ouders, 2008-2017

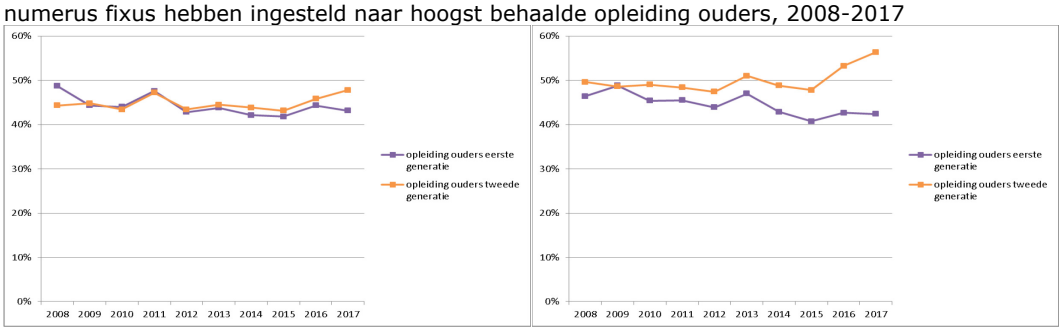

Bron: 1cijferHO, Croho / populatie: eerstejaars HO studenten niet eerder in HO van een instroomjaar die zijn ingestroomd in opleidingen die een fixus hebben ingesteld

- Het opleidingsniveau van de ouders is in de afgelopen vijf jaar zowel in hbo als wo bepalender gaan worden voor de instroom in fixusopleidingen.
- Na de invoering van decentrale selectie verschillen groepen studenten met hoog en laag opgeleide ouders meer van elkaar dan voor de invoering van de decentrale selectie. Dit geldt zowel voor het hbo als het wo.

Figuur 8.7 Percentage directe instroom in voltijd hbo- en wo-bacheloropleidingen nadat ze een numerus fixus hebben ingesteld naar gestandaardiseerd huishoudinkomen ouders, 2008-2017

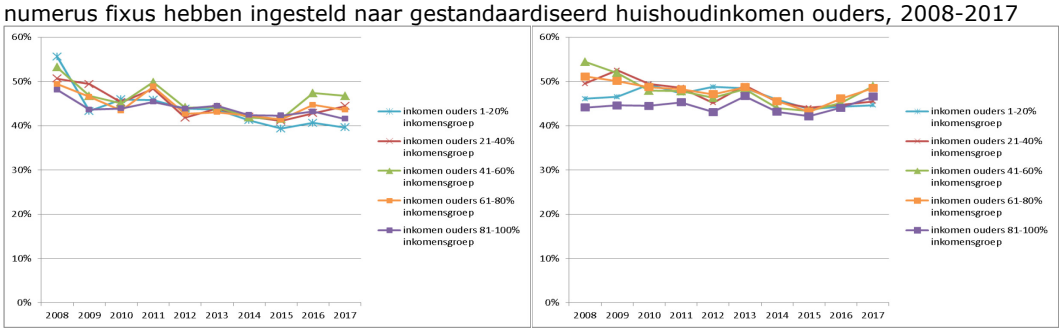

Bron: 1cijferHO, Croho / populatie: eerstejaars HO studenten niet eerder in HO van een instroomjaar die zijn ingestroomd in opleidingen die een fixus hebben ingesteld

- In het hbo zijn de inkomensverschillen toegenomen, in het wo zijn deze afgenomen bij de instroom in fixusopleidingen.
- In het wo waren het voorheen met name de studenten uit de hoogste inkomensgroep die relatief minder vaak een fixusopleiding instroomden dan studenten uit de overige inkomensgroepen. Dit is in 2017 niet meer het geval.

9 Selectie in masteropleidingen

In deze monitor hebben we niet alleen selectie in de bachelor, maar ook selectie in wo-masteropleidingen meegenomen. Dit gegeven is niet centraal geregistreerd en hebben we nu twee jaar op een rij zelf opgevraagd bij de verschillende instellingen. We hebben momenteel informatie over twee studiejaren (2016/2017 en 2017/2018). We kunnen daarom voor het eerst een voor-na vergelijking maken zoals we die voor de numerus fixusopleidingen in de bachelor al enige jaren op een rij doen. Het betreft echter een beperkt aantal masteropleidingen die in 2017 zijn begonnen met het stellen van aanvullende eisen. Het merendeel deed dit namelijk ook al in 2016. We hebben daarnaast slechts informatie over één jaar, waarbij we bij de fixusopleidingen ondertussen een voor-na analyse doen over een reeks van jaren. Ten slotte hebben we slechts over één variant van selectie informatie voor twee studiejaren. Vanwege onduidelijkheid over de term selectie hebben we in 2017 drie varianten onderscheiden. De komende jaren moeten uitwijzen in hoeverre de 'nieuw' selecterende opleidingen in 2017 representatief blijken voor 'de gemiddelde' selecterende master.

9.1 Aantal masteropleidingen met selectie

9.1.1 Aantal master opleidingen met aanvullende eisen

Figuur 9.1 Percentage wo-masteropleidingen met aanvullende eisen verschillend gedefinieerd [1] [2], inclusief en exclusief researchmasters, 2017

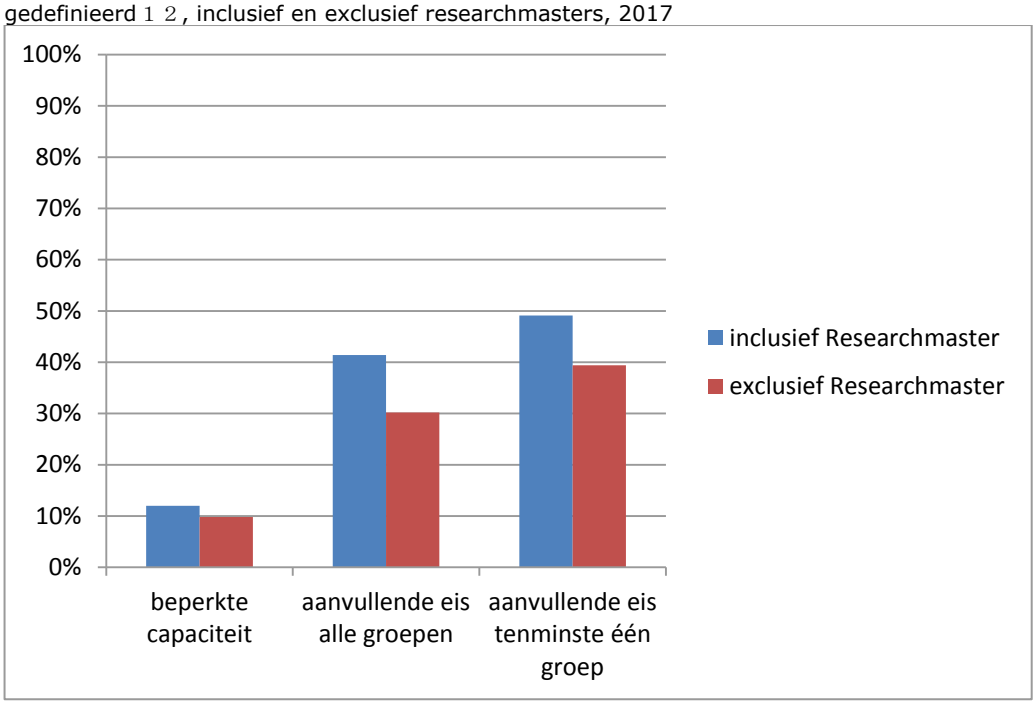

Bron: Inventarisatie selecterende masters, Inspectie van het Onderwijs

- Ongeveer 12 procent van de masteropleidingen aan de Nederlandse universiteiten heeft een beperkte capaciteit en stelt daarom aanvullende eisen. Voor de aspirant-student bestaat de kans op afwijzing bij gelijke geschiktheid ook

[1] [2] Zie voor een nadere uitleg van de verschillende definities het rapport 'De master van joúw keuze', Ivho, 2018.

als het bachelorgediplomeerden van de eigen instelling betreft. Dat is 10 procent zonder de researchmasters.

- Respectievelijk 40 en 30 procent van de masteropleidingen met en zonder researchmaster stelt aanvullende eisen aan alle aspirant-studenten.
- Bijna de helft van alle masteropleidingen stelt aanvullende eisen aan ten minste één groep studenten, doorgaans die van een andere instelling. Dit is bijna 40 procent als de researchmaster niet wordt meegeteld.

9.1.2 *Aantal master opleidingen met aanvullende eisen naar sector*

In onderstaande figuren zijn alleen de sectoren opgenomen waar sprake is van selectie.

Figuur 9.2 Aantal wo-masteropleidingen met een capaciteitsbeperking naar sector en percentage opleidingen binnen de eigen sector, exclusief researchmasters, 2017

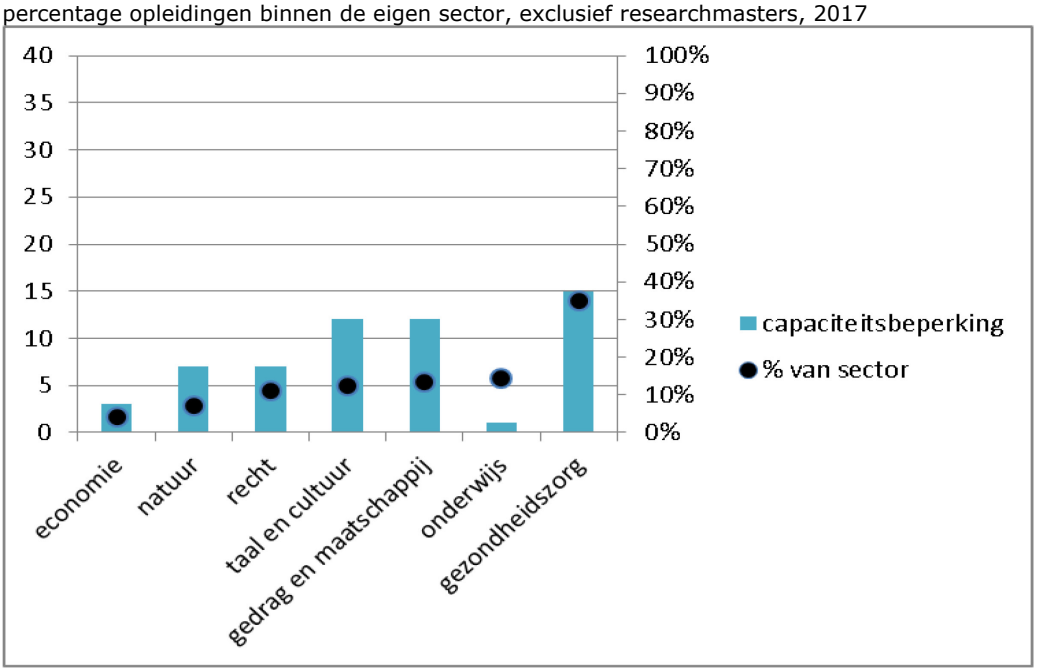

Bron: Inventarisatie selecterende masters, Inspectie van het Onderwijs

- De meeste wo-masteropleidingen met een capaciteitsbeperking zitten in de sector gezondheidszorg, gevolgd door gedrag en maatschappij en taal en cultuur.
- Naar verhouding hebben de meeste opleidingen binnen de sector gezondheidszorg een capaciteitsbeperking, dit betreft 35 procent van alle masteropleidingen in deze sector.

Figuur 9.3 Aantal wo-masteropleidingen met aanvullende eisen aan alle aspirant-studenten naar sector en percentage opleidingen binnen de eigen sector, exclusief researchmasters, 2017

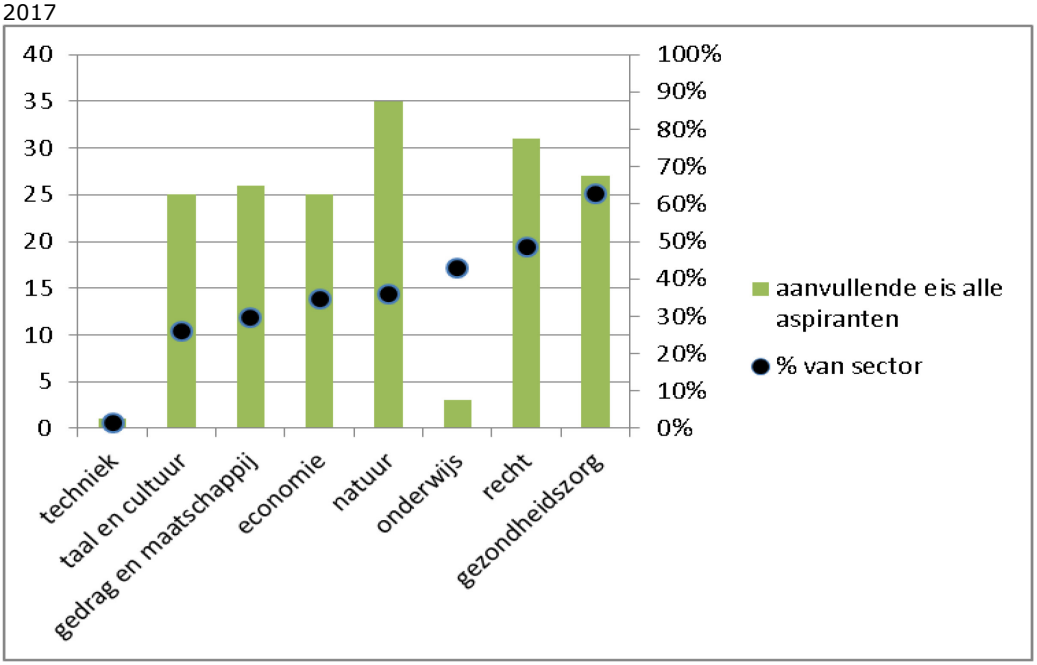

Bron: Inventarisatie selecterende masters, Inspectie van het Onderwijs

- In de sector natuur bevinden zich de meeste masteropleidingen die aanvullende eisen stellen aan alle aspirant-studenten, gevolgd door de sector recht en gezondsheidszorg.
- Opnieuw bevinden zich naar verhouding in de sector gezondheidszorg de meeste masteropleidingen met aanvullende eisen voor alle aspirant-studenten, namelijk 63 procent.

Figuur 9.4 Aantal masteropleidingen met aanvullende eisen aan ten minste één groep studenten naar sector en percentage opleidingen binnen de eigen sector, exclusief researchmasters, 2017

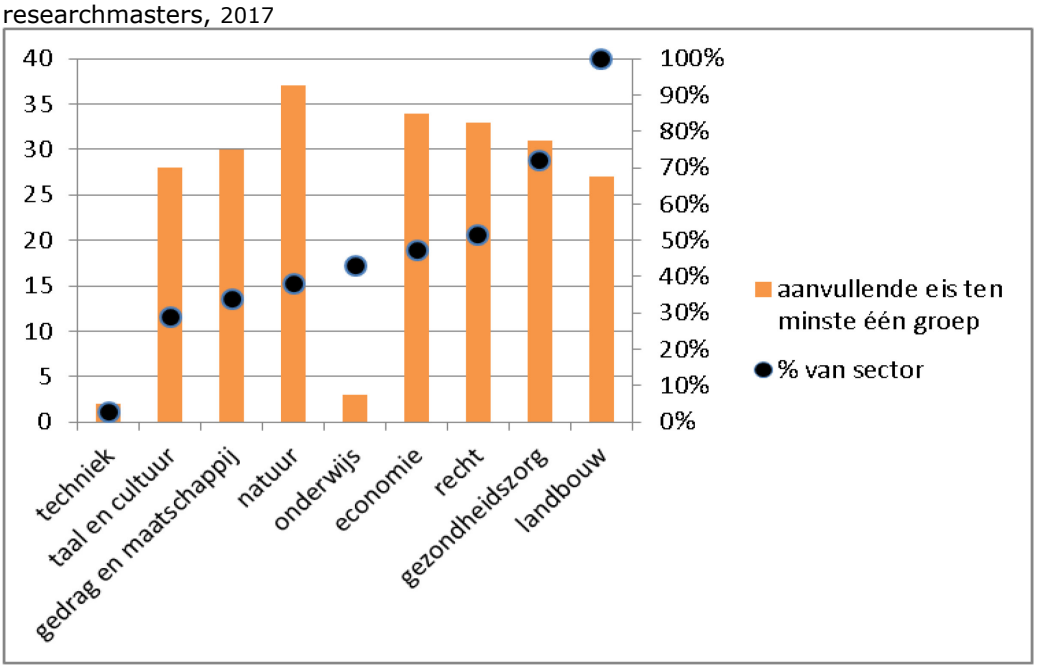

Bron: Inventarisatie selecterende masters, Inspectie van het Onderwijs

- In de sector natuur bevinden zich de meeste masteropleidingen met aanvullende eisen aan ten minste één groep studenten, gevolgd door de sector economie en recht.
- In de sector landbouw bevinden zich de meeste masteropleidingen met aanvullende eisen voor ten minste één groep, namelijk 100 procent.

Figuur 9.5 Aantal wo-masteropleidingen met aanvullende eisen aan alle asprirant-studenten in 2016 en 2017

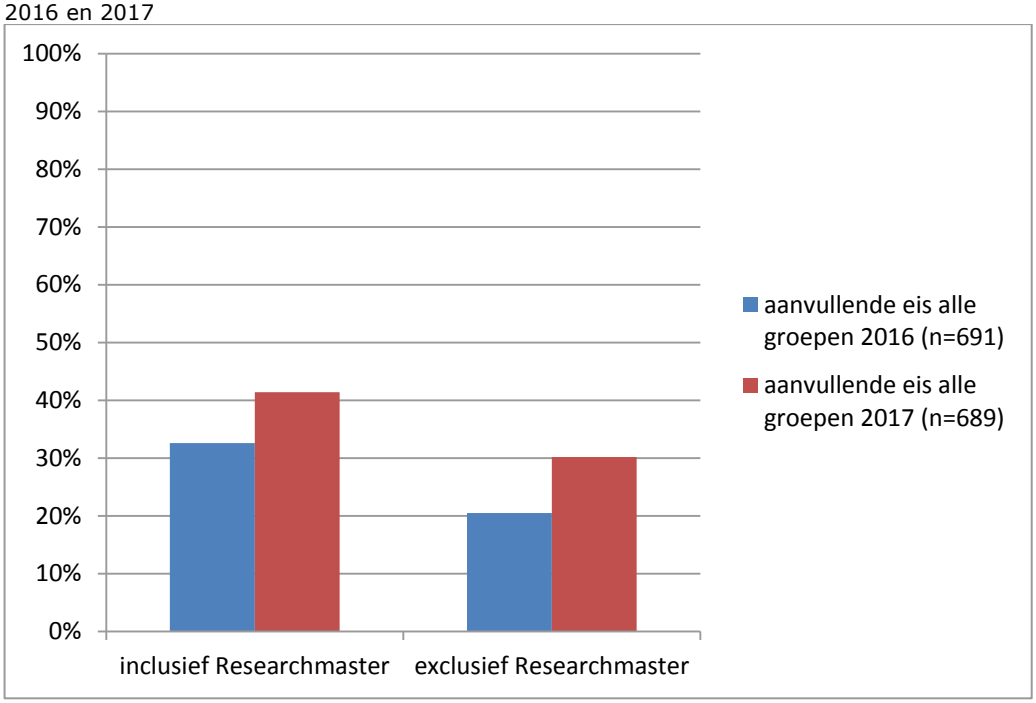

Bron: Inventarisatie selecterende masters, Inspectie van het Onderwijs

- Vergelijken we de twee jaren waarover we informatie hebben over selectie in de masteropleidingen, dan stelt ruim 41 procent van de masteropleidingen in het studiejaar 2017/2018 aanvullende eisen aan alle aspirant-studenten, dat was 30 procent in 2016. Zonder researchmasters zijn deze percentages 32 procent voor 2017 en 20 procent voor 2016.
- De selectie is volgens deze definitie in 2017 toegenomen vergeleken met 2016.

Figuur 9.6 Aantal wo-masteropleidingen met aanvullende eisen aan alle aspirant-studenten naar sector en percentage opleidingen binnen de eigen sector, exclusief researchmasters, 2016 en 2017

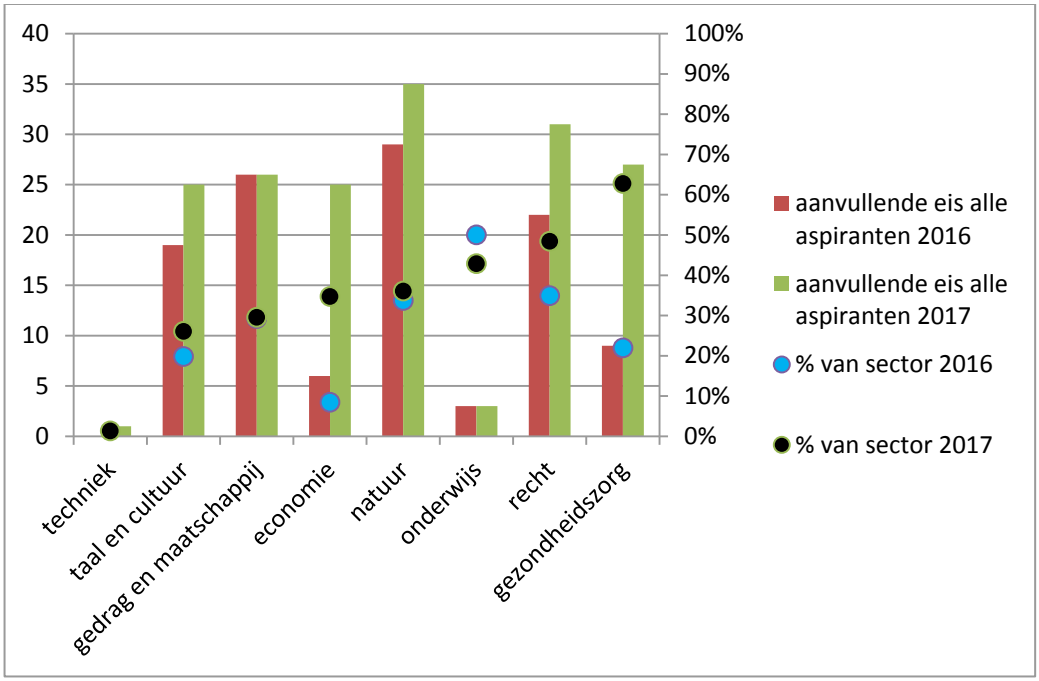

Bron: Inventarisatie selecterende masters, Inspectie van het Onderwijs

- Met name in de sectoren economie, gezondheidszorg en recht is het aantal masteropleidingen met aanvullende eisen voor alle aspirant-studenten toegenomen.
- In 2017 zijn er 64 selecterende opleidingen bij gekomen en 8 verdwenen. Exclusief de researchmaster zijn dat er respectievelijk 62 en 8. Van die 8 zaten er 5 in de sector gedrag en maatschappij.

9.1.3 *Aantal masteropleidingen met aanvullende eisen naar instelling*

Figuur 9.7 Percentage wo-masteropleidingen met aanvullende eisen naar instelling, 2017

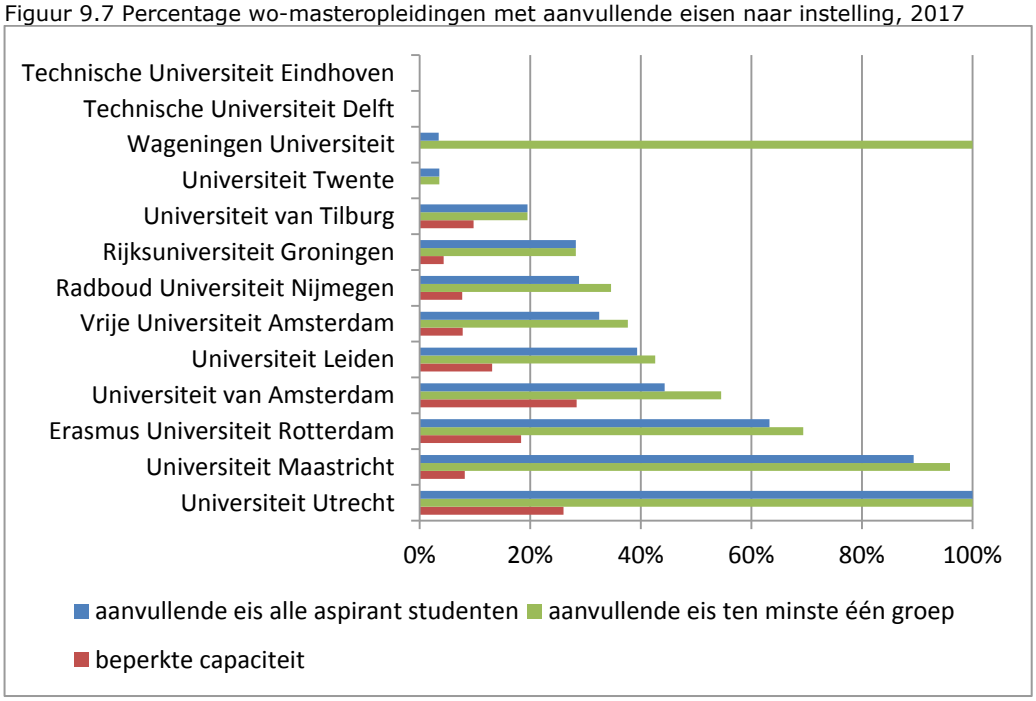

Bron: Inventarisatie selecterende masters, Inspectie van het Onderwijs

- De Universiteit van Amsterdam heeft naar verhouding de meeste masteropleidingen met een capaciteitsbeperking.
- De Universiteit Utrecht heeft naar verhouding de meeste masteropleidingen die aanvullende eisen stelt aan alle aspirant-studenten.
- De Universiteit Utrecht en de Universiteit Wageningen hebben naar verhouding de meeste masteropleidingen die aanvullende eisen stellen aan ten minste één groep studenten.

Figuur 9.8 Percentage wo-masteropleidingen met aanvullende eisen voor alle aspirant-studenten naar instelling, 2016 en 2017

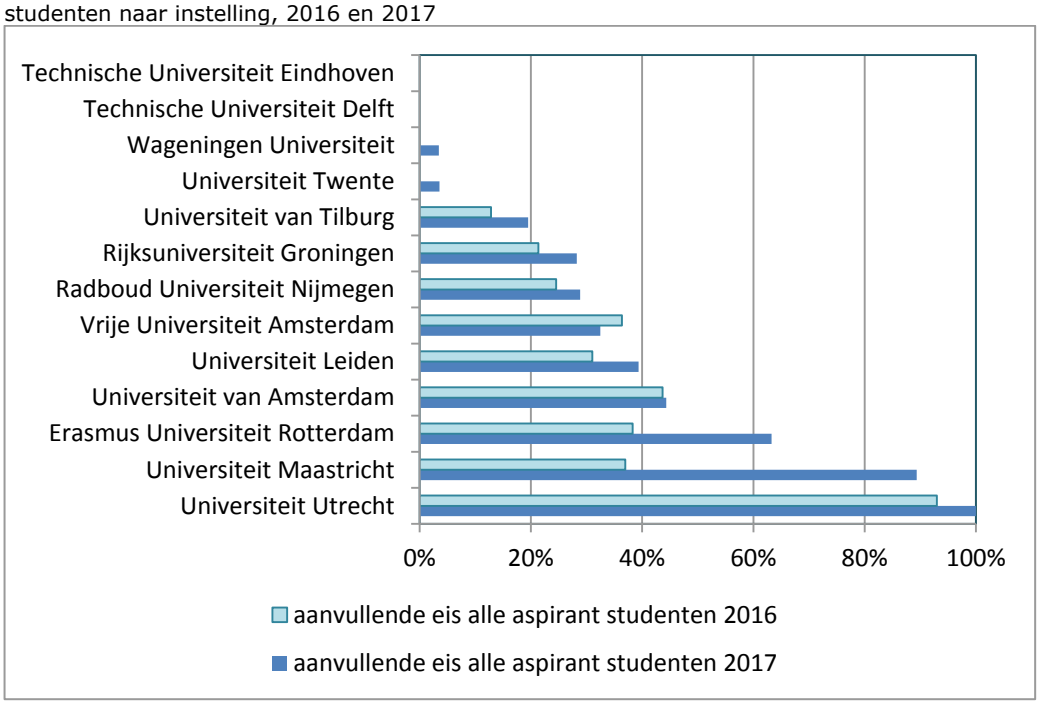

Bron: Inventarisatie selecterende masters, Inspectie van het Onderwijs

- Meer opleidingen aan de Erasmus Universiteit Rotterdam en de Universiteit Maastricht zijn in 2017 aanvullende eisen gaan stellen vergeleken met 2016.

9.2 Doorstroom naar selecterende masters

Figuur 9.9 Doorstroom van wo-bachelor naar wo-master met aanvullende eisen, verschillende definities, 2017 [1 3]

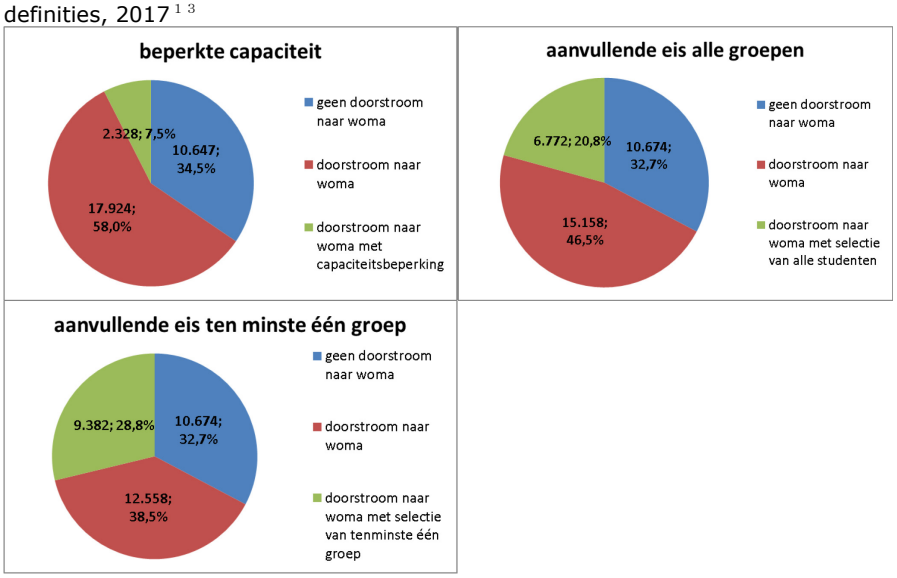

Bron: 1cijfer HO; Inventarisatie selecterende masters, Inspectie van het Onderwijs / populatie: alle gediplomeerde wo-bachelorstudenten

[1 3] Van een aantal opleidingen is het onbekend of er sprake is van een capaciteitsbeperking. Deze zijn buiten de berekening gehouden, waardoor het percentage 'geen doorstroom' afwijkt van dat van de overige definities.

- Ongeveer 8 procent van de bachelorgediplomeerden stroomt door naar een master met een capaciteitsbeperking.
- Dit betreft 21 procent van de wo-bachelorgediplomeerden in master met aanvullende eisen voor alle aspirant-studenten en 29 procent van de bachelorgediplomeerden in masters met aanvullende eisen voor ten minste één groep studenten.

Figuur 9.10 Percentage doorstroom van wo-bachelor in wo-masters met aanvullende eisen voor alle aspirant-studenten, 2016 en 2017

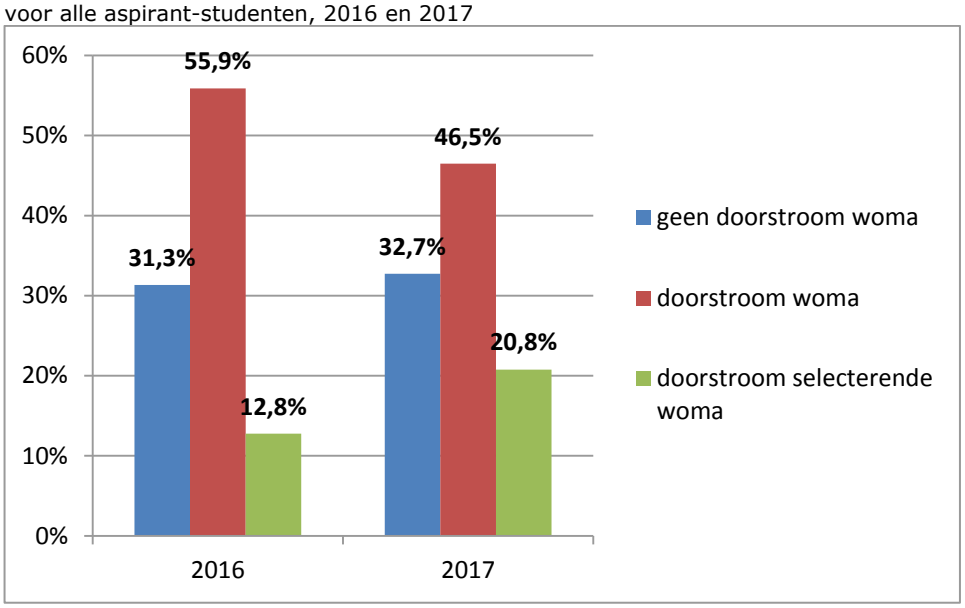

Bron: 1cijfer HO; Inventarisatie selecterende masters, Inspectie van het Onderwijs/ populatie: alle gediplomeerde wo-bachelorstudenten

- De doorstroom van wo-bachelorgediplomeerden naar masteropleidingen met aanvullende eisen voor alle aspirant-studenten is bijna verdubbeld in 2017 vergeleken met 2016.

9.3 Doorstroom naar studentkenmerken

Figuur 9.11 Percentage instroom vanuit specifieke groepen in wo-masters met aanvullende eisen, verschillende definities, 2017

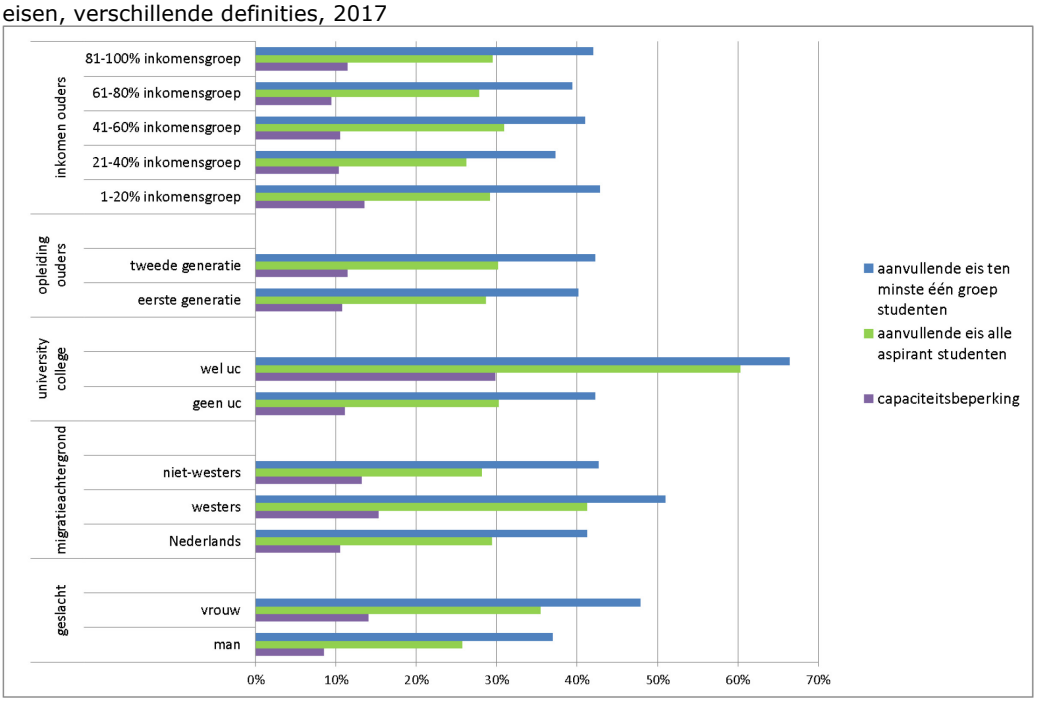

Bron: 1cijfer HO; Inventarisatie selecterende masters, Inspectie van het Onderwijs/ populatie: alle gediplomeerde wo-bachelorstudenten die instromen in de wo-master

- Er is geen duidelijk patroon van de instroom uit de verschillende inkomensgroepen in masteropleidingen met aanvullende eisen.
- Naar verhouding iets meer tweedegeneratie studenten dan eerste generatie studenten stromen door in een master met aanvullende eisen.
- Studenten uit een University College stromen opvallend veel vaker door in een master met aanvullende eisen dan studenten uit overige wo-bacheloropleidingen.
- Studenten met een westerse migratieachtergrond stromen vaker door naar een master met aanvullende eisen dan studenten met een Nederlandse of niet-westerse migratieachtergrond.
- Meer vrouwen dan mannen stromen door naar een master met aanvullende eisen.

Figuur 9.12 Percentage instroom vanuit specifieke groepen in wo-masters met aanvullende eisen voor alle aspirant-studenten, 2016 en 2017

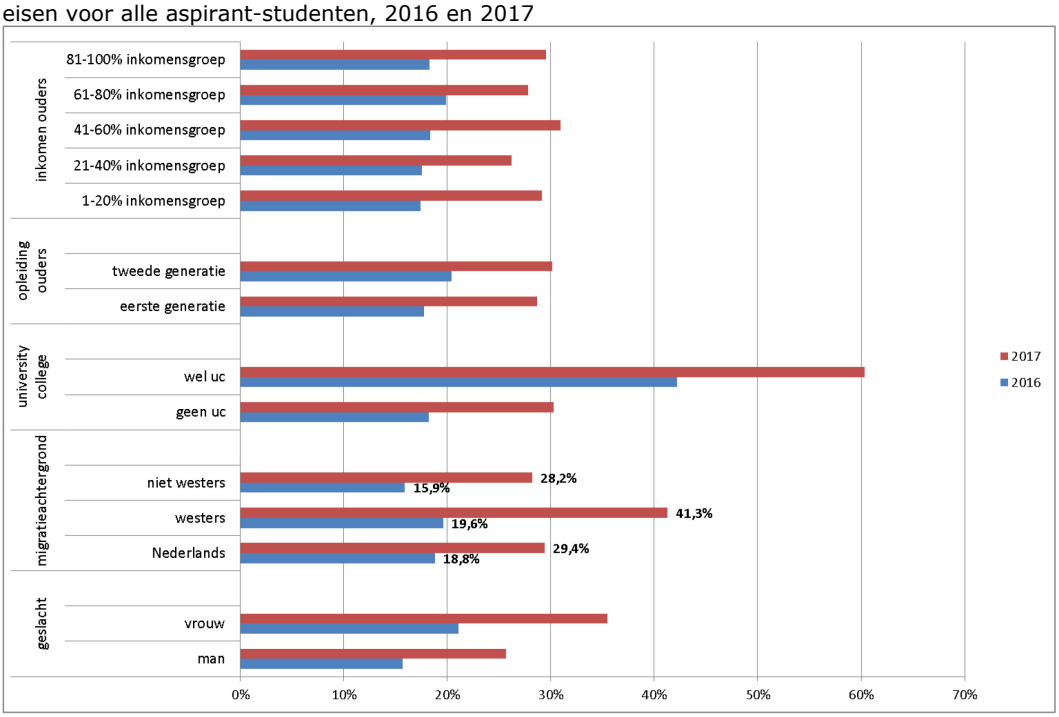

Bron: 1cijfer HO; Inventarisatie selecterende masters, Inspectie van het Onderwijs/ populatie: alle gediplomeerde wo-bachelorstudenten die instromen in de wo-master

- Vergeleken met 2016 zien we in 2017 weinig verschuivingen tussen de instroompercentages van specifieke groepen.
- Een uitzondering hierop is de instroom van studenten met een niet-westerse migratieachtergrond. Zij zijn in 2017 bijna vergelijkbaar met studenten met een Nederlandse achtergrond, terwijl zij in 2016 nog achterbleven in hun instroompercentage. Daar staat tegenover dat de instroom van studenten met een westerse migratieachtergrond in 2017 meer is toegenomen vergeleken met 2016 ten opzichte van studenten met een Nederlandse of niet-westerse migratieachtergrond.

Figuur 9.13 voor-na selectie 2016-2017. Percentage van specifieke groep die selecterende wo-master instroomt. Vergelijking masters die in 2016 niet selectief waren en in 2017 wel.

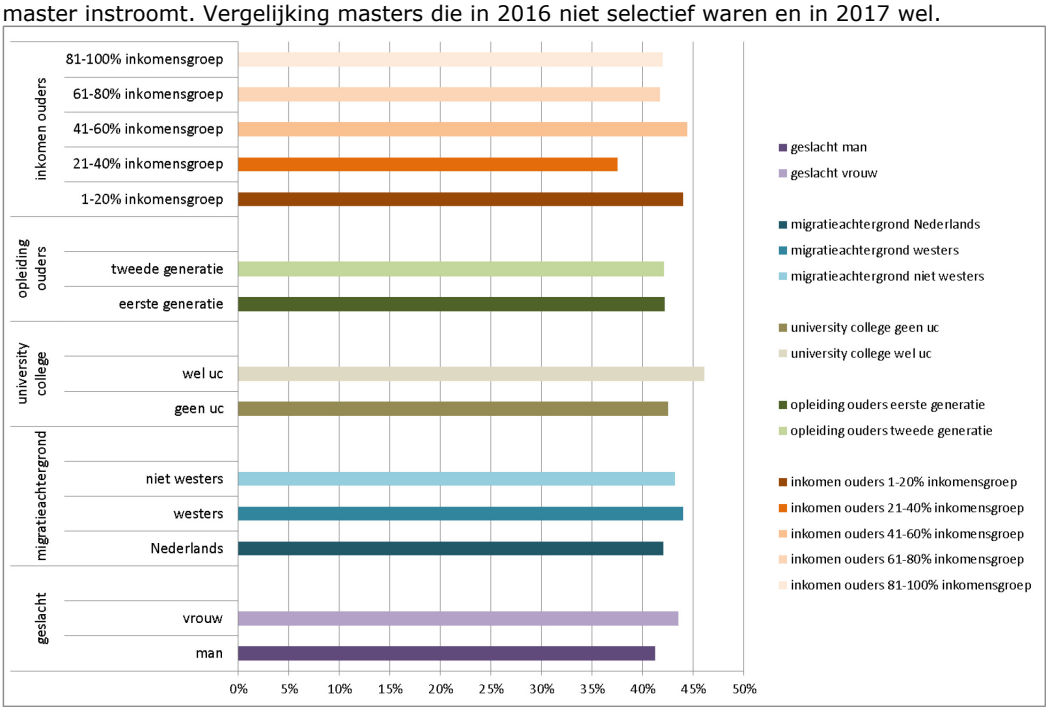

Bron: 1cijfer HO; Inventarisatie selecterende masters, Inspectie van het Onderwijs/ populatie: alle gediplomeerde wo-bachelorstudenten die instromen in de wo-master

- De voor-na analyse verschilt in het resultaatpatroon niet bijzonder veel van de wel-niet analyse.
- Het verschil in instroom tussen eerste- en tweedegeneratie studenten is nagenoeg verdwenen en het verschil tussen wel of niet University College is sterk afgenomen.
- Studenten met een niet-westerse migratieachtergrond stromen ten opzichte van studenten met een Nederlandse achtergrond zelfs iets vaker door naar een master met aanvullende eisen voor alle aspirant-studenten.

Overzicht van geraadpleegde literatuur

Inspectie van het Onderwijs (2015). *De verschillen en ontwikkelingen in de instroom in het bekostigd voltijd bacheloronderwijs.* Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.

Inspectie van het Onderwijs (2016a). *Tussenbericht; Selectie van voltijd masteropleidingen in het wetenschappelijk onderwijs en studentenstromen.* Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.

Inspectie van het Onderwijs (2016b). *Technisch rapport hoger onderwijs behorende bij Staat van het onderwijs. Onderwijsverslag 2014-2015.* Utrecht*:* Inspectie van het Onderwijs.

Inspectie van het Onderwijs (2017a). *Selectie: meer dan cijfers alleen.* Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.

Inspectie van het Onderwijs (2017b). *Technisch rapport: Hantering van minimaal twee selectiecriteria bij opleidingen die selecteren (bachelor hbo – wo).* Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.

Inspectie van het Onderwijs (2017). *Technisch rapport hoger onderwijs behorende bij Staat van het onderwijs. Onderwijsverslag 2015-2016.* Utrecht*:* Inspectie van het Onderwijs.

Inspectie van het Onderwijs (2018a). *Tussenbericht; Selectie in de wo-master, eerste resultaten van het lopende onderzoek studiejaar 2017-2018. Utrecht:* Inspectie van het Onderwijs.

Inspectie van het Onderwijs (2018b). *De master van joúw keuze?* Utrecht: Inspectie van het Onderwijs, te verschijnen in 2018.

Inspectie van het Onderwijs (2018c). *Staat van het onderwijs. Onderwijsverslag 2016-2017.* Utrecht*:* Inspectie van het Onderwijs.

Kamerbrief, (11-12-2015). *Inspectieonderzoek naar selectie en toegankelijkheid van het hoger onderwijs*, ref. 858672, OCW, HO&S, Den Haag.

Leest, B., Fettelaar, D. Eck, E. van, Verbeek, F. Vegt, A.L. van der, Jongeneel, M. (2013). *Selectiemechanismen in het onderwijs. Voorstudie voor het Onderwijsraad advies 'Overgangen in het onderwijs'.* Nijmegen: ITS/Kohnstamm Instituut/Oberon.

ResearchNed (2017). *Monitor beleidsmaatregelen 2016-2017; Studiekeuze, studiegedrag en leengedrag in relatie tot beleidsmaatregelen in het hoger onderwijs, 2006-2017.* Nijmegen: ResearchNed.

Warps J. (2017). *Gap year, buitenlandse contacten en belangstelling voor buitenlandverblijf bij startende ho-studenten. Analyses op basis van de Startmonitor 2008-2009 t/m 2016-2017 Concept eindrapport, Onderzoek in opdracht van Nuffic.* Nijmegen: ResearchNed.

Bijlage I University Colleges

In deze bijlage zijn de University Colleges er uitgelicht vanwege de wens van de Eerste Kamer om geïnformeerd te worden over de ontwikkelingen van het intensief onderwijs met een hoger collegegeld.

De opleidingen binnen de University Colleges horen tot het kleinschalig intensief onderwijs. Naast de University Colleges is er ook nog een beperkt aantal opleidingen met eenzelfde keurmerk 'kleinschalig intensief onderwijs' in hbo en wo. Sinds 2013 staan bij deze laatstgenoemde opleidingen studenten ingeschreven. De studenten aan deze opleidingen zijn in aantal echter beperkt vergeleken met die in het totaal hbo- en wo-bacheloronderwijs. De totale instroom in het kleinschalig intensief hbo bedraagt 1.060 studenten in 2017. Dat is ongeveer 1 procent van de instroom in hbo bacheloropleidingen. Voor het kleinschalig intensief wo gaat het om een instroom van 654 studenten in 2017. Ook dit is slechts 1 procent van de instroom in de wo-bacheloropleidingen. Vanwege deze kleine aantallen, laten we deze kleinschalig intensieve bacheloropleidingen verder buiten beschouwing en richten we ons op de University Colleges.

De University Colleges
Het eerste University College is in 1998 gestart. Na 2010 is het aantal instellingen met een University College toegenomen van 2 naar 8 (9 als we de Universiteit van Amsterdam en de Vrije Universiteit beide tellen, zij delen echter één University College campus; zie verder paragraaf 7.1.4). Binnen de University Colleges worden hoofdzakelijk bachelors 'of Liberal Arts and Sciences' aangeboden. Deze opleiding treffen we aan in het croho-onderdeel 'sectoroverstijgend'.

Instroom in University Colleges neemt toe
De instroom in de University Colleges laat over bijna alle jaren een toename zien. Na 2010 stijgt het aantal studenten dat aan een opleiding begint gestaag. In 2010 startten ruim 600 studenten aan een opleiding binnen een college. In 2017 is dit toegenomen tot bijna 2.400 studenten, uiteraard deels vanwege de toename van het aantal University Colleges. Daarmee is de instroom van deze opleidingen 3,6 procent van de totale instroom in wo-bacheloropleidingen. Als we ons uitsluitend richten op de directe instroom is dit 5 procent. Er stromen relatief weinig studenten een University College in vanuit een andere opleiding in het hoger onderwijs (indirecte instroom) vergeleken met de rest van het wo.

Figuur B.1 Aantal directe en indirecte instromers in opleidingen University Colleges, 2003-2017

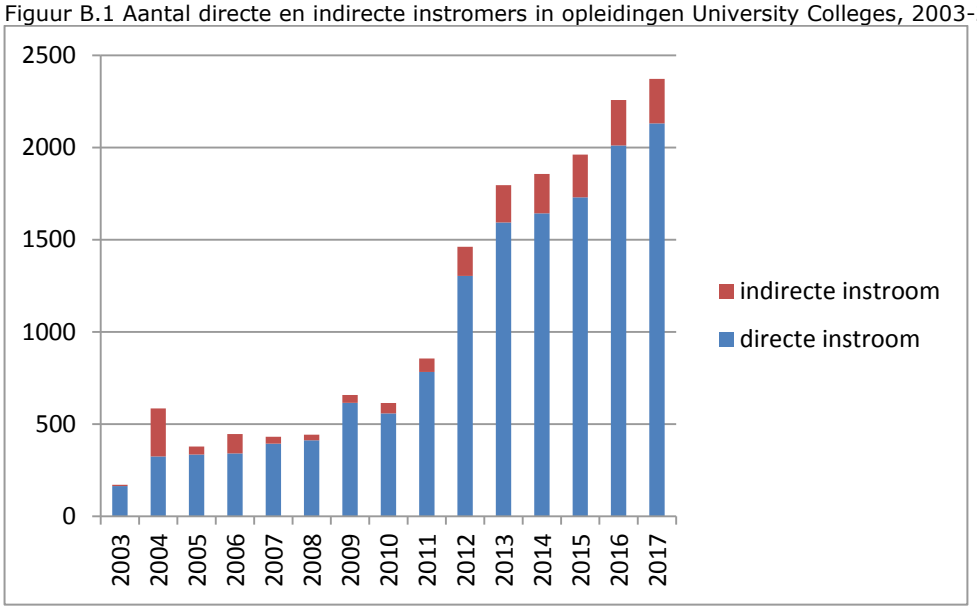

Bron: 1cijferHO / populatie: aantal voltijd studenten aan een ad of ba opleiding van een instroomjaar

Vrouwen, hoogpresteerders, internationale studenten en hogere inkomensgroepen beter vertegenwoordigd in University Colleges

Hoe ziet de studentenpopulatie van de University College er uit? Naar verhouding studeren veel vrouwen aan een University College en hun aandeel neemt toe. Het aandeel vrouwen ligt ruim boven het gemiddelde voor de wo-bacheloropleidingen. Studenten met een laag gemiddeld eindexamencijfer op het vwo zijn minder sterk vertegenwoordigd dan gemiddeld genomen, maar naar verhouding neemt deze groep wel toe in de University Colleges. Door de jaren heen zijn er meer studenten met een gemiddeld laag eindexamencijfer toegelaten. Vwo-ers zijn als totale groep sterk ondervertegenwoordigd in de University Colleges, vanwege de grote instroom van studenten met een Europees baccalaureaat of een ander internationaal diploma. Deze vorm van 'internationalisering' zien we ook indirect terug in de verhouding eerste generatie studenten, tweedegeneratie studenten en studenten waarvan we de opleiding van de ouders niet kennen. Deze laatste groep is sterk oververtegenwoordigd in de University Colleges en bestaat vermoedelijk uit studenten met ouders met een buitenlands diploma. In de University Colleges zijn studenten uit de hoogste inkomensgroep in de meerderheid. Het verschil met de inkomenssamenstelling van de gemiddelde wo-bacheloropleiding neemt echter wel wat af de laatste vijf jaar.

Doorstroom naar wo-master beperkt, maar wel mobieler

Voor de doorstroom van de wo-bachelor naar de wo-master maakt het uit of je een University College hebt afgerond: Gediplomeerden van een University College stromen minder vaak door naar een Nederlandse wo-master, vermoedelijk omdat ze vaker in het buitenland verder studeren. Hier hebben we echter geen cijfers over. Eenmaal in de wo-master zijn de University College gediplomeerden meer mobiel: ze kiezen frequenter voor een andere instelling dan gediplomeerden uit de reguliere bachelors.